

XV. évfolyam, 166. szám

2015. augusztus

Irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán:
Hamut viszek aへgyre

Frideczky Katalin: Haláljel

Fövényi Sándor versei

Bíró-Balogh Tamás:
Radnóti Miklós ismeretlen
szerelmes levele
Beck Judithoz

Stiller Kriszta versei

Miklóssi Szabó István:
Igazgyöngy

Csobánka Zsuzsa Emese
versei

Molnár Lamos Krisztina:
Örvény

Birtalan Ferenc versei

Zsidó Ferenc: Huszonnégy

Becsy András versei

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Molnár H. Magor,

Varga Melinda, (vers), Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Hulme Frederick William** (1816–1884) festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

HAMUT VISZEK A HEGYRE

Leszegett fejű fények, hiányod.
Ha féltelek, az örvény rám szól.

Hátamon hamut viszek a hegyre.
Hamuba sült pogácsa terhe.

Villózik élet, hús ámulat,
remény ring szélben, Isten mulat.

Mire a vakító bércre érek,
életem tán nem is volt élet.

FRIDECZKY KATALIN

Haláljel

A lányom bekukucskál a szobába, ahol alszom. Integetek neki, jól vagyok, ne izgulj! Az éjjel rosszul lettem, de már túl vagyok rajta. Integetek, és mosolygok rá.

Most nála lakom, a lányomnál. A lakásom kész csatatér. Oda már nem mehetek vissza.

A lányom azt mondja, nem bírnék ott élni azok után, ami történt. Kímél. Dédelget. A kedvemet lesi. Mindennel ellát. Anyám hasában sem volt ilyen jó dolgom!

Itt minden van. Még kert is, amire mindig vágyódtam. Esténként kiülünk a teraszra, nézzük a naplementét. Keresztretjvényt fejtünk. Én szoktam őt kiségtetni, ha elakad.

Megsuhan a virágok esti sóhaja a feltámadó szélben.

A kertből idelátszik a templom tornya. Csak a sarokig kéne elmennem, hogy Istennel találkozzam. A lányom kapacitál, csak egyszer menjünk el odáig! Azt hiszi, ez nekem elengedhetetlenül fontos. Vagyok én olyan jóban Istennel, hogy templom nélkül is meghallgasson.

Nincs erőm. Húz az ágy. Felöltözni sincs kedvem. Nappal is hálóingben vagyok, legföljebb fölkapok egy könnyű köntöst, ha felkelek. Majd megtudod, kislányom, ha annyi időś leszel, mint én, ne erőltess!

A lányom nem hagy békén. Azt hiszi, örökké fogok élni. Nem akarok csalódást okozni neki, ezért már elég régóta mondogatom, hogy felkészítsem rá, nincs már sok hátra, érzem.

Ő ilyenkor csak legyint, tréfásan megfenyeget, és azt mondja:

– Ha megtudom, hogy meghalsz, agyoncsaplak!

Igen, ezt mondták nekem mások is mindig, mikor meglátták a tenyeremen a hosszú életvonalat: „Magát úgy kell agyoncsapni!”

A lányom nem vesz komolyan. Azt hiszi, örökké fogok élni. Igaz, hozzászokhatott, kilencvenhárom éves vagyok. Illetve csak leszek, huszonegyedikén. De azt még meg is kell élni!

Az éjjel fölkeltem, hogy kimenjek a vécére. Már csak a botra támaszkodva volt erőm.

Kop-kop... Igyekeztem halkan járni, de a lányom már föl is pattant, és eltámoogatott odáig. Hátulról a hónom alá nyúlt, mint egy villástargonca emelőkarja, és így szépen eltotyogtunk a vécéig.

Jó, ha az embernek lánya van!

Nem akarok gondot okozni neki. Állandóan etetne, itatna. Nem érti meg, hogy az én koromban az ember már a levegőből is megél. Most is hozza már a pirítóst, a lágy tojást, tejeskávét. Eszegetek a kedvéért, de nincs semmi étvágyam.

Az éjjel rosszul voltam, de elmúlt. Most reggel van, és én integetek a lányomnak, mikor bekukucskál hozzám, hogy megnyugodjon, jól vagyok.

Bekapcsolja nekem a tévét, ahogy szokta ilyenkor délelőtt. De ma nincs kedvem Derricket nézni, zárd el, kislányom! Inkább gyere, és kend be a bal karomat, a mellemet vietnámi balzsammal, az mindenre jó. Jaj, de jól esik! Most eredj a dolgozdra, ne törődj velem, látod, nincs semmi baj. Szundítok egyet...

Csöng a kaputelefon.

– Ki az?

– Csókolom, a Gázművektől jöttünk, ellenőrzés, tessék beengedni!

Az emeleten már a nyitott folyosórácscsal várom az embereket. A lakásajtót sem csuktam be.

A fiatalember egyedül van. Előremegyek, hogy mutassam neki az utat, de már az előszobában nekem támad, hol a pénz?

Nem értem, milyen pénz, hiszen én minden hónapban rendszeren fizetem az átalányt.

De már lökdös is a szoba felé, és egyre a pénzt követeli. Nincs pénzem! – kiáltom.

A tévé szól. Elég hangosan, mert rosszul hallok már. A férfi még jobban felhangosítja, és most már fenyeget. Felemeli a vázát, ütni készül. Megtántorodom. Elönt a vér. A számban is üvegszilánkok ropognak.

Hol a pénz, hol a pénz? – hallok a pokróc alól, amit a fejemre dob. Fojtogat. Nem kapok levegőt, eressen! A pénz a felső fiókban van!

Felriadok. Iszonyú szorítást érzek a mellkasomban. Zsibbad a karom. Hányinger környékez. Öklendezem. A lányom beszalad hozzám, edényt tart az állam alá, de semmi nem jön belőlem, csak a nyelvem fordul ki a számból. Zihálva veszem a levegőt, a pulzusom az egekben.

– Anya, mi van veled?

Nem tudom, kislányom, mondom neki, pedig dehogyisnem tudom. Tudom én azt nagyon jól...

A lányom mentőért telefonál. Aztán megtámogatja a hátamat párnákkal, és átölel. A fejemet a vállára hajtom. Milyen jó, ha az embernek lánya van!

Elmúlt a roham. Már jó, már minden jó...

Elmosolyodom. Lehunyom a szemem. Újra gyerek vagyok. Poroszkálok az úton, cipőm orrával felkavarva az Alföld szikes porát. Száll, száll a por, fodrozódva, lengedezve, mint a legfinomabb fátyolselyem... Ó, ha nekem ilyen ruhám lehetne! Hangtalanul úszom ebben a füstszerű anyagban. Belemerülök, körbeölel. Lágyműveket vet körém, valósággal beöltöztet abba a tündérruhába, amelyre mindig is vágytam. Suhanok egyre, valami visz, meg sem kell mozdulnom. Szürke leplemet lengeti a szél, engem is tovább sodor, anyagtalanul, súlytalanul. Ó, milyen könnyű repülni! És micsoda csend! Megállt a hang is...

Lassan oszlik a köd, tágul a tér, opálos fény dereng a távolban. Istenem, de szép! Ahogy a könyvekben meg van írva...

Felriadok. Hangok, színek, mozgás... Megjöttek a mentősök. Nincs menekvés. Kezelésbe vesznek. Vizsgálgatnak, műszereket kapcsolnak rám, kérdegetnek. Hallom, hogy valami frissen lezajlott szívinfarktust emlegetnek. Tanakodnak, felhívják a háziorvosomat. Kérdéseket intéznek hozzám. Felelek, amíg tudok, aztán már nem. Mondat közben csuklik félre a fejem. Most haltam meg. De észreveszik, és nem hagyják.

Lekapnak az ágyról, a szőnyegre fektetnek, és kezdődik az újraélesztési nagyüzem. Oxigénpipa, infúzió, szívmasszázs. Dolgoznak rajtam. Hárman is. Felváltva. Gyúrnak, gyömöszölnek, csorog róluk a verejték. Keringetik a véretem, csöpög belém az infúzió. A lányom tartja a tasakot. A szemem nem tudom lehunyni, meredten gúvad a semmibe, mint az egyiptomi agyagszobrocskáké. Nedves gézt dobna rá, hogy ki ne folyjon. Az ütemes rázkódástól úgy ugrál rajta, mint dobos a babszemek földrengés idején. Állandóan félrecsúszik, a lányom igazítja meg néha. A fejem minden dögönyözésre a földön koppan. Hát már teljesen össze akarnak törni? Eresszenek! Nem kapok levegőt! A pénz a felső fiókban van!

Mire ez az egész célcó? Mit erősködnék? Meg fogok halni. Már meg is haltam.

Mit akarnak még? Hogy a lányom nyakán maradjak kómában, bénán, hülyén? Hogy évekig pelenkázson? Hogy gépek tartsanak életben? Minek? Nem akarom!

Már másfél órája folyik ez a cirkusz. Egy bordám sem ép, egyetlen tagom sincs már a helyén. Olyan vagyok, mint egy gumibaba, amelyet csak pumpálnak, pumpálnak, de valahol ereszt... Már tudatom sincs, amellyel mindezt elgondolhatom. A számban oxigénpipa, nem tudok beszélni. Hagyják már abba, az isten szerelméért! Megfulladok! Eresszenek! A pénz a felső fiókban van!

A lányom üvölt, zokog, hisztériázik. Vele kéne törődniük, hiszen mindjárt belehal az aggodalomba!

Ő érzi, hogy értelmetlen ez az egész. Addig volt jó, míg a vállán nyugtattam a fejem.

Óvatos kérdéseket tesz fel a verejtékező mentősöknek. Van-e remény? És ha igen, mire? Szinte sugallja, hogy állítsák le ezt a hiábavaló küzdelmet, ne kínozzanak tovább.

De a mentősök nem tágítanak. Nem erre esküdtek föl. Ők nem hagyhatják abba!

Most előkapják a defibrillátort, a „vasalót”, ahogy ők mondják. Összerándulok, mint egy megtáncoltatott zombi. Legszívesebben szétütnék közöttük, felpofoznám őket, és elküldeném az anyjukba! Egészségügyis voltam, tisztában vagyok a helyzettel.

Lehet, hogy én akartam így! Lehet, hogy én rendeltem meg azt a betörőt, aki beteljesítette a jóslatot, és végre agyoncsapott!

Elfáradtam. Elég volt! Fel akarom venni a fátyloruhámat, el akarok menni!

– Anya, meg fogsz gyógyulni, meg fogsz gyógyulni! – hallom a lányom kétségbeesett, minden értelemről megfosztott biztatását, melyben maga sem hisz, de rólam azt gondolja, olyan hülye vagyok, hogy beveszem. Ej, kislányom, mire való ez? Mennék már, hagyjatok békén!

Beszélni nem tudok, számban oxigénpipa. De a szemöldökömet összerándolom. Kétszer is!

Tiltakozásom jeléül.

A lányom felujjong:

– Összehúzta a szemöldökét, életjelt adott, él!

Kis csacsím... hogy te mekkorát tévedsz! Haláljelt adtam.

A mentősök elértik, és megkegyelmeznek. Elengedik a mellkasomat, mintegy demonstrálva a lányom előtt, hogy már jó ideje csak ők keringetik a véretem. Az EKG hullámai szépen kiegyenesednek. Engedik a vonalat végigfutni.

Vége...

FÖVÉNYI SÁNDOR

Míg vagyok, míg vagy, míg vagyunk

Régóta rab vagyok,
ketrecem magam előtt tolva ballagok,
mert minden délben pár perc séta jár,
csak akkor, ha itt a nyár,
hogy a Nap rongyosra tépje vállam.

Álmomban álmodban jártam,
szép és fiatal voltál,
alkony-vörös a hajad,
és nem hiányzott a római hatos
meg a többi fogad, ezért mosolyod
eltettem az ébrenlétekre.

Néha nézed, nézlek-e, ilyenkor
tűnődöm, harminckét év alatt
hogyan szerettük unottra egymást,
s akár egy öreg padlást,
telepakoltuk magunk emlékekkel,
a jót díszes dobozba gondosan lezárva,
a limlom, kacat alig fér,
közben por pihél, mert szürkül
a napcsíkok lenge rácsa körülöttünk.

Kavarog a múlt, honnan jöttünk,
nekem a cigánysoron Zsiguli-gokart,
a te sváb őseid a vártán álltak,
s mit a vagonok kiokádtak,
terelték az ég felé.

Ilyenkor szakadok ketté
a fiam féltve, látom benne
a csóró, mégis vagány félistent,
de acél-hideg szemében ott
a fájó magyar árja,
és fetreng az Úr előtt, ne érje baj,
hülye gőgje ne gyűrje nejlonzásákba,
míg vagyok, míg vagy, míg vagyunk.

Különben megfagyunk,
mint a korai madárdal,
és szívünk millió gyilkos szilánkkal
szórná teli a megmaradt világot.

Borotvaszélben

Uram, úgy elhevernék már a réteden,
mert sikolyra fent kés az életem,
elég a stigma, nincs hely a bal karon,
ujjam végigszalad a sok varraton
– száz halálom fakó fogsorán –,
s borzol buta dallamot, e vére-buggyant zongorán.

Én másképp látok, másképp ítélek,
más az utam, amin megyek,
szememben sosem kért megváltó fények,
pedig sötétben élek, akár a gyűlölet.
Jó vagy rossz? Hasadok, mint az óceán kérge,
mikor a Nap belegurul kékes köldökébe.

Mit tettem eddig, mit nem, kit érdekel,
öreg szívem, acélsarkantyús csillagom,
mely fáradt szikrákat pattintva ég el,
ha dühömbe meghalni hullatom.

Jó vagy rossz?

Mint esőgörröngy a szárítókötélen
billegek erre-arra, borotvaszélben.

Fövényi Sándor

STILLER KRISZTA versei

Kegyetlenség

Sosem néztél szembe a valósággal, anyu.
Igen, aki elmúlik ötven, az megőszül,
megroggyan a teste, folyton elhagyja a
szemüvegét. Szükséged amúgy sincs rá,
régóta nem olvasol, téged már csak a
bulvár érdek: Zámbo Jimmy épp Domján
Editet dugja. Azt sem hallod, hogy csörög
a telefon. Neked van, ami fontosabb annál,
hogy a lányod felhívna a születésnapodon.
Csak szolgáltatói szöveg. A sípszó után
kérjük, hagyjon üzenetet, két percben.
Szia anyu, csak azért hívlak, hogy boldog

ma haltál meg.

Első vasárnapja

Úgy maradsz, mint akit kőbe vésnek,
örök, foglalt helyed giccses mintazug.
Embernek születni, egyetlen kevésnek:
ne bízz egy anyában. Meghal. Mind hazug.

Check in

Várni valamire, egy gépre, amire
szárnyakat terveztek. A platinakártya
elfér a zsebedben, a tárcádban, bárhová
teheted, csak a mellkasodba nem, az már mindennel tele.
Ihatsz, ehetsz a klimatizált csendben.
Ez jár neked.
Szárnyakat tervezni könnyű, alig néhány év
tanulás után bárkinek sikerül.
Felszállsz, kinézel. Puha öklével
szemgödrön csap a fény, de ezt megszoktad,
már nem könnyezel. Ragyognak a vörös
vattafelhők, miközben lemegy a nap.
Csak megvárod, amíg eltűnik, mint a
szemedről a könnyek miatti homály.
Közben nem kérsz enni, inni, már
várakozás közben jóllaktál.
Berúgni meg minek, kihánynál mindent,
jó esetben a vécébe, rossz esetben
magadra hányhatsz, ezért ha
megkínál egy utaskísérő, nem szólsz,
csak mosolytalanul megrázod a fejed.
Merev mellkasodban ráng egy pink izom,
újságokat nézel, de minden lap hideg.
Más világba repülsz, hol Pilinszky: John.
És lehet jegye melléd egy másik senkinek.

MIKLÓSSI SZABÓ ISTVÁN

Igazgyöngy

Bundája roppant könnyen hasadt szét. Egy rántással lehúztam, a földre dobtam az egeret. Visított, fel-alá futkosott.

Sporttanárom gyomorszájon ütött. Összeestem, nem kaptam levegőt, hánytam.

– Szadista dög – mormogta. Eltaposta a mezítelen állatot, megszámolta a tetemeiket.

– Huszonkét kört fogsz szaladni – mondta. Nyakamtól fogva állított fel. Ismét gyomromba ütött, nem engedett összegörnyedni. Fuldokoltam, a fájdalom elviselhetetlenné vált.

– Huszonkét kört fogsz szaladni – ismételte, irigylésre méltó nyugalommal.

A táv negyven kilométernek felelt meg. Tíz kilométer után nem éreztem fáradtságot, húsz után acélos, szürke közöny vett erőt rajtam. Eggyé váltam a mocsaras talajjal, a párás levegővel, mindegy lett lendülő karom, lábam, nem számított a cél. Combom belső részét véresre horzsolta nadrágom, a fájdalmat távolról néztem.

Harmincnyolc kilométerig bírtam. Napokig ágyban feküdtem, sebeimet ápoltam. Izmaim görcsösek voltak, izzó fájdalmat okozott a mozgás. Erős szexuális vágy égetett.

*

Tizenhat éves koromra az ország összes fontosabb városában megfordultam. A versenyek egyhangúak, büdösek voltak. Térdek roppantak, bordák törtek a csapatszellem égisze alatt, szívroham is előfordult. Közönyös labdáért ütköztünk, bárhogy igyekeztem, semmi érzélem nem moccant benne.

– Légy a rajongóm – suttoztam, mikor előkészítettem a rúgáshoz. Mellé ment. Értetlenül ültem a kispadra.

– Előfordul – mondta sporttanárom.

Mosolyt erőltettem. Csapattársam ágyékvédőjét bámultam. Összereztem. Meleg, izzadt hímtagok játszottak agytekervényeimben.

Tesztoszterontól lihegtünk, a közösülés dicsőség volt. Csapatkapitányunk megkergült bika módjára üldözte a lányokat, a többiek sem tétlenkedtek. Hátrahúzódva figyeltem őket. Ritka kalandjaimért csúfoltak: Marog, igazi könyvgiliszta vagy. Legálább pornót olvasnál. Itt egy sör, idd meg.

A zuhanyozóban erekciójukkal büszkélkedtek. Közösen maszturbáltak, ki lövelli messzebbre magját. Mivel nem vettem részt, rám kiáltottak:

- Buzi vagy?!
- Nem! – ordítottam.
- Csak szereted nézni, igaz? – heherészték.

Elvörösödtem. Erős undort éreztem, de semmiért nem adtam volna meleg, izmos közelségüket.

Az utolsó este két lány jött fel a társalgóba. Beleegyeztek, hogy orálisan kielégítenek bennünket. A csapatvezető hangoskodott: ő közösülni akar. A lányok ellenkeztek, mire ütlegetni kezdte őket. Arcába öklöztem. Szája felhasadt, kifordultak metszőfogai. Ugrott volna, mire fejbe rúgtam. Elájult. Társaim letaglózva bámultak.

Kikísértem a lányokat. A szálloda sötét kertjében egyikük megcsókolt, a másik lehúzta nadrágomat. Tiltakoztam, erőszakosan folytatták. Képtelen voltam az orgazmusra, végül fáj a hímvesszőm.

Az edzőhöz mentem.

- Kiszálllok – mondtam.
- Megőrültél? Az idény közepén? – meredt rám.
- Tanulnom kell – ráztam meg fejem. – Orvosi egyetemre készülök.
- Rohadj meg... – nyögte.

Reggel vonatra ültem. Egyre a fiúk jártak elmémben, a két lány, csapattársam felhasadt szája, a kifordult, vértől csöpögő

metszőfogak. A vécéfülkébe mentem, hosszasan maszturbáltam. Kásás nyugalommal ültem helyemre.

*

Az anatómia megerőltető volt. Kényszeres izgágasággal tanultam, sétáim alatt motyogtam a latin szavakat. Hónapokat töltöttem a formalinba helyezett testrészek között. Félszemű, ráncos magzat bámult az üvegedényből, érzelmeim állandó vizsgáztatójává lett. Feszülten rajzoltam az eltorzult inakat, izmokat, csontokat, belső szerveket, éreztem, beleőrülök a magzat meredésébe. Később elloptam, hazavittem. Elégedetten húzódott meg a halott, savas anyaméhében. Tekintete álmosná, jóllakottá vált. Tanulmányoztam, közömbösen tűrte. Közösüléseim alatt ronggyal takartam le, utána megrovóan nézett, mintha a teremtés aktusát titkoltam volna előle.

– Ez csak az élvezetet szolgálja – suttogtam.

– Én lettem volna az eredmény – hirdette dühösen, maróan. – Hatvanmillió halottat temetsz minden orgazmussal. Nézd, milyen nyomorult vagyok – siránkozott, jajgatott. – Hol az új élet ígérete?

– Ez a természeted. Ne védekezz ellene – vigasztaltam. Ha ölembe vettem, elcsendesült. A nemi aktus utáni éjszakákon csak akkor engedett aludni, ha magamhoz szorítottam.

*

Disznókon kezdtük a boncolást. A boncolóasztalra kötöztük, óvatosan fejtettük fel bőrét. A szerveket egyenként emeltük ki, kórbonctani leírást készítettünk.

Egy alkalommal ügyetlenül kábítottam el az állatot. Szájába kapta a kezem. Vártam, mikor roppannak el csontjaim, hasad fel bőröm. Meg sem kíséreltem elrántani, tudtam, a roncsolás végett megbénulhat. Szerencsémre erőtlen volt a harapás. Lenyűgözött a kába állat homályos életharca. Boncolásakor soha szebb munkát nem végeztem. Gyöngyöző homlokkal kerestem az impulzust, primer vágyat.

Tanárom hosszasan dicsért.

– Rövidesen emberi tetemekre térünk át – jelentette be mosolyogva. – Úgy gondolom, megtaláltuk csoportunk azon személyét, aki elsőnek metszi fel tanulmányunk tárgyát.

Kedves főhajtással vettem tudomásul ítéletét. A mellékhe-
lyiségbe siettem, gyomrom tartalmát a vécékagylóba ürítet-
tem.

– Így sohasem találod meg. Nem a testben rejtőzik, hanem
szavakban, rációban. Van tudás, mit nem lehet megtapasztalni,
csak átadni.

*

A városka szolgálati lakást, elfogadható fizetést ajánlott. Fele-
ségem örült, hogy csöndes milióban végezheti szakrális tanul-
mányait, írhatja értekezéseit, elbeszéléseit. Elmeszüleményei
keresettek voltak a középszerűség piacán. Mindig akadnak em-
berek, akik mohó, agresszív útkeresésükért hajlandók komoly
összegeket fizetni. Nejemnek fogalma sem volt, hogy ezt az
igényt szolgálja ki. Mivel nemi életünk precízen remek volt, nem
tettem szóvá.

A homunculus cinkos beleegyezéssel pihent a szekrényben.
Elfogadták munkám bizzar, vizuális kellékeként. Hónapokat
töltött álomban, ha megszólalt, becézgetést, törődést igényelt.

Munkám csöndes, szürke volt. Normálistól eltérő haláleset
alig történt a környéken, ténferegtem a boncteremben, alkími-
át, kozmológiát olvastam, különösebb érdeklődés nélkül. A vág-
gy egyre erősebb, marcangolóbb lett bennem. Olykor azon kaptam
magam, boncolókésem mohón szántja fel a tetemeiket, vág ös-
vényt az ernyedt, pőfeteg izmokba.

Pornográfiát bámultam, egyfajta teremtő erőt. Az emberi kö-
zösülés ideig-óráig lenyűgözött, bár tudtam, a hektikus, erőtel-
jes baszás nem az én területem. A természet ostoba csapdája,
ki beleesik, magyarázkodni kényszerül (ki vágná fel az ivadéka
testét?). Társkereső oldalakra bukkantam az interneten. Szájtá-
ti álomhercegnők kínálták petyhüdt testüket, beképzelt hímta-
gok próbáltak táncolni ölük felett, hogy önbizalmuk hiányába
löttyedjenek. Hamar meguntam a női társaságot, inkább a har-
mincas férfiakét választottam. Parazita lettem a nemiség ezen
területén, ez szédítő izgalommal töltött el.

*

– Lassan told le, kérlek. Remek az alsód... Fordulj, látni aka-
rom a feneked. Hajolj előre.

Bódultan engedelmeskedtem. Vigyáztam, arcom ne bukkanjon fel a laptop kamerájában. Irodámba zárkóztam, fehér fal elé ültem.

Jónással hónapokig beszélgettünk. Az érdembeli információkat titokban tartottuk. Annyit tudott rólam, hogy orvos vagyok, egy országrészben tartózkodunk, van feleségem, nincs gyermekünk. Ő egy lap szerkesztője volt, feleségével gyönyörű kislánynak örültek, anyagi nehézségekkel küzdöttek. Egymás arcát nem láttuk. Annál jobban ismertem péniszét, fenekét, sovány testét. Naponta onanizáltunk, hogy felszabadult nevetéssel folytassuk a beszélgetést.

Feleségem mit sem tudott róla. Nemi életünk intenzívebbé vált, gyakran vártam haza könyvbemutatóiról vacsorával, virággal.

Jónás olykor arról beszélt, remek lenne szállodában találkozni, együtt tölteni az éjszakát. Húzódoztam a gondolattól, bár fantáziámat élénken foglalkoztatta. Könnyű neked – írtam –, ismered a férfiak szerelmét. Nevetett. Gátlásosnak, határozatlannak nevezett. Végül erőt vettem magamon. Találkozzunk. Feleségem néhány napos meditáción vesz részt.

Késő őszt. Remegve ébredtem, hosszasan sikáltam testem a zuhanyozófülkében, minden szőrszálamat leborotváltam, hajamat, szemöldökömet kivéve. Illatossá gőzöltem bőröm, élveztem a harmatos nemi vágyat, és – rettegettem. A homunculus rám nézett:

- Tetszik? – kérdezte.
- Inkább a kaland vágya nemesít – nevettem.
- Örülök. Én küldtem neked.

A találkozót elnapoltam. Néhány nap betegszabadságot vettem ki, hogy meg tudjak küzdeni a homunculus előtti szégyennel. Erdei házukba vonultam vissza nyugalmat keresni.

*

Csak a szeretet szót kellett sűrűn emlegetnem, hogy Jónás lépre menjen. Érzékeny ember volt, kellő életfájdalommal. A hónapokig tartó felkészülés alatt olykor verseket küldött. Békéről, férfiszerelemről fogalmazott tehetségesen. Jó ujjgyakorlat a

kapcsolatunk – írta kacéran. Annak tartod? – kérdeztem. Komoran, fájoan válaszolta: ne kínozzam. Mutasd az arcod, izmos vállad, hasad, meredt hímvessződ! Ó, mennyire magamhoz szorítanálak!

Alkotásait magam elé téve meditáltam. A homunculus irányított. Megtapasztaltam a teljes kiüresedést, amely célként összpontosul a fagyos kozmoszban, Univerzumomban. A kezdeti veszekedések után kivívtam feleségem csodálatát. Ősi kíváncsisággal csüggött rajtam, éreztem, összpontosításomat kívánja magáévá tenni. Ösztönei mozgatták: kíváncsú nőstényként a csodált bak nem fogadja. Vére lobogott, éjszakánként vad, pornográf álmok ébresztették. Az elfojtás miatt olykor hetekig menstruált, máskor erős szagú folyásra panaszkodott, nemi szervén gennyes kiütések jelentek meg.

Fokozott gonddal gyűjtöttem össze a felszerelést az erdei ház pincéjében. Minden eszközt alaposan sterilizáltam. Barátom tudomására hoztam: rendelkezem búvóhellyel, csak a kellő pillanatra várok.

*

Jónás ágaskodó pénisszel feküdt a boncolóasztalon.
– Szégyelled? – kérdezte. – Ez természetes, kedvesem.

Találkozásunkkor megcsókolt. Abban a pillanatban rájöttem, nem vagyok biszexuális. A homunculus nevetett: eszköz csupán, ne törődj nemi identitással.

Lassú mozdulatokkal kötöttem meg, vigyáztam, ne sértsem fel bőrét, akadályozzam keringését.

Mellkasán ejtettem az első vágást. Szeme kikerekedett, egész teste rázkódott, üvölni próbált. Elájult, magához térítettem. Saját készítésű vegyszert fecskendeztem testébe, hogy eszméleténél maradjon. Semmi fájdalomcsillapítót, bódítót nem tartalmazott, ellenkezőleg: élénkített. Lefejtettem bőrét, feltűntek a pulzáló erek. Ürülékét gondosan eltakarítottam. Szívrohamot kapott, újraélesztettem. Tizenegy bosszantó rohama volt, némileg elterelte figyelmem a munkáról.

– Mit látsz? – kérdeztem.

Nyögött, száján vér csordult ki, fehér kendővel itattam fel.
Megismételtem a kérdést.

– Fényeket – válaszolta gurgulázva.

Rájöttem, a boncasztali lámpáról beszél. Csalódottan folytattam a kutatást. Nemesebb szervei kivétele előtt bekövetkezett az utolsó szívroham.

– Mit látsz?! – kiáltottam.

– Több fényt – ismételte Goethe utolsó szavait.

Dühösen hajítottam el a szikét.

*

– Semmit sem találtam! – üvöltöttem a homunculusnak. – Mi mozgatta?!

– Nem volt nyilvánvaló? Magát a megismerést akarod megismerni. Ez lehetetlen. Rá kellett volna jönnöd boncolás közben.

– Könyörgöm, segíts. Megígérted... Többet akarok, mint mozgó húst, ürítést, evést, ivást, letevést, felvevést...

– Nem tőlem függ. Nyugalom! Lesz időd töprengeni. Most... elmegyek. Meguntam a könyvek között gubbasztani.

– Hová még? – hebegtem.

– Igazgyöngynek egy kagylóba. Ahány vágy, annyiféle. Miért ne elégíteném ki vágyaitokat? – nevetett.

Összezsugorodott, csillogó kis gyöngy lett belőle, feloldódott a savas, halott anyaméhben.

CSOBÁNKÁ ZSUZSA EMESE versei

HÉBER ÉJSZAKÁK

A betűket is újra kell tanulni,
hogy szólhassak hozzád.
Addig hallgatok, a szívverésed ritmusa
és az illatod hullámokban önt el.

Alef, mondanák, mutatva
az első betűre, amit,
mialatt megformázott a szám,
egek értek össze a földdel.

Utánunk sóvárgó égiek leskelődnek,
zár a blende, nézd, a kézi szöttesben emberi minta.
Álmodik az isten e végtelen ábécét mormolva,
ábrándos istenujjak babrálják a teremtéssel.

Ringat az erdő, a karodban rejtőző, nyitott mondatok.
A második betűben szikrázó csillaghad alatt
ragyog az ég. Elfelejttem az összes nevem,
megszólíthass végre. Meglepő mélységelesség.

A táguló égi ablakokban homokkal fújt metszetek.
Ébred, eljátszik, szemében szalagos reggelek,
a fényben kimelegedve száll a por. Csak nézi,
ellenfényben ki tükrözi vissza pókhálós tekintetét.

DELPHOI, HEGYMENET

Hordom magammal hiányod, mint óvóhelyre az élő ágakat.
Rügyeket a télben, kilátást a zúzmarás ablakból.
Lassú út vagy a hegygerincen át, spirálban mozgok felfelé.
Délután, azt jósolják, érkezik újra a hó,
az elcsigázott test talán egyszer végre hazaér,
leválik a burok a szív és a méh körül,
kút és hegy tengelyként feszül a földnek.
Kit anya szült, mind. Védtelen, égre nyitott tenyér
a bolygóközi végtelenbe vetve.
A lábfej, a hát, a fejforma, éjjeli zöngé alvó harangokra,
szikrázik az égbolt a fejed felett,
keringőző, egymást érintő, átszelő vonalak,
csak közelről néma ember.
Így szeretem majd meg a távolságot, az ablaküveget,
az úr koccanó hangjait.
Zuhog az idő, mint a hó, addig vártalak.
A hamuszín egek alján bizalom lobban, elnémulok,
félek bár én is, hűvösek a csillagok, a kút,
az erdő fogai józanon fészülik a szálakat,
úgy olvastam, boldog, kire a 2x2 józansága hull.
A tenyérből indult, az égig ér,
kezemben ringatott eleven erő,
feloldhatatlan vagy, ne félj,
ahova megyünk, ott nincsenek utak,
csak a betelt idő és a tér ígérete jóslatok helyett.
A hideg ellen én, mint az állatok, a számban tartalak,
úgy lehellek be, tudva,
a túlsó part és a szerelem a másé.
Szétszórtam azt, ne legyen teher.
Boltívre van szükség ártéri erdő felett.

TEHERTÉTEL

Az alagsoron múlt vagy a tavaszi áradáson,
a lift előtt találkoztunk össze.
Próbáltam kikeveredni a nyelvek közül, de úgy tűnt,
a testek perisztaltikája csupán a jelentés bármely rétege.
Később arról mesélt, elengedte a történet kezét
zuhanás közben, és én akaratlanul a sajátomra néztem,
de megvolt. Tíz ujjal kapaszkodtam a felvonózsínórba.

A teraszról minden olyan közelinek tűnt,
a hirtelen beállt hideg a csempéket sem törte össze.
A csillagokat mellékesen említette, mint lengéscsillapítót.
Aki egyszer lehozta őket, nem megy értük újra.
A magázást hiányolnám a nyelvből, folytatta,
én ezt a távolságra fordítottam magamban,
évődve a vízzel, hogy vajon átúszik-e értem,
vagy az ázó vitrint menti először.

A zsebét néztem, és megint a kezem.
Üresen világító égbolt minden tenyér,
de haljon bele az, aki felett nincsen, nem földi halandó.
A távolodás erejéről kértem még beszélni,
ő akkor ült ki az ég alá, rágyújtott,
parázssá szűkült a keze a hunyorgó sötétben.

Csillag lehet.
Hullik az égből, vagy én zuhanok a liftben,
mélyre szívja a füstöt, kilélegzi, és elködösít,
ne legyen kapcsolódás. Most kell kívánni.
Távrolról pontok, távrolról értem.

Közelről belakható tér és idő,
a kötődés kibogozhatatlan szálai.
Tele a fala fából faragott képpel.
Azt hitte, a bútorlapok válnak fel az árvízben,
de ez egy liftaknában fuldokló betonfülke.

A becsapódásba bizonyítottan nem szoktak belehalni,
alapvetően biztonságos rendszer, alaptalan félelem.
Inkább a kiszolgáltatottságba.
Hogy a felvonón kívül vajon van-e bárki az ember felett.

SAMSARA

Átöleli, lenne befogadható a hő,
aztán riadra hűl az ágyon.
A kályha tartja, el ne dőljön,
pedig annyi benne a korlát,
hogy a lángot rézsút szálazza szét.
Feláll, elindul, szalad,
valami lepkét látott.
Csak a falon a fényt.
Szíve szerint felfeslene, kibomlana,
olyan nagyszerű minden pillanat.
A szemét nézem, legalább a tört fényt
jó lenne megőrizni belőle,
de fogva tart a látvány,
a falak maguktól omlanak.
Mint egy női test, mikor áttetsző ingét
ejti a földre, halomba roskad,
mered maga elé. Ami előbb a testet érintette,
most mozdulatlaná dermed,
pattogzó festék felette az ég.
Ki tudja, melyikük szebb, melyikükben buzog az élet,
az anyag, ami a nő elé hullva a testre ébredt,
vagy a tiszta öntudat,
lázálmos vágy a szépségre riadva fel?
Láttalak belefeledkezni magadba, Nárcisz.
Akkor vagy a legszebb, amikor nem vagy.

MOLNÁR LAMOS KRISZTINA

Örvény

Bementem a lakásba, nyitva hagytam az ajtót. Letettem a táskám a fotelba. A szék karfája összetörve. Valamelyik haver volt. Levettem a kiskabátot, amit muszáj még hordani, március vége volt ugyan, de abban az évben nagyon hűvös. Felmentem a galériára. A lépcső korlátja szintén darabokra hullott, egyetlen kapaszkodó akadt, a felső vízszintes, vastag lécz, elfeketedett a kezek nyomától, mocskos és ragad. A falnak támaszkodtam, úgy araszoltam felfelé. Odafent alszik. Minden este fel kell kapaszkodnia. Hogy nem esett még le? Felértem lassan. A galéria még dültebb volt, mint odalent a nagyszoba. A kicsi matracán pecsétet a lepedő, huzat nélkül árválkodott a nagypárna. Az íróasztal nyitott fiókjában cigarettacsikkek. A könyvespolcon üres csipszeszacskók és megkezdett kenőmájás konzerv, félbehagyott szendvics, majdnem üres energiatálas dobozok. Az ő ágyán volt ágynemű, elszürkült és szakadt, de volt. Legalább. A padlót elborította a szemét. Használt papírsebkendők, koszos alsóneműk, zoknik páratlanul, óvszerek kibontva, félredobva, újabb csikkek, egy hamutál felborítva. Elhatároztam, hogy kitakarítok. Hogy erőt gyűjtsek, leültem az asztal mellé. A monitor és a billentyűzet mozgásérzékelős, ahogy a könyököm az asztal lapjához ért, a számítógép bekapcsolódott. Nem volt kijelentkezve. A közösségi oldal hírfolyamában ott pislogott a kurzor. A megnyitott levelei alul, kis kockákban sorakoztak. Nem tudtam ellenállni. Elolvastam. Mindet. Semmi újat nem találtam bennük, mégis összetörtek. Darabokra. Mondatokba formálva látni a legrosszabb sejtelmeket olyan, mint egy újabb halál. Elhatároztam, hogy kitakarítok, erőt kell gyűjtenem, újra kell gondolnom a dolgokat. De még gyengébbnek éreztem magam, mint annak előtte. Anyának igaza volt. Még távolabb kell helyezkednem. Magára kell hagynom, úgy, ahogy egy szakértő is tanácsolta, hagyni kell, hogy lemenjen az aljáig, a legmélyére, már úgyis ott van. Akkor és ott tudtam ezt. Lassan, de összeszedtem magam. Felcipeltem egy szemeteszsákot, összesöpörtem, felfestem. Lehúztam az ágyneműt, tisztát raktam fel. Elmosogattam és kiszellőztettem. Amikor végeztem, csendben becsuktam magam mögött az ajtót.

...

Valahogy akkor kezdődött, amikor már egyedül éltem, és már nem volt se kajám, pénzem is alig. Gondolkodóba estem, mit csináljak, honnan szerezzek pénzt vagy kaját. Bármelyik megtette volna. Azután valahogy kipattant a fejből a gondolat, hogy milyen drága is egy bogyo, vagy egy gramm spuri, és hogy vajon akik árulják, azoknak mennyi hasznuk lehet ebből. Nyilván több kézen pörög végig az egész, hiszen akitől veszem, biztos nem ő állítja elő, sőt lehet, hogy akitől ő veszi, még az sem. És eszembe jutott, mi lenne, ha... Mi lenne, ha én lennék mondjuk az ötödik kéz, aki tovább adja a hatodiknak? Hogy működik ez? Hogy kéne csinálni? Arra gondoltam, hogy megkérdezem. Mi bajom lehet belőle? Felhívtam az emberem. Annyit mondott a telefonban, hogy ezt inkább személyesen beszéljük meg. Nem olyan régóta ismertem még, de felmentem hozzá, és előálltam az ötlettel, hogy mi lenne, ha mondjuk nem öt lasztit vennék, hanem huszonöt-harmincat. Megkérdeztem, mennyivel lenne az nekem olcsóbb? Hát, ami addig nyolcszáz forint volt nekem, az rögtön lecsökkent ötszázra. Volt még valamennyi pénzem, így aztán szépen megvettem a harminc bogyót egy haverommal. Hazamentünk, ki is próbáltuk. A cucc még mindig jó volt, így már csak az árát kellett kitalálni. Mivel aznap úgys bulizni mentünk, evidens volt, hogy ott, a partin adom el az anyagot.

Aznap épp senki másnak nem volt ott lent semmi, egyszóval pangás volt a klubban, ezért amit megvettem ötszázért, ezerötért el is tudtam adni. Akkor este arra gondoltam: mekkora egy király ötlet volt ez tőlem! Vitték az anyagot, mint a cukrot. A pénz meg csak úgy jött. A harminc laszti elment fél óra alatt, és kerestem rajta egy csomót. Rászoktam erre. Nem volt nehéz rászokni, hogy dől a pénz az ember zsebébe. Ettől kezdve rendszeresen lejártam, már nemcsak a buli kedvéért. Voltak persze durva dolgok. Volt, hogy átkutattak a biztonságiak, mert túl sokat mentem vécére, és mindig mással... és azért ők sem vakok. De soha nem találtak semmit nálam. Ehhez én túl gondosan felkészültem. Fogtam egy kis „szütyőt” (olyan, mint egy nagyon kicsi zacskó) és azt az alsógatyám gombjára kötöttem. És mivel ott nem matattak soha, így nem került elő semmi. Soha nem is merült fel bennük, hogy ott lehet. Az első bulin és azt azt követő partikon szórtam az anyagot, minden félelem és lelkiismeret-furdalás nélkül. Nem volt nehéz belecsúszni.

Később már az egész helyet én láttam el. A biztonságiak meg voltak kenve, mivel az ő anyagukat is én adtam el. A főnököt akkor már ismertem, tudott mindenről, de nem zavarta, sőt nem is kért a bizniszből semmit. A biztonságiaknak minden reggel buli után odaadtam a részüket, és cserébe megvédték a mindenféle arcoktól, akik azt hitték, hogy próbálkoznium kéne velem. Mivel a biztonsági örök főnöke elég nagydarab pasi volt, csak a nevét kellett kimondanom, így még eszükbe sem jutott, hogy belém álljanak. Minden nagyon faszán alakult, volt pénzem és volt cuccom. Ez minden drogos fiatal álma. Nem mondhatnám, sőt mindvégig tudtam is, hogy nem éppen ez a legbiztonságosabb meló, de ezzel kerestem addigi életemben a legtöbbet. Volt olyan is, hogy civil rendőrök voltak lent. Ezeket nekem kellett kiszúrnom, hogy kik is ők. Ha nekik adok el, végem, mehetek börtönbe. Hál' Istennek valahogy mindig rájöttem, ki is az a pár civil. Volt, hogy túl sokat kérdeztek, túl komolyak voltak, túl idősek, hogy drogozzanak, na meg egy drogos felismer egy drogot. Nem volt problémám ilyesmivel. Csak lelkileg volt fárasztó meló. Na meg, persze, amikor már heti három-négy bulin kellett ott lennem, akkor az már nem volt annyira ideális. A cucc már nem hatott a harmadik napon. Nem lettem tőle jobban, nem keltem fel tőle, csak ültem, és vártam a vevőket, azután elmentem velük vécére, ott behívtak egy csíkra, megköszönték, és mindenki ment a maga útjára. Sokáig csináltam ezt. Túl sokáig. Hiába kerestem sok pénzt, mind újabb meg újabb anyagra ment el. A végére már úgy voltam, hogy én buliba nem is megyek enélkül. Nem is mentem, viszont minden keresetem végül erre folyt el, nem kajára, nem ruhákra, hanem erre. Nem ajánlom senkinek, hogy az én példámat kövesse. Sok mindent éltem át, és egyre jobban pusztultam belülről. Elvesztettem minden barátomat. Csak a narkós barátok maradtak a végére, akik csak azért szerettek, mert volt nálam anyag. Belülről halott voltam, kívülről pedig mintha semmi bajom nem lenne. Én tudtam ezt, mindvégig tisztán tudtam, mégis folytattam.

...

Olyan, mintha egy kútba nézne az ember. Nagyapám kertjének közepén állt egy kerek kút. Mellette egy kútgyűrű, abban fürödtem minden nyáron, az átlangyosodott vízben. A kút le volt fedve vastag deszkalappal, két oldalról lehetett nyitni. Legelső emlékeim idején a peremét még fel sem értem, később már igen, de a deszkalap nehéz volt, képtelen voltam rá, hogy egye-

dül felemeljem. Amikor nagyapa locsolt, vagy ki akarta emelni a vödörben leeresztett hűlő görögdinnyét, akkor odamehettem, és belenézhettem a kútba. Mély volt, sötét csend honolt benne. Oda-lent látszott a víz, a fény hiányában fekete. A fekete mélységben a fekete víz felett lebegett az alumínium vödör egy láncra felakasztva. Nagyapa oldalt tekerte a karral, hosszan, úgy húzta fel. A kút mélységére örökre emlékezni fogok, azt hiszem. Soha nem próbáltam felmászni a kút kávjára, nem tudom, mitől féltem jobban, a sötétől vagy a mélységtől, talán a csendtől. Mindháromtól egyszerre. De vonzott. Mindennél jobban. Hálás voltam a zöldre festett deszkalapokért.

A fiam egyre soványabb volt. Nehéz volt úgy tenni, mintha nem venném észre. Hétvégenként bulizni járt, olyankor alig aludt, a maratoni partik és afterpartyk, a tánc teljesen lerombolták testileg, és tudtam, hogy baj lesz ebből, csak idő kérdése. Már nem laktunk együtt, megfogadtam a hozzáértők tanácsát, hallgattam a már halott édesanyám egykori utolsó javaslatára, de folyamatosan tartottam vele a kapcsolatot, hetente többször, nagyjából két-naponta bejártam hozzá, vittem neki az ennivalót, és cseteltünk, minden nap beszélünk telefonon. Egyszerűen nem vitt rá a lélek, hogy ennél kevesebbet tegyek. Úgy akartam távolodni a fiam akkori énjétől, hogy közel maradjak mégis. Közel maradjak ahhoz, akit szültem, akit szoptattam, aki valójában ő maga. Tudtam már, hogy az én erőm nem elég ahhoz, hogy megmentsem, éreztem. Ahhoz valami nagyobb erő kell. Tudtam, hogy baj lesz, és tenni semmit nem lehet ellene, meg kell várni a mélypontot, és akkor ott kell majd lenni, akkor kell majd ott lenni, karomon egy mentőövvel, melegvizes palackokkal, takarókkal, defibrillátorral és oxigénnel, a teljes testemmel és minden szeretettel, ami még van bennem, ami összeköt vele, ami nem szívárgott el. A szeretet soha el nem múlik. Ezt mondják. Hinnem kellett benne.

...

Amikor igazán mélypontra kerültem, az egyszer volt, mert ilyen csak egyszer van egy ember életében, és az sem biztos, hogy olyan, mint ami nekem volt. Talán mindenkinek más. Elmesélem. A dőlerkedéssel felhagytam, egy idő után nagyon fárasztó volt, és nem is jött annyi pénz belőle, amennyire szükségem lett volna. Azonkívül ott volt a szerelem. A szerelem kicsit csillapítja az éhséget, ha elég erős, akkor talán arra is képes, hogy mindent jóvá-

tegyen, de nálunk nem ilyen volt. Épp csak arra volt elég, hogy lecsendesedjek. A dolgok alapjában véve nem változtak. Volt ő, a barátnőm és én, és volt egy bizonyos baráti társaság. Minden héten buli 2x továbbra is, mert ő még kislány volt, szeretett bulizni, épphogy csak rákapott az ízére. Szeretett táncolni is. Így hát menni kellett. Sajnos ez, mármint a folyamatos bulizás egy idő után eléggé kicsinálja az embert, testileg, szellemileg egyaránt. Én egy évig bírtam normálisan kordában tartani magam és azt, amit csinálok. Ahogy éltem, és amit csináltam, az a társadalom számára egyáltalán nem az ideál, sőt nem is elfogadható, de nekünk az volt, neki és annak a bizonyos társaságnak.

A mélypont és mindaz, ami ahhoz kapcsolódik, valamikor kora tavasszal volt. A dátumra nem emlékszem, de anyám biztosan tudja. Elmentünk este a kedvenc helyünkre. A buli ugyanúgy kezdődött, mint az összes többi. Álltunk a sorban, vártuk, hogy végre beengedjenek, hogy mehessünk a vécére felszívni egy csíkot. A cucc nekem már majdnem mindegy volt, hogy mi. Beengedtek bennünket végre, volt még nálam egy kis anyag, mentünk megkeresni a többieket, szétszítottam, utána pedig a fiúk együtt a vécére és a lányok is. Felszívtuk a cuccot, ami, ha jól emlékszem, valami gagyi speed volt első körben. De ez sem számított, kivéve nekem. A többiek jól elváltak velem, nekem viszont már több kellett, jóval több, szóval kerestem valakit, akinél van még valami jobb és tisztább. Összedobtuk, amink volt, így nyertem egy kis időt, de max fél órát, és utána megint keresnem kellett eladó valamit, bármit. Matyi, aki egyik jó haverom volt akkoriban, ő is ott volt minden bulin, odajött hozzám, és mondta, hogy van valami jó cucca, hát kértem kóstolót, és tényleg. Tényleg sokkal jobb anyag volt nála, mint egészen addig bármi aznap este. Vettem belőle egyet, utána az a pár külföldi, aki már addig is folyamatosan engem nézett, figyelt, odajött hozzám, és kérdezte, van-e eladó cuccom. Mondtam nekik, hogy persze, adják a pénzt, és jöjjenek, így vettem nekik is egyet Matyitól. Utána összedobtuk a vécében velük is. Ilyenkor már volt egy állapot, szem kipattanva, pupilla tág. Visszamentem táncolni. Táncoltam egy kis ideig, majd újra mosdó, újra egy jó tízcentis csík, és újra vissza. Ment ez egy darabig, és utána már mindenkivel mindent összedobáltam, ami csak jött. Nekem methylonom volt, másoknak speed, extasy, mephedron, kokain... Ilyenkor nem számít. Egész egyszerűen nem ezen gondolkodsz. Eszedbe sem jut. Zene, tánc. A

tested engedelmeskedik az akaratodnak, a vágyaidnak, és nem hatnak rá a fizikai törvények, legalábbis úgy érzed, a föld felett mozogsz, súlytalan vagy. Az este közepe fele volt bennem már kábé tizenegy fajta drog. De ez sem volt már elég, folyamatosan jártam ki a vécére. Reggelig ez így ment. Reggel aztán elkezdett fájni a torkom. Nem nagyon érdekelt, úgy gondoltam, szarni bele, menjünk afterpartyra, mindenki ezt akarta, ez volt a menetrend. Természetesen Hajógyári-sziget, azon belül pedig Coronita. Haveromtól kaptam még egy fél gramm pentylont, csak úgy. Coróba be, vécé, csik felszív, és gyerünk táncolni... A torkom már lángolt. Ez egy ideig továbbra sem zavart, de utána valahogy kezdett elviselhetetlenné válni a fájdalom. Annyira, hogy a végén a biztonsági őröktől akartam fájdalomcsillapítót kérni. Persze nem volt nekik. Mondtam a többieknek, hogy lelépek, mert kezd eldurvulni a dolog. Így is tettem. Felszálltam a villamosra, és megláttam magam az ablakban. Hajnal volt vagy reggel, nem emlékszem, még nem volt egészen világos. Láttam, hogy úgy nézek ki, mint egy hulla, és ez fura volt. Fehér arc, tiszta Twilight-zóna, a torkomat fogtam, és úgy ültem a villamoson, hogy ziháltam a fájdalomtól. A zoknimban volt még a cuccból. Anyámat felhívtam, hogy bemelegyek a legközelebbi kórházba, de kiborult, ellenkezett, így nem is mentem. Én is sejtettem, hogy ez mit jelentene, mivel járna. Hazafelé vettem hát az irányt, ahol már ott volt a barátnőm, meg még pár haver. Kicsit jobb lett a torkom, kevésbé fáj, legalábbis azt már nem éreztem, hogy mintha máglyát raktak volna benne. Tompán lüktetett. És mi lett? Valakinél volt még egy kevés cucc. Ott folytattunk mindent, ahol az afterpartyn abbahagytuk. Hiába a fájdalom... én hülye. Azt hittem, a következő adagtól, attól majd elmúlik. Mindvégig azt hittem.

Közben anyám is megérkezett... Szerintem látta rajtam, hogy mi van. Már nem emlékszem pontosan, mit mondtam neki, és arra sem, hogy ő mit mondott, de arra tisztán emlékszem, ahogy nézett rám. Meg volt rémülve, nem tudta, mihez kezdhetne ebben a helyzetben. A fia elzüllött, és ő nem tud tenni már semmit. Sem ellene, sem érte. Totális kifosztottság. Reménytelen, mély rémület. Nem sírt, anyám erős. Nem is kiabált. Már nem is tudtam volna felidézni, mikor kiabált vagy veszekedett velem utoljára. Csendben kiment a konyhába, mentem utána. Vett kamillát, felforraltta nekem, és én azt a gőzt inhaláltam... A torkom javult, már tudtam beszélni, nemcsak érthetetlenül próbálkoztam. Igyekeztem meg-

vigasztalni. Mondtam neki, hogy no para, látja, jobban is vagyok, nem lesz gáz. Csinált magának egy kávé, vagy valami ilyesmi, és még egy darabig ott volt, de megbeszéltük, hogy lefekszem, kialaszom magam, és akkor szót fogadtam neki, fel is kúsztam valahogy a galériára. Utána elment, talán azt remélve, hogy megnyugszom, és ma már legalább nem csinállok semmi hülyeséget. Igen ám, de a zokni, az a rohadt zokni és még inkább az, ami benne volt, az ott volt. Mivel jobban voltam, azt hittem, folytathatom az utamat a rózsaszín, érzelmileg fájdalommentes világba. Félelmetes volt, ahogy átfordultak a dolgok. Ami jobb lett, szinte azonnal átváltozott, és valami még rosszabbá vált, mint előtte, sokkal jobban fájt. Elaludni már semmiképpen sem tudtam volna. Orvoshoz akartam menni. Muszáj volt. Felhívtam anyámat, aki ekkor már a másodállásában dolgozott. Ezúttal nem tiltakozott. Elmentem a barátnőmmel az ügyeletre. Ott vártunk jó egy órát, mire megvizsgáltak, és mondtak valami iszonyat nagy baromságot, hogy a nyelvemben lévő nyirokcsomó begyulladt, és hogy ezt csak az idő hozhatja helyre, mást nem tudnak csinálni. Sok kitartást kívántak, majd elengedtek. Ezután bementem anyámhoz a kórházba, mert nem múlt el a fájdalom, csak egyre jobban erősödött. Szavakkal nehezen lenne leírható, hogy mit éreztem. Akkor és ott a pokol legmélyebb bugyrában éreztem magam, soha véget nem érő kínok közt, ahogy a tüdőmet, a torkomat és a nyelvemet mintha a pokol lángjai járnák át folyamatosan és egyre hevesebben. Nem tudtam nyelni, és egyre kevésbé kaptam levegőt. Nem bírtam tovább, nem tudtam, mit tegyek, nem volt az agyamban az a bizonyos csendes helyem, ahova elmenekülhet ilyenkor az ember. Anyám nem tudta, mit csináljon, szólt egy orvosnak, akit jól ismert, hogy vizsgáljon meg, vártunk egy másodvéleményre, arra pedig tök feleslegesen, és ezt ő is tudta. Az ottani doki úgysem tudott semmit csinálni. A barátnőm telefonált a szüleinek, hogy segítsenek, az anyja mondta, hogy azonnal odajön értünk. Átmentünk egy másik kórházba. Míg rá vártunk, úgy éreztem, mintha meghalni mennék, anyámat átöleltem, és sírtam. Akkor és ott tényleg azt hittem, hogy már csak óráim vannak hátra, már azon is gondolkoztam, hogy egyszerűen kivetem magam az emeletről, mert még az is jobb volna, mint ez a fájdalom... Miközben mentünk lefelé a lépcsőn, az is eszembe jutott, hogy de hát megérdemeltem, ezt akartam, fájdalmat vagy bármit érezni, tök mind1 mit, csak érezzek... Fura volt, tudtam, hogy ez az igazság, akkor, abban a pillanatban kristálytisztán tudtam. Így kellett lennie. Ha ezt akartam, hát megkaptam...

Hál' Istennek elég hamar átértünk a városon. A másik kórházban lévő orvos nem volt hülye, ahogy meglátott, azonnal tudta, mi a megfelelő kérdés. Milyen drogokat fogyasztott? Felsoroltam neki úgy tíz-tizenegyet. Az volt az érdekes, hogy nem is volt meglepve. De mivel ott voltak a barátnőm szülei, kértem a dokit, hogy ne ezt írja bele a jelentésbe, inkább azt, hogy ghb-t tettek az italomba. Azt reméltem, hogy ezzel talán megúszom. Sejtettem, hogy nem, de hátha mégis. Majdnem biztos voltam benne, hogy a barátnőm szülei tisztában vannak az egész történettel, de úgy gondoltam, mindenki jobbnak látja majd ezt a sztorit elhinni, mint a valóságot, hogy a lányuk egy roncs, összetört drogos emberrel jár. Így is lett. Mindenki hallgatott. Mivel itt sem tudtak semmit adni, csak szteroidot kaptam a fájdalomra (ami segített is pár óráig), és továbbküldtek a Péterfybe. Ott behívtak, és a nővérek a vizsgáloban épp arról beszéltek, hogy melyik parkban szívtak tegnap. Na, ez is jól kezdődik, ez jutott először eszembe. Persze az is lehet, hogy valamit félreértettem. Akkor már piszkosul fáradt voltam, kábé harminchat órája ébren. De mindegy, mondjon bárki bármit erről a kórházról, ez volt az egyetlen hely, ahol egyáltalán tudták, hogy mi is van velem pontosan. A gond az, mondták, hogy két helyen egy 1x1 centis harapásnyom van a nyelvemen, aminek következtében begyulladt az egész, ezért is dagadt fel akkorára, hogy beszélni sem tudok. Valószínűleg tánc közben történt. És akkor észre sem vettem. Itt az orvosok nagyon rendesek voltak, kevertek nekem valami lidokainos oldatot, amivel öblögetni kell, és közölték azt is, hogy egy hétig olyan fájdalmak fognak gyötörni, amilyenek még sohasem. Nem tévedtek. Egy hétig nem tudtam beszélni, telefonon és papírokon írtam le mindenkinek, hogy mit akarok mondani, ezen felül enni is alig tudtam, inni is nehezen. Az egyetlen dolog, amit kiskanállal meg tudtam enni, az kábé egy óra alatt volt, egy tál spenót. Kevés kis leves. Kis tányér puding. És ezeket is úgy, hogy az egyik kezemmel a villát, kanalat fogtam, a másikkal pedig szorítottam a terítőt a fájdalomtól. De amíg ültem az asztalnál, nem éreztem sem megbánást, sem szégyent. Tisztában voltam a következményekkel akkor már, csak ennyit éreztem. Arra gondoltam, hogy nem mondom, hogy megérte ez az egész, de ezzel is tanultam. Úgy hittem, ez igaz is. Megtanultam, hogy muszáj az életben mindenben mértéket tartani. Egy ideig. Egy ideig birtokában is voltam ennek a tudásnak, de ez nem tartott sokáig. Azt hittem, hogy ez a tudás elég lesz, és majd megvéd engem. És hogy ez minden tapasztalat. De nem így volt. Ez sem volt igaz.

BIRTALAN FERENC

A bolond tüdőorvos

a délutáni álmomba költözött
a nővérke behívott
tisztán érthetően mondta a nevem
arcán széles mosollyal fogadott a főorvos úr
kérdzte hogy vagyok
nincs különösebb gond feleltem
időnként a levegővétel
magához ölelt ezt szereti nem a panaszkodókat
elővett két faragott papírvágó kést
látszott a csomagolásból valami szett maradéka
és két ollót ami szintén repiajándék lehetett
oldott volt a hangulat
közben valaki más is bejött a rendelőbe
búcsúzáskor megkérdeztem
mégis mi legyen ha rosszabbodik a helyzet
csak nevetett hát visszahozza ezeket a vackokat
oké mondtam akkor igyekszem meghúzni magam
végül is mindig akad egy kis levegő
és ha végleg
hát adja valaki másnak
de már nem figyelt rám
kitakaróztam nyitva volt az ablak
nem éreztem légszomjat
tehát van két késem két ollóm
aztán szerezze vissza ha kell neki
amikor lezárja a kórlapot

Eszter

reggel öt és hét között kerültem a guyon richárd utcába
a prosterid és az alfetin-uno addig ad garanciát
bódult utam a vécéhez s vissza az ágyhoz vezet
az álomfolytatás nem egyszerű
életszerűtlenek a helyzetek

mostanában pasarét
nyíratlan fagyal orgonák
a nagy füves kert

*a bokrok közül léptél ki színes kartonruhában
hülye helyzet
ugyan mit mondhatok
olyan voltál mint
mikor hoztátok az esküvői meghívót
egyenrangú útkereszteződésre írt nevetekkel*

fáj hogy kitöröltél az életéből
kerülni akartam de szóba hoztad
bólogattam
az élet teletűzdelt tragédiákkal
s másé fájhat-e jobban a miénknél
küszködöttél a szavakkal
láthattad bennem nincs harag
de a húsz év szakadéka

akkor már bogár is ott volt
ugrándoztál körülöttünk
mint lepkekorodban
kérdeztem merre laksz
a horánszkyban
vetted oda
gondoltam apud temetésén történtek miatt
mert nem kondoleáltunk
a csokrot miután elmentetek vittük oda balázssal

Birtalan Ferenc

ez magyarázhatta a horánszky utcát
a rejtőző kéziratokat

közben rohangálsz tarkaruhásan

*minek magyaráztam volna
lehetsz bármeddig akárhol
azok közt őrizlek
kiket gyöngülő szívem gyászol*

Még egyszer Katiról

egy régi vers idézett a másodálmok közé
a lét-nemlét peremére

vörösesbarna hajad hosszan lógott át válladon
meglepett én a szép feketére emlékszem
altba-hajló hangod melegére

*miről ismerni fel az álomalakokat
nem foglalkozol vele
majd az ébrenlét lehámozza róluk a múltat*

a krisztina buszmegállójánál álltál
azzal a lökött kölökkal kit zsigerből utáltam
eszembe jutott az a délelőtt az utolsók egyike
a kispostában magyarázgattuk mi ez az egész
sört ittam vermutot de nem volt értelme
akkorra eldőlt a dolog
az is egy volt meneküléskísérleteim közül
te bolondpékferit emlegetted
ő lett a férjed
nem tudtam buszra vártok-e
vagy ott laktok a megállóban

Birtalan Ferenc

*átöleltük egymást
megvastagodott a derekad
régi illatod se maradt*

figyeltem felszálltok-e a beérkező buszra
közben kértem öt doboz szimfóniát
de az árus mondta vegyek románcot
csak annak tudja az árát
mire visszamentem eltűnt bolondpékferi
álltál csapzott vörösesbarna hajjal
nem értettem minek beszélsz szenvedésről
és mi lett volna ha akkor
de sose fog kiderülni mit akartál
üres volt a tekinteted a hangod
kérdetted kaptam-e cigarettát
sose cigiztél én is abbahagytam
széthúztam mellemen az inget
látod a vágást ezt csinálták az évtizedek

ja a régi vers

*Elmentél hát.
Ballagsz lefelé a barna hátú dombon.
Mégkövülten bámulok utánad.
Még mindig nem értem mi ez a játék.
Várom, hogy visszafordulj,
Bizonytalanságot keresek,
Tépdesel-e virágot az útszéli bokrok ágairól.
Alakod egyre kisebb, szertefoszlasz.
Figyelem, riadt fűszálak
Remegnek nyomodban.
Nézek utánad.
Reménytelen visszaidézni arcodat.
Mereven állok akár egy nagy oszlop,
Nehogy az emberek eltévedjenek.*

ZSIDÓ FERENC Huszonnégyszázötven

(Részlet egy készülő regényből)

Lassan virradni kezdett, öt felé járt. Vajda előkereste a szárító kulcsát. Eredetileg úgy szólt a lakáselosztók rendelkezése, hogy ezt a helyiséget csak a földszinti lakók használhatják, akiknek nincs erkélyük, és lakásuk – épp a szárító és a pincejáró miatt – kisebb (kétszobás, nem három, mint a többieké). Igen ám, de a földszinti lakók idővel építettek saját szakállukra erkélyeket, így oldva meg a ruhaszárítás kényes kérdését, a szárítót pedig biciklitartóvá léptették elő, avagy degradálták. Jó, jó, mondták ekkor a panel többi lakói, de nekünk sincs hol tartani azt a fránya biciklit, nem lehetne, hogy mi is betegyük oda? A földszintiek engedtek a nyomásnak, beleegyeztek, hogy mindenki másoltasson magának kulcsot, és használja a 4x5 négyzetméternyi helyiséget bicikliállóként, esetleg babakocsi-garázként. Ekkor Vajdaék is éltek a kulcsmásolás lehetőségével, bár biciklijük nem volt, s a babakocsizás aktuális tétele is csak halasztgatták. Ráérünk mi még arra, mondogatták bizonytalanul.

Vajda sokat szöszmötölt a kulccsal, a zár a sok használattól kopott volt, nehezen nyílt. Amikor végre belökte az ajtót, egy patkányt vélt megpillantani, mely épp a sarok felé iramodott. Talán ez az a patkány... futott át Vajda agyán, miközben a bicikliket szemügyre vette. Egészen jól esett rájuk pillantani a nyughatatlan történetű emberek után, békésebbeknek és kiszámíthatóbbaknak tűntek, mint azok. Pedig egy egész halom volt belőlük, rendetlenül bezsúfolva.

- Te jó Isten, mennyi bicikli! – szaladt ki a száján.
- Igen, van elég – hallott egy nyugodt, kimért választ.

Nofene, ez ki? – lepődött meg Vajda, aztán homlokára csapott, és elnevette magát, vagy úgy, persze, a hely szelleme, ki más lehetne. Aki mindenütt ott van, még sincs sehol.

– Én mindig itt vagyok – válaszolta az gúnyos éllel –, csak ritkán hallatom a hangom.

– Most miért teszed?

– Nem mintha megérdemelnéd... Tudom, mit forgatsz a fejedben. Tervnek jó, de a megvalósításaid, sajnos, többnyire pancserre vallanak. Mindegy, arra gondoltam, én azért a rendelkezésedre állok. Tudok egyet s mászt az emberekről...

– Itt most nem elsősorban az emberek érdekelnek!

– Dehogynem, közvetve...

– Igen, igen – motyogta zavartan Vajda, arra gondolva, hogy ezzel nem lehet játszadozni. Úgy látszik, a helyek szellemei szigorúak, ráadásul sok mindenről tudnak. Nem mintha érnének vele valamit.

– Szoktam figyelgetni az embereket, ahogy biciklijüket betolják ide. Mit mondjak, mulatságos figurák!

– Mit lehet megtudni abból, ahogy betolják azt a francos biciklit?

– Sok mindent. Az, ahogy elhelyezi, vagy ahogy kézbevételekor ránéz, sok mindent elárul az emberről. De nem is önmagában érdekel engem az ember, hanem a másikkal való viszonyában. Nem is gondolnád, milyen jó eszköz e viszony kifejezésére a bicikli!

– Miről beszélsz? – értetlenkedett Vajda.

– Látszik, hogy nincs biciklid, s nem nagyon jársz ide. Teszem azt, ha két szomszéd valamiért orrol egymásra, és ilyenre több példa van, magad is tudod...

– Kérlek, ne mondj neveket! – szólt közbe Vajda.

– Eszemben sem volt neveket mondani! Szóval, ha orrolnak egymásra, például fellazítják a szelepet, és kieresztenek a levegőből, hogy a másíknak újra fel kelljen pumpálnia a kereket.

– Tényleg? – lepődött meg Vajda. – Ilyen kicsinyesek lennének az emberek?

Nem is olyan rossz ötlet, fordult meg közben a fejében, szomszédasszonyára gondolva, akit rühellt. Mindegyre betoppant hozzá, persze, kopogtatás nélkül, a leglehetősebb időpontokban, sokat és összevissza beszélt, többnyire olyan témákról, melyek őt csöppet sem érdekelték. Vajon melyik az ő bicikrije, nézett körül óvatosan.

– Az is meglátszik – tette hozzá kisvártatva a hely szelleme –, ha valaki tiszteli a másikat: hímes tojásként bánik a biciklijével.

Látod, elég kicsi itt a hely, öt-hat bicikli is egymásnak van támasztva. Akié legbelül van, annak félre kell húznia a többbit, ha hozzá akar férni a magáéhoz. Azt a biciklit, amelynek gazdjával jó viszonyban van, óvatosan fogja meg, azét, akit valamiért nem szimpatizál, gorombán félrelöki, hogy lemegy róla a festék...

– Micsoda megfigyeléseid vannak! – nevette el magát Vajda. Látszik, hogy unatkozol, mondta magában.

– El sem tudod képzelni, mi mindenre lehet jó egy ilyen biciklitartó! Bár kissé kockázatos, éjszakánként még találkahelynek is megteszi.

– Nocsak! – vigyorodott el Vajda. Ez már érdekesebb, gondolta, mint az előbbi lélektanokoskodás!

– Hosszú hónapokig itt találkozott... mmm..., nevet nem mondok, egy párocska a lépcsőházból. Igen, nyilvánvaló, hogy férjük, feleségük tudta nélkül. Hogy azok milyen leleményesek voltak! Kis fecnikre írták az üzeneteiket, s begyömöszölték a másik biciklijének csengőjébe. Egyszerűen lecsavarták a csengő tetejét, be a papírt, vissza a tetőt. Gyors, gyakorlott mozdulattal. Okos, mi? Így egyeztették a találkák időpontját is. Újabban a pincében találkoznak, én sugalltam nekik. Ott biztonságosabb.

Vajda erős kísértést érzett, hogy megkérdezze, melyik az a két bicikli, és belenézzen a csengőjükbe, aztán mégsem tette. Pedig olyan érdekes mások titkai közt vájkálni!

– S hát ha a takarítónőt látnád! – folytatta a hely szelleme mosolygós hangon. – Neki nincs biciklijé, hisz tudod, kiről beszélek, így számára a legnagyobb nyűg itt sepregetni. Idegesen kotor be a biciklik közé, durván félrelódítja a farukat, ha a seprűje útjában vannak. Utál minden biciklit. Talán a gazdáikat is, legalábbis a sepregetés ideje alatt.

– Miért törődsz mindezzel?

– Mi mással törődjek? – kérdezett vissza a hely szelleme csodálkozva, aztán folytatta. – Ha tudnád, mennyi galibát okoz ez a pár babakocsi! A néhány kisgyermekes családot leszámítva mindenki haragszik rájuk. Nemcsak azért, mert nagy helyet foglalnak, s a bicikli pedálja folyton beléjük akad, hanem azért is, amit jelentenek. Akinek még nincs gyereke, annak azért idegen, akié már rég kinőtt a babakocsiból, annak azért. Neked is jön, hogy beléjük rúgjal, igaz-e?

lájuk botlott. A fenébe velük, gondolta, de azért mégsem válaszolt igennel a hely szellemének kérdésére.

– Persze, ez nem jelenti azt, hogy az illetők rossz emberek lennének – szólalt meg az ismét, látva, hogy Vajda nem kíván válaszolni –, sokszor maguk segítenek a felmálházott anyukáknak behozni ide a kocsit, csak a valóságok keveredését emésztik nehezen. Bicikli és babakocsi egy helyen, nekik ez túl meredek.

– És neked, aki ruhákhoz voltál szokva? – kérdezett vissza élesen Vajda, megunva beszédpartnere elméleteit.

– Nekem mindegy. Különbözik az embereket nehezebb megszokni, mint a tárgyakat.

– Mit gondolsz, rossz megoldás ez, hogy mindenki itt tárolja a biciklijét?

– Emberi szempontból nagyon jó! A ti fajtátok egyre zárkózottabb, befele fordulóbb. Itt legalább alkalmuk van találkozni, ha csak közvetve is. Alkalmuk van a biciklijükkel üzenni egymásnak. És ez jó, még akkor is, ha az üzenet harag. A közönnél még a harag is jobb.

Micsoda moralizáló hajlamú szellemecske ez, a fenébe is, gondolta Vajda Gergely bosszúsan. Órájára pillantott, háromnegyed hat. Hú, kapott észbe, tűnjek el innen, mert nemsokára kezdenek jönni az első munkások, akik hatra járnak. Nem lenne jó, ha itt találnának. Csodálkoznának, és hülye kérdéseket tennének föl.

Még egyszer végignézett a biciklisoron, aztán elfintorodott, és sietősen elköszönt.

– Mennem kell, nem akarok találkozni az ide jövőkkel. Sajnos én nem vagyok láthatatlan, mint te.

– Figyelj csak – szólt utána a hely szelleme –, a bicikli, amit keresel, ott van a harmadik a sorban, balra...

Vajda tűzpirosra gyúltan fordult ki a helyiségből, de azért megjegyezte, melyik a szomszédasszony járgánya...

Az ajtót visszazárta, és szétnézett, mitévő lehetne. Amíg elvonul az első munkáshullám, jó lesz valahol meghúzódni. Persze, a pincében. Ilyenkor senkinek sem jut eszébe lejönni. Nem ártott volna még a szárítóban maradni, morfondírozott, pont egy negyed

óra lett volna még szükségem. Úgy látszik, valahol csak hiba csúszott a számításba.

A pincéhez érve meglepetten tapasztalta, hogy zárva. Mi a fene, gondolta idegesen, néhány órája még nyitva volt! Ki zárhatta be éjnek idején, és miért? A patkány, direkt azért, hogy ne mehessek be újra?

Amíg ezt végiggondolta, meg is jelentek az első emberek a folyosón. A korán keléstől morcosak voltak, fásultak, mégis érdeklődéssel köszöntek rá Vajdára. Mit csinálsz itt ilyenkor, riporter úr, kérdezte tekintetük. Talán görbe éjszakád volt, s most nem tudod, merre van a merre?

Vajda zavartan köszöngetett vissza, pokolba kívánva őket. Kellett nekem riport, én hülye, szidta magát. Az volt az érzése, hogy lakótársai összenéznek, titkon vigyorognak rajta. Megvigyoroglak én titeket, dühöngött magában, azzal felszaladt az első emeletre, bekopogott a lépcsővel szemben lévő ajtón. Ha bent lesz, végre kiszabadul ebből a kínos helyzetből. Különben is, ha már elkezdte, folytatnia kell ezt a nyavalyás riportot.

BECSY ANDRÁS

Luxus

És megnézed magadnak a Napot,
Hiába mondták mindig, hogy ha túl
Sokáig szemtől szembe, megvakul,
Aki bele, de mégis felcsapod

Felé gyöngyöző fejed – az azúr
Eget foszló felhőire hagyod –,
S ezer szilánkját nézed, hogy ragyog,
S nem hunyorogsz még akkor sem, ha szúr.

Halászni jár feletted, a torok
Helyett a szemedbe fúr a horog,
Damilja meg a szád széléhez ér,
Minden rántáskor, mintha nevetnél,

De te, még ha sávnyi-szűk a tér is,
Megnézed majd a csillogást mégis.

Kívül-belül

Pókháló-hajzatom a hiéna
Három színében hullik már néha:
Rozsdás-rőt, penészszürke-ősz meg még
Amilyen tán lehetett egyszer rég.

Salamoni fülem, akárha két
Anya kétfelé húzta volna szét,
Futna már egymástól a két derék
Kagyló – fejetlenül menne is még!

Lehettem volna jóképű, magas,
Szikár, szálkás izomzatú pasas,
De az történt, hogy mégsem ez történt,

Pedig jó volt a kiindulópont,
Csak aztán végül nem jutott porond,
Tribünök árnyéka lettem – önként.

A patetikus epilógja

Szavak, szavak, golyó-özön,
Csak vaktában lövöldözöm,
Nyugodtan, hisz vaktöltény mind,
Pehely lesz, mire megérint,

Kit eltalál, ásít, legyint,
Az új lövést várja megint,
Csak egy pihét érez magán,
Ha eléri egyáltalán.

Akinek nincs, másét tömi,
Akinek van, csak köpködi,
Szánkban a lágy egyleti gitt
Körül selymes nyál folyik itt.

Szavak, szavak, golyó-özön,
én is már vaknak öltözöm.

NAGY ZOPÁN

Látens

No. II., ötödik rész

**(A „Regény” mögött. Szimultánok szinopszis-lapjai,
mint esetlegesség-rétegződés.)**

A Fiú, az egyik év utolsó éjszakáján, egyféle körforgást, vagy profán mantra-szerű helyben toporgást is szemléltetve, a következő „asztro-lírikus” irományát küldi el szeretteinek:

Kecskebak a nagyvárosban
Baktat ködös hegy felé
Zord-rétegzett fagy-kedvében
Emlékeit nem lelé...

Gyomor-köves térd-patkolta
Szúrós-szemű éber-álma:
Őt január nagy királya
A hegy belsejében várja...

Amott sötét Vízöntés-ár
A híd alatt folyó-mocsár
Halak habzó pikkelyeit
Szelíd szabad gnómok isszák...

(Kronosz lánya Szép Melankólia –
Kasztór és Pollux hős Zeusz fia...)

Két légi bébi Mars-Kosokon
Iker-fiúk Bika-lovakon
Holdfényben hátrál Ollós kis lény
Nagyvad-Nap ragyog sörény-dicsfény...

Kalászbán hajlong és besimul
Sarlós menyecske Szűzi ficsúr
Ismét összeér jövő – jelen
A folytonosság van Mérlegen...

gelbes Kalkit - Kalk

44

Az „éneklőmester” tolószékből prédikál. Ő a szellemi- és testi fogyatékosok (mélyen vallásos) intézetének egyik szószólója, ápolója, vajdája, aki költőnek és filmrendezőnek vallja magát, és aki most, a második sikertelen gyógyszeres öngyilkossága után így beszél: „... hamisságot forgattok a ti szívetekben! A ti kezeiteknek hamisságát méritek e földön. Eltértek a gonoszok fogantatásuk óta; tévelyegnek a hazugok anyjok méhétől kezdve. Mérgek olyan, mint a kígyónak mérge; mint a siket áspisé, a mely füleit bedugja. A mely nem hallja a bűbajosoknak szavát, sem a bűvölőét, a ki bűbájában jártas. Isten, rontsd meg az ő fogaikat az ő szájakban; az oroszlánoknak zápfogait törd össze, Uram! Olvadjanak el, folyjanak széjjel, mint a víz... Legyenek, mint a csiga, a mely szétfolyván, elmúlik; mint az asszonynek idétlen szülötte, a mely nem látta a napot. Örül az igaz, mikor látja a bosszúállást; lábait mossa a gonosznak vérében. És azt mondja az ember: bizonyára van jutalma az igaznak; bizony van ítélő Isten e földön!” – Zsoltárok Könyve, 58. 3–12.

*

Az olvasóhoz most egy Felhő beszél.

Angyalököl. Légzési szorongás, mellkasi rög. Sűrű hártagyörcs, száraz hörgés-fonat. Vérlemezke zörej, gyomor hang-hörg rengés. Mohás, göröngyös tüdő-felhő...

A férfi, napközben abszurd ábrándokba, szimultán történetekbe, éjszakánként olvasmányokba és emlék-töredékekbe menekül. Aposztrofál, távolba merül...

Balra hegyek és sziklák. A hatalmas tömbökből természetes és mesterséges barlangok rétegződnek egymás fölé és egymás mellé. A barlangokat számtalan kapaszkodó és ösvény köti össze. Egyes barlangokat szikladarabok torlaszolnak el, másutt a barlangnyílásokat kapu és rácszat zárja le. Mindez nyers és darabos. Itt-ott szabályszerű építkezések is láthatók. Ezek főként a hegytömbök alátámasztására és összekötésére épültek, bár van közöttük olyan is, amely már kényelmesebb lakásra utal, de semmiféle szimmetria nincs bennük. Futónövények, egyes sziklafokokon bokrok; feljebb sűrűsödik a növényzet, s végül az egész erdős hegycsúcsban fut össze.

Prometheus:

Ez istengyermek, e csodás leány ki volt?

Pandorához hasonlít, ámde bájosabb,

Szendébb. Az ő szépsége szinte rémített.

Jobbra az ősi módon épült, komoly faépület, fatörzs-oszlopokkal, alig gyalult gerendákkal és párkányzattal. Az előcsarnokban bőrökkel és szőnyegekkel borított fekhely áll. A főépület mellett – hátrafelé – kisebb, hasonló lakások sorakoznak, kopár falakkal, körülveve kerítéssel vagy sövénnel, a különböző tulajdonosok ízlése szerint. Mögöttük gyümölcsfák lombkoronái jól ápolt kerteket sejtetnek. A háttérben rétek, dombok, bokrok és ligetek váltakoznak. Egy kanyargó folyó vízesésekkel a tengeröbölbe ömlik. Az öblöt meredek sziklák veszik körül. A láthatárt a tenger zárja le, amelyből szigetek emelkednek ki.

Epimetheus:

Pandoráé s az enyém e drága leány.

Epimeleia – így hívjuk a mélabúst.

(A sötétlő ligetben tévelyegve, a démonok suttagó kórusát elnyomva, jó.)

Epimeleia:

Tönkrementem.

Mikor meghalt

Az a pásztor (Pán?),

Sorsom eldőlt.

Bosszu őrzöng,

Ellenünk jön

Egész törzse.

Sövény omlik,

S az erdőben

Láng lobog fel.

Füst s korom közt

Gyanta csordul

A fenyőből.

A tető is

Lángra lobban,

A gerendák

Beszakadnak

Már fölöttem.

Lesujtanak

Messziről is.

Vétkem éget,
Szemek mondják,
Kikiáltják
Rám a törvényt...

(Goethe: Pandora, montázs-részletek.)

*

A Lány narkolepsziás (is). Bizonyos napokon és állapotokban: ornitológus, darugép-kezelő, origami-kedvelő, fotómodell, statisztika, gésa-tanfolyamos szusi-kóstoló, web-szexmunkás, szabadbölcész filmesztéta (egyik szeretője homiletika-professzor, a másik pultos-díler)... A nő állatvédő, etnográfus, angóramecske-tartó, éjjeliőr, asztrológus, nemibeteg-gondozó (akinek melankolikus kamaszlánya régi fotográfiákat és plüsspéniszeket gyűjt)... A Fiú színházi fény- és hangtechnikus tanuló, balettruhák tervezője, talajtornász lánykák koordinátora, szaxofonos, preparátor, reneszánsz drámák megszállott olvasója (az apja nemrég, autójában ülve, szemből: egy vadászpuskával fejbe lőtte magát)...

A férfi bekapkodja vitaminjait, és szórakozottan a dobozon olvasható ígéretekre tekint, melyek szerint: a tökmagolaj (cucurbita pepo) hozzájárul az alsó húgyúti rendszer és prosztata megfelelő működésének fenntartásához és a vizelet áramlásához, az E-vitamin pedig a sejtek oxidatív stresszel szembeni védelméhez. A megfelelő hatékonysághoz hozzájárul még a glicerin, a szorbit, a hidroxipropil, a zsírsavak mono- és digliceridjei, vagy az euchema-moszat és a karnauba viasz...

És immár (ismét) gondok nélkül kelhet föl (a napon belül is) a nap.

Betűszilánkok 3. Emberkiállítás

HUDY ÁRPÁD tárcája

«Mit akarnak ezzel a szóval: civilizáció?»

Ritkán volt nyomasztóbb helyzetben egy nemzet írója, mint a magyar az 1850-es évek elején és derekán. A romokban heverő, vérbe fagyott ország saját intézmények nélkül, ellenséges hatalom katonai és rendőri szorításában agonizált, az írott szó reformkori és szabadságharcos fáklyavívői holtan, megtévelyedve, tömlöcben vagy elbujdosva – s akik mégsem, azokat is némaságra kárhoztatja a könyörtelen idegen cenzúra. Persze szabad dalolni a tavaszról, vagy mesélni az első csók örömeiről, s a császárt és az osztrák uralmat dicsőíteni is megengedett. De a bénító gyászra, az elviselhetetlen fájdalomra, a magyar dicsőségre és a haza tennivalóira célozni is szigorúan tilos.

Ismerős képlet későbbi korokból is. „A Párkák *egyenruhát* szőnek a magyar írók sorsául” – mondja Mikszáth Kálmán a *Nagy idő, nagy emberek** című regény szerkesztői előszavában, amelyben néhány mesteri vonással megrajzolja „a legmagyarabb író”, Vas Gereben azóta rég feledésbe merült arcképét. Mert ő az, aki a vészorszak temetői csöndjében vérbő humorával, kiapadhatatlan mesélőkedvével életet lehel a csüggedt, leláncolt irodalomba, s elsőként lop örömet a sötétben virrasztó olvasók lelkébe. Maga is a börtönből jó, mert a forradalmi kormány népűjságját szerkesztette, oly nyersen és harsányan, hogy kényes ízlésű redaktortársa, Arany János faképnél hagyta.

Bár ugyanabban az évben született, mint Petőfi, irodalmi munkássága a Világos utáni időszakra esik. Vas Gereben – eredeti nevén Radákovits József – származása szerint is vérbeli népi író, mégsem ostromozza és gúnyolja a nemeseket, arisztokratákat, mint Petőfi. Ellenkezőleg: sok szeretettel idézi fel a napóleoni háborúk, majd a reformok korának magyar nagyurait, méltatja hazafisá-

gukat, politikai és hadi tetteiket, küzdelmeiket az alkotmányosságért, a magyar nyelvért, a gazdasági fellendülésért. Talán ez is egyik oka annak, hogy noha a kiegyezés (és nem sokkal ezután bekövetkezett halála) után népszerűsége még évekig vetekszik a felívelő pályájú Jókaiéval, a századfordulóra szinte teljesen kiesik az irodalmi köztudatból, a huszadik század különböző előjelű irodalomtörténeteiben pedig legfeljebb statisztaként jelenik meg.

Mikszáth az említett bevezetőben így jellemzi Vas Gerebent: „Összes munkáit úgyszólván egy közös cím alatt lehetne közölni: «A múltak emlékei».” Ám hogy nemzete jelene és jövője is élénken foglalkoztatta, arról az a sajtópolémia is tanúskodik, amely a *Nagy idők, nagy emberek* nyomán kibontakozott. A regény befejezése után ugyanis egy függelék olvasható a kötetben, *Egy kis ráadás* címmel, amelyben ezt írja Vas Gereben:

Míg a munka szakadozottan [folytatásokban] jelent meg a «Magyar Sajtó»-ban, a tisztelt szerkesztőség jó-nak látta egyik párbeszédet megvezérczikkezní, mit én nem hagyhatok szó nélkül; mert én azon párbeszédet nem hézagpótlóul írtam, vagy túlságos hazafiúi buzgóságból; hanem meggyőződésből. [...] A vezérczikk a következő:

A természetes ész és a civilizáció

Alig képzelhetnénk nagyobb csapást hazánkra nézve, mint ha valaki éspedig olyan ember, kinek népszerűsége és befolyása van, azzal hitegetné a népet, hogy az ő természetes esze minden civilizációt kipótol.

Pedig ily hamis és veszélyes doktrína van ama párbeszédben, mely a «Nagy idők, nagy emberek» című jeles korrajz mai számában olvasható.

Szerző oly ítéletet és véleményt ad a nagy műveltségű angol szájába, mely Bowring minden entuziasmusa daczára képzelhetetlen.**

ségkép érezte a különbséget az angol civilizáció s magyarországi nomád állapotok között – s bizonyosan nem fakadt a fürgedi puszta közepén azon felkiáltásra: «Mit akarnak itt civilizálni?»

Szerzőt a nemzeti önszeretet elragadá, s korrajzoló helyett költővé tette. [...]

Valószínűleg a magyar nyelv szelleme, világossága és szerkezete gyakorolja a kisdéd kortól kezdve a magyar ember velejére azon rejtélyes hatást, melynél fogva a legvadabb csikósnak is az esze oly tiszta, s ítéletei oly helyesek és alaposak, hogy bámulatot gerjeszt.

Ebből az első tanulság az, hogy míg a nép a magyar nyelvet megőrzi, s míg azt az anyatejjel szívja be, – addig ritka természetes eszét is megtartja.

De azt nem szabad hinnie, hogy ez már magában elég, s hogy az a civilizációt feleslegessé teszi. [...]

A magyarnak abba a természetes józan eszébe vetjük bizalmunkat, sőt attól követeljük, hogy a jelen átalakulás nehéz fázisában bölcs mérsékletet és tapintatot fog tanúsítani, s a korszak, a civilizáció igényeit áldozatkészséggel és erőmegfeszítéssel karolandja fel.

Ama természetes, világos ész helyes és erélyes használata, s a tudománynyal és értelmes munkával szövetkezése a legbiztosabb, leghathatósabb eszköz, hogy a magyar az európai kultúra terén az elmulasztott századokat évtizedek alatt helyrehozza – s a most még parlag külsejű Magyarország művelt, virágzó édenné legyen.

*

Erre a vezércikkre következő mondanivalóm van:

Semmi esetre sem vagyok olyan gyermek, ki azt hinné, hogy egy krajczáron az egész bábossátort megveheti; de még olyan sem, ki azt képzelné, hogy a magyar köznépnek természetes esze minden civilizációt kipó-

toljon – hanem még egyszer kérdem most már, hogy mit akarnak ezzel a szóval: civilizáció?

Sokat megértünk már az igaz, még azt is, hogy az ökröt Párizsba viszik, hogy aztán összehasonlítás nyomán megmondják, melyik faj mennyit ér? Bár azt is megérnénk, hogy az emberi faj közt lelkiismeretes párhuzamot tehetnénk, akkor talán jobban meggondolnák, hogy a civilizáció szó nem olyan szó, mint az ízé – hogy mindent ki lehet vele mondani, ha a szó megakad a gége belsejében.

Nemrég történt, éppen 1855-ben, hogy egy párizsi ügyvéd Magyarországra kívánván jőni, Bécsben salva gvardiáért tett lépést, hogy itt a zsványoknál biztosítsa magát. Emlékezhetnek önök angol parlamenti tagok, francia és német írók műveire, melyekben rólunk képtelen dolgokat beszélnek komoly képpel, hogy valóságos botrány; míg mi civilizálatlan magyar kaputosok [kabátosok] legkevesebb három nyelvet beszélünk jól, s nem ritkán, azaz minden városban akad húsz-harmincz ember, ki a negyediket és az ötödiket is érti, ez persze nagy bárdolatlanság, az meg még nagyobb, hogy nálunk világtörténelmet, földrajzot, statisztikát nem tudni nagy szégyen volt, s ha magyar ember Franciaországba salva gvardiát akarna váltani zsványok ellen – világ csúfjává lenne. [...]

De kár, hogy emberkiállítást nem rendeznek, látnák azt a vadmagyart, ki búzakenyéren és szalonnan, füstölt húson élődik! Minő vadság, hogy még szurrogátkávé nem iszik, mint a cseh földművelő, vagy rossz teát nem szörpöl, mint az angol és írlandi, ki ünnepnapokon lakik csak jól burgonyával, hanem az mindegy, ez azért civilizált ember, hiszen angol; ámbár annyira van már civilizálva, hogy nem nyom egy felnőtt ember száz fontot, azaz egy mázsát, s alig várja, hogy megszökhessék valami vadonba Amerikába, hol valahára olyan állapotra vergődhetik, minőt otthon az angol göbolyóktól és egyéb igavonó marhától megirigylett, daczára minden civilizációjának. [...]

az ingünket is odaadjuk; de hisz ez vadság – ide tehát az oltóággal, tegyük bele egy kis angol hidegvérűséget, ültessünk teát, hogy civilizálódjunk!

Pusztítsuk ki ezen rossz tulajdonságokat, a civilizációval ezek össze nem férnek, minálunk még nincsenek börzei kupeczek, ügyes zsebmetszők, világhíres családok – csak ide azzal a finom civilizációval, majd lesz.

Tehát extra Hungariam non est vita? kérdi valaki, kinek én azt válaszolom, kegyes engedelemmel, hogy nálunk temérdek fogyatkozás van, min azonban nem civilizációval segítünk, s az erre legalkalmatlanabb württembergi éhenhalókkal; hanem ha már éppen diákszóval kell kimondanunk, majd keresünk egyet.

– Furcsa, minden kornak megvan a maga divatkórsága s valamint egykor mindent homeopaticze, aztán hidropaticze, még később magneticze akartak gyógyítani, most meg nekünk estek a civilizációval és öt-hat éve birkatürelemmel hallgatjuk, milyen vadmarhának kürtölnek bennünket, kik még nomád állapotban és marhaőrzésből élünk, napot imádunk és jóformán még beszélni sem tudunk.

Tehát civilizálni kell!

Ezt mondja minden ember és nem győzzük irgalomfíllérrel azon prófétákat, kik karavánokként jönnek ide bennünket megtéríteni a civilizációnak, melynek értelméről, úgy látszik, alig vannak mindenütt egy véleményen.

Igaz, hogy mi nem tudunk egy araszn yi földön ötven fej salátát termeszt eni; de nem is szorultunk rá. Hanem ezzel ismét nem azt akarjuk mondani, hogy a szorgalom nem szép dolog; hanem ha már éppen valaminek a hiányát érezzük, az bizonyosan nem a civilizáció; hanem egy másik szó, minek magyarul ugyan szorgalom a neve; de ha önök itt benn és ott kinn jobban szeretik a diák szót, ám legyen: indusztria.

Soha, de soha nem fogja nekem bebizonyítani senki, hogy ép és egészséges észjárásban akár mely nemzet kifogjon rajtunk – ösmerem Auerbach Dorfgeschichte-it, Boz, Thackeraynak regényeit, számos utazási leírást, s én, ámbár bámultam az ipari forradalom óriási fejlettségét, de a népeletet sehol sem irigylem és csak szánni tudom azon balgákat, kik önmagukat elámítják, s azt hiszik, hogy a civilizációt egy tarisznyában, éhes gyomorral és fáradt testtel hozzánk ültetik be.

Emlékszem én jól azon időre, midőn Magyarországon a jobbágyok sorsa fölött vitáztak – hány nagy úr mondá, hogy ha mi ösmernénk a népnek állapotát idegen országokban is, azt mondanánk, hogy a mi jobbágyunk úr, ki húst, pecsenyét, tésztákat eszik, jó bort iszik; ettől pedig, engedelemmel mondvá, meg sem boldogul az ember, de meg nem is aljasul el.

Ma talán többet kíván tőlünk a világ? meghiszem – kívánjon szorgalmat –, ezt értem, hanem civilizációra már mégis nem szorultunk és ha nem hiszik önök, rendezzünk emberkiállítást, elkezdve az első arisztokratától egész a csikósbojtárig, s ha még alább tetszik, egész a koldusig, mert nálunk még a koldus is visszaadja sok helyütt a kenyeret; mert elég van neki, hanem kér krajczárt. [...]

Nem csodálkozom, hogy minden ember most nekünk akar tanácsot adni, bennünket valóságos indiánoknak néznek, s azt hiszik, hogy egy darab üvegért adunk ötven hold földet cserébe, s majd megtanítanak bennünket mindenre; mert mi még csak ujjunkkal mutatjuk, hogy enni akarunk. [...]

Saját hazánkfiainak gyöngeségét senki sem verte újabb időben annyit, mint én, de ami igaz, az igaz: bárdolatlansággal soha nem merném nemzetemet vádolni.

Biztassuk, ösztönözzük egymást szorgalomra, takarékosagra – ez a szó még sokszor méltán lesz ki-mondva; de végignézvén a vén Európának minden népét, civilizációját fölcserélni semmi kedvem nincsen.

Nincs új a nap alatt, az azóta sokkal kisebb magyar nap alatt sem. Ahogy Vas Gereben írja regényében:

Köpní kezdett az a jó patriarkhális élet, s az emberek újjal kezdenek egymásra mutatni – egyik az újat káromkodta meg, míg a másik a régít nevette. [...] Boldogságos Isten – mind a kettő a legjobb hazafi, hanem rajtuk van még idáig is a nagy átok: az egyik a másikat nem érti.

* Vas Gereben: Nagy idők, nagy emberek. Franklin Társulat, Budapest, 1906.

** Noha vélhetően költött regényalak, nevét és a magyarság iránti érdeklődését egy későbbi, valós személytől kölcsönözte az író. Sir John Bowring (1792 – 1872) angol költő, műfordító és diplomata 1830-ban magyar költészeti antológiát adott ki Angliában Poetry of the Magyar (A magyarok költészete) címmel. Ennek előszavában olvasható nyelvünk híres méltatása: „A magyar nyelv távoli és magányos. Pontos megértéséhez más nyelvek tanulmányozása rendkívül csekély haszonnal jár. Lényegében saját öntőformájából került ki, kialakulása és felépítése bízvást oly korszakra tehető, amikor a mai európai nyelvek többsége vagy nem is létezett, vagy nem hatott a magyarlakta térségre.” (Dr. Végvári József fordítása)

Sokféle idegen

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Néhány hete a szegedi vasútállomáson találkoztam egy sötét bőrű, koszos és büdös férfival, aki egy új telefont szorongatott a kezében. Odalépett hozzám, és a konnektorba dugott töltőre mutatva annyit mondott: „help”. Akkor láttam életemben először menekültet, akivel plakátok szövegein és fotóriportokon keresztül néhányszor már megismerkedtem. Mivel egyszerűnek tűnő, mégis magabiztos nyelvhasználatával erőteljesen tisztelte az angol kultúrát, kicsit elbizonytalanodtam. Nem ilyennek ismertem őt korábbról, amikor még nem ismertem őt sehogy. Megkérdeztem tehát, hogy miben segíthetek, de ezt már nem értette. Nem volt szava arra, hogy töltő meg áram. Lehet, hogy az akkumulátor sem ugrott be neki, de láttam, hogy valami nincs rendjén. Például az, hogy nem töltődik az újonnan vásárolt mobil, amelyet egy helyi, használt műszaki cikketek árusító boltban szóhattak rá. Nem kellett hozzá sok idő, hogy szomorúan konstataáljam, honfitársaim egyike rendesen átverte őt. A pénzét elvette, se angolul, se magyarul nem tud, lapítson a koszos bevándorlója, mert ha balhézik, jönnek ám a határőrök, és viszszapofozzák a szerb hidak alá, mérlegelhetett magában a magyar üzlettulajdonos. Ezt gondoltam tehát, amikor először találkoztam a valóban koszos és büdös, mi több, sötét bőrű bevándorlóval, aki megszólított a pályaudvaron. Sajnálom, nem tudok segíteni, válaszoltam, mert képtelenek voltunk használni a közösen egyáltalán nem birtokolt egyetlenegy nyelvet sem. Így aztán elmutogattam, hogy rendesen átverték. De nem ilyen ez az ország, ne tessék általánosítani, gondoltam magamban. Ez csak egyetlen magyar, a többi még jobban utálja. Mi több, tulajdonképpen én is félek magától, mert egyedül tényleg egy kis kétségbeesett, koszos, büdös, angolul nem tudó, sötét bőrű fazon, de falkában maguk a sáskajárás, akik még Döner kebabot sem tudnak csinálni. Tehát Wok and go, kérem, ahogy a kínai mondja, és tessék engem a lelkiis-

meretemmel, a dilemmáimmal és a honfitársaimmal itt hagyni a fenébe. Ne okozzanak nekünk problémát! Gondoltam, de nem mondtam. Ahol nincs közös nyelv, ott még lehet közös a hallgatás.

Néhány hete Svetlana hívott Romániából. Soha nem beszéltem vele előtte. A nagymamám házát árultuk, arra a hirdetésre jelentkezett. Elmesélte, hogy stewardessként dolgozik Temesváron, de valójában marosvásárhelyi, félig magyar, félig román családból származik. Megnézné a ház, magyarázta rossz magyarsággal, jöttek is férjével a hétvégén, aki egy románul alig csacsogó, de valójába nagyon beszédes olasz férfi, az ötvenes talján macsó összes sármjával. Hasznos volt tehát a latin, mert értettem, mit beszélnek Svetlanával, amikor nézték a házat, amelyet dédapám saját kezével épített. Itt lesz majd a fürdőszoba, ott megigazítják a tetőt, ott kijavítják a falat, sorjáztak a tervek az idegen fejekben. Tényleg a románok veszik meg nagyanyád házát, kérdezték a kocsmában, és csak annyit feleltem, hogy ezek olyan olasz románok, akik tudnak magyarul. Hétvégi háznak kell nekik, és kifejezetten kérték, hogy a gyümölcsöket ők szüretelhessék, még szerződésbe is kellett foglalni. Nem volt nehéz a döntés, mert a ház még bírja néhány évig, de utána nehezen lehetett volna megmenteni. Svetlana és az olasz férfi vállalta, hogy új életet ad neki, egy kicsit román, kicsit olasz, kicsit magyar életet. S akkor már tudtam, hogy ők a jó bevándorlók, akik pénzt hoznak, adót, illetéket fizetnek, s hogy nem is lehet egy lapon említeni őket a pályaudvari koszos, sötét bőrű, bűdös menekülttel, aki beleissza magát az ember lelkiismeretébe, aki alattomos módon leigázza Európát, mert nem képes megdögölni a hazájában, ahogy az igazi hősök teszik, akik nem mérlegelnek. De nekem mérlegelni kellett azon a különös nyári hétvégén, hogy a kettő közül melyik idegent szeretem. És hát hamar eldöntöttem, hogy azt, amelyikből hasznom van.

Madárközel

LAIK ESZTER tárcája

Ha tető alatt laksz, madarak a szomszédaid. Jobbak bármilyen emberi lénynél. Zajt csapni persze ők is tudnak, néha változatosabban, mint egy felső lakó, de a madárneszezés mégis a legszórakoztatóbb ébresztő, ami létezik. A tetőablak környékén és a néhány karnyújtásnyira lévő háztetőn akkora az élet egy nyári reggelen, mint a Fehérvári úti piacon akciók idején.

Háromféle lakótársam van. A galambok mindhárom közül a leglégiesebbek. Legendás szelídségük az évtizedek során persze sokat változott. Mint a megilletődött gyerek a vendégségben, aki egy idő után „feloldódik” – az én galambjaim például rendre kísérletet tesznek, hogy átlépjék a tetőablak pereme szabta szigorú határt. Az íróasztalnál ülve nem egyszer fordulok meg merev lassúsággal, hogy el ne üldözzem a párkányra telepedett, csendesen figyelő látogatót, aki oldalra billentgetve fejét lesi, hogyan verem a billentyűket. De azt is megérzem, mikor kell fenyegetőbb mozdulatot tenni, például felállni, ha a hivatlan vendég már emeli a lábát, hogy megkísérelje a tiltott határátlépést.

A galambok kíváncsiságát csak a szarkáké múlja felül. Habár sokkal óvatosabbak, mint szelídlelkű társaik: ők tisztes távolból szeretnek figyelni. A közeli tetőről idevezetett villanydrótról detektívtürelemmel lesnek minden mozdulatot, ahogy azt a jó rablónak kell. Csakhogy a civilizáció és a túlnépesedés a kleptomán szarkák szenvedélyének is gátat szab. Nincs az a vállalkozó szellemű tolvaj, aki ekkora forgalomban és jövésménésben vállalná, hogy besurran egy-egy fényesen csillogó tárgyért. A békés tolvajlás korszakának leáldozott, sóhajtják a szarkák, és fáradhatatlanul bizakodva lesik a villanydrótról a reménybeli prédát, amely egyszer majdcsak megcsillan valahol.

felbukkanása a háztetők felett valaha a telet jelentette, ám jó húsz éve már meghódították a várost nyárra is. Talán elfogyott a földeken az élelem, kevés a pocok, a tücsök, a bogár, talán nem szeretik a túlnemesített kukoricát, búzát, lucernát, mindenesetre a varjak immár városi kukabúvárok lettek. Nagy műgonddal csipegetnek az utcai szemétkosarakból, dézsmálják a gyümölcsfák termését, lopkodják az érett bodzát az útmenti bokrokról; ősszel, a dióéréskor pedig jön a dőzsölés. A városi varjak tudják, hogy a kisforgalmú mellékutcákban a közelgő autó kereke alá kell dobni a csonthéjast, az feltöri helyettük. Az én varjaim előszeretettel használják a tetőcserepeket a magtörésre – a szűnni nem akaró kopácsolásért többnyire ők a felelősek.

Ha madarak a lakótársaid, háromféle szórakozási lehetőség kínálkozik reggeltől estig: a koncert, a színház, és a romantikus filmsorozat. A legképzettebb muzsikuskok a galambok: nekem néhány hét elteltével finomodott annyit a hallásom, hogy pontosan tudjam a különbséget a burukkolás, a turbékolás és a bűgás, és ezek valamennyi változata között. Az utóbbit csak avatatlan fülek hallják huhogásnak, amiként a burukkolás árnyalatai fölött is könnyen elsiklanak – de ez már a romantikus filmek zsáneréhez tartozik. A varjúkárogás valaha egyet jelentett a téllal: az elnyújtott kárálás a mai napig a kavarogva táncoló hópelyheket, a csupaszon és feketén égnek meredő faágakat, a jegesen csikorgó lépteket idézi meg bennem. Még mindig valami furcsa tévedésnek hat, mit keresnek a káráló vénasszonyok a nyárban, miért

nem a földkenen pletykálkodnak messze visszhangzó rikácsolással teregetve a szomszéd szennyését. A szarkák csörgése a hajnali órákon nem a klasszikus zenéhez szokott fülnek való: a monoton recsegés már az elektronikus korszak zenéje. A szarkák megveszekedett dj-k, akiket lelőni sem lehet, és ugyanazt az akkordot nyomják szüntelen ismétlődve órákon át.

A dráma és a romantikus filmsorozat néha mintha szimultán zajló előadások lennének. A pozícióviták és a magasba törő, ám mélybe rántott ambíciók Arisztophanész tollára méltó komédiákat eredményeznek. Van azért valódi dráma is – a madarak olykor megrendítő emberségről tesznek tanúságot. Láttam sérült szárnyú szarkát, amely mellől nem mozdultak a társai, vagy varjút, amely megosztotta a prédát az odaseregglő galambrajjal – míg egy nála is hatalmasabb fekete démon fel nem kapta, és fakép-nél hagyta az egész társaságot. A romantikus sorozatok alkotói és szereplői ki mások lennének, mint a galambok – szebb találkozásokat, házasságokat és szakításokat kevés filmen látni. A galambok, ha párban vannak, folyton mozgásban vannak: tipegnek ide, topognak oda, közelednek és távolodnak, összehajolnak és szétnyílnak, követi egyik a másikat, majd irányt váltanak és a másik az egyiket. A civódó szerelmeseknek galambokat figyelni gyógyulás: balzsam a sebekre, vigasz a vigasztalanságban.

Ha tető alatt laksz, madarak a szomszédaid. Jobbak bármilyen emberi lénynél, pedig az ember már csak olyan: az emberit csodálja minden élőlényben. A madarak jószágosan kelletik magukat nekünk, hadd szórakozzunk az előadáson kedvünkre, aztán huss, egy pillanat alatt már fentről néznek az eltörpülő emberi világ játékszereire, és egy sokkal magasabb szférából intenek le könnyed szárnycsapásokkal.

Esik

Varga Melinda tárcája

Három napja hallgatom szakadatlan az aszfaltra koppa-
nó apró cseppek monoton zaját. Mintha sosem akarna
elállni. Végtelen esőidő. Vészjósló, apokaliptikus szür-
keség ül a tájon. A város tekintete a semmibe réved. A nedvesség
rátapad a tömbházak falára. Penészedik a lakótelep. A gödröket
kitölti a víz, ha nem vigyáz az ember, szembeköpi egy pocsolya.
Sok az autó, túl sok, ilyenkor ellepik az utcákat, a főutat is, ahol
a trolik járnak, dugót okoznak, nem hagyják a buszozókat, troli-
zókat és gyalogosokat lélegezni. Amikor esik, még többen ülnek
guruló fémdobozaikban. Dolgozni, vásárolni mennek. A járdára
parkolnak. Ha pár kilóval kövérebb lennél, el sem férnél mellet-
tük. Így is majdnem beszorulsz a járgány és a betonfal közé, az
oldaltükör összekoszolja a ruhád. Csúnyát mondanál, de gyorsan
visszaszívod. Esőben még káromkodni sem mer az ember.

Aztán valahogy lenyugszol, továbbkúszol a járdán, mint vala-
mi csiga, már nem is bosszankodsz, megpróbálsz élvezni, ha más
nincs, hát akkor az esőt. Kicsit elmélázol. Szeretnéd magadhoz
édesgetni az arcodra tapadó idegen hűvösséget, s valami bájt, kel-
lemeset próbálsz felfedezni ebben a hideg, őszi pompában, va-
lami fenségeset, arisztokratikusot, mire jön egy őrült, és rád du-
dál. Hát a levegőben mégsem lehet járni! Nem látja, hogy nincs az
embernek helye. Keresetlen szavakat használ arra, hogy nő vagy.
Lehet, ha férfi lennél, tudnál levegőben járni, vagy könnyebben
át tudnád magad préselni a fal és a járdán parkoló autók kigyózo
sora között, s akkor nem szorulnál le az úttestre. Ha férfi lennél,
kiszednéd a parasztot az autójából, és jól összeszidnád, megmon-
danád neki a magadét. Így behúzott hassal kullogsz tova, túlvöl-
teni úgysem tudod, örülsz, hogy nem lapított ki.

A nézelődéshez sincsen joga az embernek az esőben. Nyáron
utálod az esőt. Lassan tejszínű lesz már a bőröd, téliesen fehér.
Kívánod a napot, kifeküdnél a dombra. Verseket vinnél magad-
dal, semmi mást, csak verset és jó sok vizet. Addig ülnél ott, amíg

vörösmalac színűre nem égnél, csak jönne már az a nyár. Az esőt nem lehet megszokni, mert minduntalan beleszólnak a dudáló autósok. A városnak égett olajsza van, bűdös lesz a hajad tőle.

Mintha tél lenne, a kora hajnali fényt megreggelizték a gomolyfelhők. Elhúzod a nagymamád varrta sötétítőt, amelyre olyan büszke vagy, mintha te készítetted volna.

Fél nyolc van, Szent Iván napja, ilyenkor legrövidebb az éjszaka, és leghosszabb a nappal. Elméletileg, persze. Egyébként sötét van, villanyt kell gyűjtani, hogy megtaláld a konyhaszekrényben a kávéfőzőt. Lefőzöd a kávé, csuporba töltöd, lebiggyesztett szájjal kinyitod az ablakot. Pik-pak-pik-pak-pakk – csepeg az eső. Már megint. Rágyújtasz, kihajolsz az ablakon. Bejön a füst a szobába. Esőben még a cigarettafüst is fázik. Savanyú dohányszagú lesz a lakás. A folyosóra pizsamásan nem mersz kimenni, mert megszól a szomszéd néni. Pizsamásan túl merész ötlet kávé inni a tömbház folyosóján, a szomszéd néni mindent figyel. Mindent tud, mindent lát, minden lakás ajtaján át tud nézni, röntgenszeme van, nincs előtte titok. Ilyenek csak a székely falvakban vannak. Már akkor kiszűr, amikor ideköltöztél. Odajön hozzád azzal az ürüggyel, hogy ő is magyar. Hát aztán – gondolod. Román is lehetne, neked aztán teljesen mindegy. Egy ideje figyel téged, gyanús vagy neki. Elmondja a szomszédoknak, hogy fura szerzet lehetsz, egy kutyával laksz együtt, selyemkutyával, nem is igazi kutya, amolyan macskaféle – hallod gúnyos nevetését. Amikor elpusztul, egyből megtudja, s azon nyomban elhíreszteli, hogy a kis öleb nincs, nem ugat többé, nem nyivogtatja a labdát, nem ugrabugrál, és a gazdája emiatt állandóan búvalbélelt.

Szóval gyanús arc vagy, betolakodó. Néha, késő este, taxival jössz haza. Ezt is megemlíti neked. Kíváncsi, honnan érkezel ilyenkor. Mondod, irodalmi estről, utána szoktál sörözni egy keveset a barátokkal, s mesés, hogy lekésed az utolsó troli. Na, ekkor leszel csak igazán gyanús. Rád szabadítja a másik szomszédot, aki felfedezetlen tehetség, és vagy tízkötetnyi kiadatlan verse van, kézzel írott papírhalmazon. Valahogy kimagyarázod magad, hogy te aztán biztos nem tudod elolvasni, mert székely vagy, nem beszélsz románul, amúgy sem szereted a verseket. De a néni kiütleli, hogy románul csevegsz telefonon, román barátnők járnak fel hozzád. Beköp a szomszédnak. Nincs mese, el kell vened a

paksamétát, és le kell ülnöd beszélgetni a negyediken lakó elvesztett tehetséggel.

Most nem mersz kimenni a folyósóra kávé inni, még akkor sem, ha gyorsan magadra kapnál valamit a pizsamád fölé. Attól tartasz, vagy az öregasszony, vagy a költő támad le, beszélgetned kell velük, ahhoz meg végképp semmi kedved.

Inkább eltűröd, hogy a reggeli, benzinszagú esővel keveredő füst megülje a szobát. Az ablakból figyeled az esőt. Gyanús alak az is, júniusi betolakodó, akárcsak te ebben a lakótömbben, egyikőtök sem illik a nyári képbe.

Ahogy nézed a szürke, néhol vajszínű, csipkés felhőket, egy pillanatra szétnyílik az ég teste. Az apró résen sárgán szűrt fény bújik ki, arcodhoz simul. Elmosolyodsz. Várod, hogy történjen valami. Rágyújtasz, majd lassan bezárod az ablakot. Lehunyod a szemed. Azt képzeled, nyár van, igazi nyár, fátyolfelhős a kedved, bevarrja sebeidet a reggeli fény. Párává válik a magány. eltűnik, örökre.

Jó szex, olcsón

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER tárcája

Minden valamit is magára adó férfi olcsó és jó szexről álmodozik. Gondolom, te is. Nem arról, amit a törvényes asszonyodtól kapsz, mert az kezdettől fogva sokba kerül neked, konkrétan a havi fizetésedbe, s ráadásul egy idő után már nem is olyan jó. Az útszéli prostituáltak akciós szolgáltatásai sem megfelelőek, egyfelől mert elfuserálják a melót, másfelől mert ami pénzt így megspórolsz, annak a többszörösét kell majd gyógyszerre költened. A luxuskurvak minőségi munkáját pedig csak kevesen engedhetik meg maguknak. Van azonban egy olyan lehetőség, amely jó árfekvésű, izgalmas, és ráadásul a vékony pénztárcájú pasik számára is elérhető. Igen, bármennyire is hihetetlennek tartod, de így van. Vagy még nem jártál fodrásznőnél? Nos, ha legközelebb haját vágatsz, érdemes kipróbálnod ezt a módszert. Meglátod, hihetetlen élvezetekben lesz részed, feltéve, ha megfogadod a tanácsaimat. Először is válaszd ki a megfelelő fodrászatot. Olyat keress, ahol több hölgy is dolgozik egyszerre. A változatosság jót tesz a nemi életednek. Persze van, akit csak a szőkék vagy a barnák dobnak föl, esetleg a vörösek, de hidd el, engem egyszer egy lila hajú fodrásznő röpitett a mennyországba. Ha már kinézted a helyszínt, akkor menj oda, amikor kevés kliens van. A hosszas várakozás ugyanis rossz hatással lehet a libidódra. A legjobb az, amikor csak egy-két vendég van előtted. Ilyenkor kellőképpen fel tudsz készülni a kalandra. Gyönyörködhetsz a fodrásznő alakjában, mozgásában, technikájában. Természetesen csak módjával. Ha leplezetlenül legelteted rajta a szemed, még azt hinné, hogy valami perverz alakkal van dolga, aki nem tisztességes szándékkal tért be hozzá. Azért mégiscsak jó, ha van némi szemkontaktus előtte, elvégre nem vagyunk állatok. Ezt a legelegánsabban úgy oldhatod meg, ha könyvet viszel magaddal, s olvasás közben néha töprengést színélve föl-főlnézel. Ilyenkor többször is találkozhat a tekintetetek, anélkül, hogy gyanút fogna. A könyv nélkülözhetetlen kellék, azt a benyomást kelti a hölgyben, hogy értelmes alakkal van dolga, akinek fontosak a belső ér-

tékek. Az ilyenekre buknak a nők, s eszükbe sem jut, hogy éppen arra gondolsz, milyenek lehetnek ruha nélkül. Aztán eljön végre a várva várt pillanat, s beülhetsz a székbe. A legtöbb férfi abban a tévhitben ringatózik, hogy neki kell kezdeményeznie. Hogy a szexben a pasié a vezérszerep. Hát ez bizony kapitális tévedés. A hímek nevetséges megfelelési kényszere. Hidd el, nincs annál nagyszerűbb dolog a világon, mint amikor intim helyzetben a nőre bízod magad. A fodrászatban úgysem tehetsz másképp. A hajvágás vitán felül fejleszti szexuális kultúrádat. Dőlj csak hátra nyugodtan, szívd be szégyentelenül alkalmi partnernőd illatát. Aztán jöhet az előjáték. A fodrásznő gyengéd, ám mégis határozott mozdulatokkal a nyakad köré teszi a kendőt, érzékien igazítgatja, s közben benyúl az inged alá. Bőrödön érzed ápolt ujjai selymes simogatását. Olyan erogén zónák aktivizálódhatnak benned ilyenkor, melyek meglétéről fogalmad sem volt addigi sivár szexuális életedben. Ez azonban semmi ahhoz képest, ami ezután következik. Miközben ollóját csattogtatva a hajadat vágja, intim kapcsolatba kerülsz teste többi részével is. Hol a vállával, hol a karjával, hol a csípőjével vagy a combjával érint meg. A legjobb az, amikor a mellét nyomja hozzád. Ha szerencsés vagy, nincs rajta melltartó, csak az a vékony köpeny! Eszedbe ne jusson ilyenkor izegni-mozogni, mert akkor gyanút fog, és a szexnek annyi. Maradj veszteg, engedd át magad a kényeztetésnek. Ha egészen közel hajol hozzád, bekandikálhatsz a köpenye alá. Hidd el, sokkal izgalmasabb ez, mintha a nudista strandon kukkolgatnád a nyitott könyvként heverésző, hervadó nyanyákat. A végén, amikor megkérdi, hogy meg vagy-e elégedve a teljesítményével, te egy hálás köszönöm elrebegésével értékeld munkáját, s a szolgáltatás árát toldd meg borrávalóval. Na, de mit tegyenek a kopaszok? Égbekiáltó igazságtalanság lenne, hogy csak azért, mert nincs hajuk, ne részesülhessenek a fentiekben részletezett élvezetekben. Nekik a borotváltatást ajánlom. Jól vigyázzanak azonban, mert ha a fodrásznő észreveszi a hátsó szándékukat, első felindultságában könnyen elnyisszanthatja a torkukat. Ennyi kockázata mégiscsak van a jó és olcsó szexnek. S ez csak fokozza az izgalmat.

Valamiért fontossá válik a postáládából kivirító újság fehérsége. Általában hagyom, hadd hozza be más. Most utánanyúlok – Nemzetközi Irodalmi Fesztivál Aradon –, majd néhány percen belül a telefonhoz, és kész a megállapodás: interjú. Nem vattatni akarom: honnan jön, hová tart? Beszélgetni szeretnék az emberrel, akitől pár éve olvastam valamit, ami kellőképpen komor székszis-sel íródott ahhoz, hogy megszólítson. Ugyanakkor a kölcsönös jóindulat és közös érdeklődés mellett kell még valami – mely fölött nincs hatalmunk –, hogy két ismeretlen szavai összeérjenek. Mert bár olvastam néhány írását, őt magát nem ismerem. E tökéletlen állapotban a legbiztosabb kiindulópont talán éppen a nyugalom, no meg a közös gyökerek.

BARTIS ATTILÁVAL beszélget **VAJDA ANNA NOÉMI**.

„Az a társadalom működképes, ahol szegényként belül tudsz maradni”

Baj, amikor a büszkeségből dac lesz és gőg. Ma nyoma nincs annak a szolidaritásnak, amit otthon annak idején megtapasztaltam. Egyre inkább az az érzésem, hogy nem rendelkezik a fajtánk – ezt nem tudom kevésbé általánosítva mondani – jó konfliktuskezelési képességgel.

Évszázadokon át az volt a székelység dolga, hogy szembe-menjen az ellenséggel. Nem kérdés az összetartás, ha védekezni kényszerülsz. Védekezni pedig akkor kell, ha...

... van külső fenyegetettség.

Tizenöt-hús év alatt annyi minden változott – most legkevesbé sem a technikai vívmányokra gondolok, bár azok, nyilván, hozzák, hordozzák, segítik e változásokat –, amennyi két-három generációnak éppen elég lenne, hogy szépen, lassan feldolgozza, beépüljön az életébe. Ennyi változást normálisan nem visel el az ember lelke, élete, mindene.

Az anyagi megfontolás mellett lelki szükségleted az eltávolodás, úgy érzékelem.

A szükséglettel kapcsolatos elképzeléseim nagyon megváltoztak az elmúlt egy évben Jáván. Ugyanúgy a szegénységgel kapcsolatos elképzeléseim is. Vészes, öngyilkos, abnormális dolog, ahogy mi – a teljes társadalom – felfogjuk akár szegényként, akár nem szegényként a szegénységet. A lényeg az, hogy kiszorulsz-e a társadalomból, vagy nem. Az a társadalom működőképes, ahol szegényként is belül tudsz maradni, ahol nem vetnek ki, és ahol te sem érzed kivetettnek magad, ebből kifolyólag nem züllesz le másodpercek alatt. Ott a szegény ember nem méltóságát veszített, nem nincstelen, nincs leköpvé. Így aztán ő se köp le senkit. Ehhez hozzátartozik az is, hogy Indonéziában nincs meg az az elkeseredett, cinikus rosszindulat, adott esetben akár a szegények részéről. Itt a szegénység felment. Nincs rajtam morális felelősség: lophatok, csalthatok, ölhetek, hiszen szegény vagyok. Egy esztendő leforgása alatt Jáván alig találkoztam koldussal. Koldus alatt most olyan embert értek, aki semmit nem tesz, csak tartja a kezét, és mérhetetlenül felháborodik, hogyha nem adsz neki pénzt. Természetesen számtalan olyan emberrel találkoztam naponta, aki hasonló szinten él, létezik, mint nálunk a koldusok, de ha mást nem, akkor hármat próbál pengetni egy fals gitáron, vagy lejt két jávai tánclépést a piros lámpánál a motorok előtt. A többiek-től se várja el, és önmagával szemben sem engedi meg azt magának, hogy ne akarjon legalább egy picit is adni azért, amit kap. Ez megváltoztatja mindkét oldalnak a mentalitását. Bizonyára van árnyas oldala is az iszlámnak, számomra például a fatalizmus mindenképpen az, de az kétségtelen, hogy a szegénység problémáját sokkal jobban kezeli, mint a Nyugat. Az alamizsna ugyanúgy kötelező, mint a napi ötszöri ima. És ennek bizony nagy megtartó ereje van. Nem véletlen, hogy az iszlám tarol a világon. Nem kell ehhez föltétlenül agresszió, ma is egész falvak térnek át Indonéziában, pusztán, mert lelki táplálék mellett testi táplálékot is ad. Mi Nyugaton legfeljebb a kolduló szerzeteseinket tartottuk életben, de nem a koldusainkat.

Azt mondtad, a Darmasiswa-ösztöndj által, amelyet az indonéz állam ad külföldieknek, hogy indonéz nyelvet és kultúrát tanuljanak egy évig, kialakult egy nagyon szűk nyugati fehér kolónia. Tehát voltak ott ismerősök, barátok. Ráadásul veled volt a feleséged is. Mégis, a nyelvi-kulturális kirekesztettség miatt nem érezted soha egyedül magad?

De. Csak sokkal elviselhetőbb az, hogyha az ember egy olyan társadalomban érzi kívülállónak magát, amelyben természetes az ő kívülállósága, mint az, amikor a sajátjában. Szerintem teljesen rendben van, ha Távol-Keleten, fehér emberként esélyed sincs beilleszkedni a társadalomba, asszimilálódni – már hogyha egyáltalán megvan benned erre a késztetés. El sem várják, mert ők is tudják, lehetetlen. Nyilvánvalóan bizonyos alapnormák betartását elvárják az embertől, másrészt sokkal megengedőbbek a fehérekkel szemben, mint amennyire mi megengedőek vagyunk velük szemben a saját világunkban.

Mivel telt egy átlagos napod?

Az ember reggel felkel tisztességes európai módjára – nem négykor, mint a helyiek. Este hatkor, nagyjából tíz-tizenöt perc leforgása alatt, lemegy a nap, és kilenckor megáll az élet. Hattól kilencig még a sötétben tesz-vesz, de utána már alszik a város. Most már, közel az ötven felé, éjszaka nem tudok dolgozni. Miután megébredtem, van egy pár órám az írásra.

Mindennap?

Az nagyon jó lenne, de ez hullámmzó. Ha éppen sikerül nagyon benne lennem a szövegben, addig, amíg ez meg nem törik, mindennap. Nagy áldás volt, hogy Jáván egyhuzamban sokkal többet tudtam dolgozni, mint az elmúlt években összesen. Budapesten nem azért lehetetlen a munka – legalábbis az én számomra –, mert nem szép város. Gyönyörű város! Hanem, mert ez a létforma nem engedi meg azt, hogy amikor felkelek, ne a kis cédulát vegyem elő, amire felírom a napi teendőket. Ahogy megérkeztem egy év után, rögtön a kis cédula: ezt kell tennem, oda kell mennem, villanyt kell visszakapcsolatnom. Mire megírtam a listát, már eltelt az idő. Jó esetben a teendők felét sikerül estére kihúznom.

Rádásul kibillent az alkotás légköréből.

Teljesen! Biztos, hogy van, aki ezt nálam ügyesebben tudja csinálni, nekem valamiért nem megy. Távol az otthontól ez másképp működik. A legalább alapszinten kiszámítható élet nemcsak a számunkra pimaszul olcsó Jáván, hanem bárhol tonnákat vesz le rólad. Egy ösztöndíjjal néha még a német állam is szokta biztosítani ezt az egyévnyi biztonságérzetet egy-egy magyar írónak. Nyilvánvalóan nem pusztá jószerűségből, hanem, mert valami eltévelyedett értékrend alapján fontosnak tartják a munkáját. Magyarországon szerencsére ma nem tévelyegnek az értékrendek, na mindegy. Szóval akkor tapasztalja meg az ember, hogy mennyi energiája vész el egy buszmegállóban pusztán azzal, hogy nem tudja, jön-e a busz. Attól a pillanattól kezdve már az is mindegy, ha jön a busz, mert annyi mindent felemésztett, szétrágott benne. Kiállok a buszmegállóba, látom, hogy hét perc. Nem hat és nem nyolc. Vagy olvasok, vagy csak bámészkodom, de tudom, hogy mi történik. A kiszámíthatatlanság zabálja fel a legtöbb energiát az életben. Meglehet a szép oldala, varázsa. Isten őrizzen attól, hogy mindent tudjunk. De azt legalább tudjuk, hogy mikor jön a busz, vagy hogy egyáltalán van-e busz. Mert akkor ott marad az az energia, amit valami másra lehet használni, például a munkára. Természetesen más a helyzet, hogyha az ember úgy megy ki Indonéziába, hogy ott kell egzisztenciát teremtenie; ott kell legális vagy illegális megélhetési forráshoz jutnia. És megint más a helyzet, ha tudja, hogy az előző német ösztöndíja jóvoltából – ha nagyon-nagyon szűkösen is, de – egy esztendőre elegendő pénze van, és ezzel nem kell foglalkoznia. Akkor legfeljebb azt nézi meg, hogy kicsit drágább rizst eszik-e vagy kicsit olcsóbbat; hogy a drágább benzinnel tankol vagy az olcsóbbal.

Tematikailag és stílusosan meghatároz a hely, ahol éppen élsz? Berlin feszessége és Jáva fesztelensége befolyásolt az írásban?

Kizártnak tartom, hogy valamilyen módon ne jelenjen meg, de az nem tudatosodik.

Még.

Még. Ehhez az is hozzátartozik, hogy egy olyan regényt folytattam Jáván, amit már nagyon régen itthon kezdtem el, és Berlin-

ben is, Szárhegyen is, Pesten is írtam. Ugyanabban a történetben vagyok, ugyanaz az íze, szaga, atmoszférája.

Hogy tudod felvenni változó környezetben és körülmények közt ugyanazt a hangulatot?

Nem felvenni tudom, az belül van. Jelen van a külvilág, de mint a gyújtógyertya: szikrákat ad, ami elindít valamit, vagy újraindít ebből az eleve meglévőből. Olyan hivatkozások, olyan motívumok jelennek meg a szövegben, amelyek kétségbevonhatatlan módon az ottlétekből következnek. Ha más adja azt a szikrát Szárhegyen, akkor ott egy más jelző vagy párhuzam lesz, de a lényeg ugyanaz marad. Ennyit észreveszek.

Miközben a regényen dolgozol, tudsz mást is írni? Kisprózát például?

Kizárólag a regényt írom most. Már elég régóta nem vállaltam felkéréseket.

Vannak?

Hála Istennek igen. Ha néhányat elvállaltam, azt is úgy, hogy tudják: amit írok, nem oda írom, hanem az valamilyen módon a regény része lesz. Így tartottam előadást fotográfiáról, vagy nyitottam kiállítást. Ezzel, persze, meggyűjtöttem a saját bajom, mert közben mégiscsak nagyon picit oda is kellett szólni, utána mégiscsak hozzá kell nyúlni ahhoz a szöveghez. Kapásból lesz két szövegváltozat.

Ez baj?

Nem kedvelem túlzottan.

Adasson annyi alkotói szabadság, hogy ha alakítani akarsz a szövegen, megtehesd.

Ezt a szabadságot el sem veszi senki az embertől. Kérdés lehet, hogy kívánok-e ezzel élni, mert ez nemcsak szabadságot, rabságot is jelent. Azt jelenti, hogy az ember nem tudja azt a munkát lezárni, nem tud elszakadni tőle, nem tud kilépni belőle. Amikor A sétának megjelent az új kiadása a Magvetőnél, nagy volt a kísértés,

hogy hozzányúljak, hiszen nagyon régen íródott, sok zökkenő van benne. Aztán rájöttem, hogy Isten őrizz! Ez most már megvan. Ilyen lett. Éli az életét.

A nyugalom esetében sem nyúltál a szöveghez, csak gyűjtöd a fordítók vaskos hibajegyzékét.

Legfeljebb arra törekedhet az ember, hogy ne kövessen el még egyszer hasonló, apró hibákat. Például abban, aki a hetvenes-nyolcvanas években szocializálódott itt, a keleti blokkban, nincs evidensebb államnév, mint a Szovjetunió. Annyira evidens, hogy munka közben esetleg fel se tűnik: a történetben ekkor még legfeljebb Szovjet-Oroszországról lehet szó. Ráadásul még csak nem is én veszem észre, hanem István, amikor elküldöm neki a szöveget. Nyilván, hogyha az ember gondolkodik rajta, akkor tudja – minimális történelmi ismeretei csak vannak –, de sok dologra nem tud odafigyelni. Holott kutyakötelessége legalább törekedni a hibátlanságra. Másrészt persze megette a fene az egészet, hogyha ezen múlik, hogy jó-e a szöveg, hitelesen működik-e, vagy sem. Hogyha azon múlik, hogy hívtak hajdan pontosan egy gumigyárat. De mégiscsak hiba, ami adott esetben akár ugyanolyan zavaró és kiábrándító lehet, mint egy helyesírási hiba. Persze, ugyanakkor meg mániákusan ragaszkodom hozzá, hogy a nájlont nájlonnak írom, á-val – rendesen. Egy szerkesztő sem tudott még rábeszélni arra, hogy legyenek szíves nejlonnak írni. Így tanultam meg gyerekként, és ehhez valami infantilis daccal ragaszkodom.

Kellő távolságban tudod tartani a lelkedtől a kritikát?

Változó. A buta kritika néha tud bosszantani, akár pozitív, akár negatív. A személyeskedő vagy rosszindulatú kritika pedig kifejezetten felháborít. Értetlen és tehetetlen vagyok: most én ezzel mit kezdjek? De még inkább, hogy őt mi készíti erre? Egyszer valaki olyan mértékben vélte érezni *A Sinistra körzet* hatását *A sétán*, hogy kétségbe vonta a könyv keletkezésének idejét, mert másképp a hatás nehezen volt kimutatható. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor közel álltam ahhoz, hogy felvegyem a telefont. De ezt nyilvánvalóan nem teszi meg az ember.

Párhuzamos gondolatok pedig vannak.

A párhuzamosok Lobacsevszkijnél ugyanúgy találkozhatnak, mint Bolyainál – anélkül, hogy tudnának egymásról.

Volt kritika, mely előbbre vitt?

Biztosan. Az utóbbi időben – szegyen és gyalázat, de – nem olvastam már el a kritikákat, csak rájuk néztem egy-két mondat vagy bekezdés erejéig, hogy milyen a hangja egyiknek-másiknak. Nem érdektelenségből, hanem a munka miatt, valamiféle önvédelemből. A *nyugalom*ról megjelent kritikákról beszélek. Egyszerűen próbáltam lehetőleg minél távolabb tartani magam mindentől, ami a *nyugalom*hoz kötődik. Egyszer elolvastam valakinek a szakdolgozatát, és rá kellett jönnöm, hogy bármennyire is örülök nékem, ez most, a *vége* írása közben nekem nem tesz jót.

Segít írás közben a közeli, meghitt visszajelzés?

Van egy permanens bizonytalanság az emberben. Ráadásul minél személyesebb egy szöveg, annál kérdésesebb, hogy rálátsz-e rendszeren. Kérdés, hogy a szöveg ki tud-e váltani hasonló érzelmi reakciót az olvasóból, mint amit te éltél meg munka közben. A cél végtére is valami ilyesmi lenne. Ilyenkor látnom kell, hogy működik-e. Ha igen, csak akkor tudok továbbmenni. Két olyan ember van, akinek a véleményére nagy szükségem van: egyik szakmabeli, másik nem; egyik férfi, másik nő; egyik a barátom, másik a feleségem. Egyfajta kontroll, mint a lakmuspapír: él-e a szöveg, hiteles-e? Mert ha nem, akkor lehet bármilyen szép, megetté a fene az egészet.

Mikor érezted, hogy ez a te utad?

Az apai példa, az irodalomnak a permanens jelenléte nyilvánvalóan hatott. Másrészt író apának nincs föltétlen író fia. Nem volt soha bennem, hogy azért kell írnom, mert apám is író. Sőt, tizenvalahány éves koromban, nem sokkal anyám halála előtt, mielőtt Pestre költöztünk volna, amikor az íráskényszer nagyon erős lett, együtt járt egy eltávolodással, egy leválni akarással.

A saját hangod keresésével.

író apjának, ha nem ő az első, aki olvassa a fia regényét, hanem csak akkor kapja kézbe, amikor az már kötetben megjelent. De ez számomra meg szükséges volt, és ennek a szükségességét ő is látta, érezte, elfogadta. Sok szintje van egy apa-fiú kapcsolatnak, a szakmai szint harmadlagos. Ha ezt adott esetben nem tudják mindketten elfogadni, az életveszélyessé válhat.

Volt szorongató is az íráskényszer?

Volt már teher a megírandó szöveg. Ha nem tudtam kilépni ebből az állapotból, nem is lett jó, és az esetek nagy részében nem is került nyilvánosságra. Azért nem árt, hogyha az írás öröm is. Másrészt ez az egyik legbiztosabb és sokszor legkeserűbb útja az ember önmagával való szembesülésének. Nem azt írod, amit tudsz, hanem ott tudod meg, mondatról mondatra.

Mindig le mered írni?

Letehetném a tollat, ha nem merném leírni. Épp ez a lényege valahol.

Határokat szaggatni?

Bizonyos értelemben igen, bár a határszaggatás vagy a botrány önmagában soha nem érdekelt. Csak azért, hogy megbotránykoztassak; csak azért, hogy más csóválja a fejét; csak azért, hogy azt mondják: na ez igen, hogy megmondta! – ez tényleg nem érdek. Így az sem, ha megtörténik.

Nem lenne benned exhibicionizmus?

Bárkiben, aki tollat fog a kezébe, kiáll színpadra, vagy bármilyen alkotómunkát végez, az exhibicionizmus valamilyen szinten, valamilyen formában megjelenik, de az még nem feltétlenül baj. Azon múlik, hogy mi az, amit felszínre tud hozni, és mi az, amit eltakar. Az exhibicionizmus ott csap vissza, ott válik veszélyessé, ahol valamit eltakarni hivatott.

A nyugalom hangneme alapján komornak képzeltelek. Ezzel szemben nevetni is szoktál, mondhatni: van egy jóvialás oldalak.

Semmi emberi nem idegen tőlem...

Civilként olvasol, nyilatkozta valahol. Azaz, nem íróként, hanem olvasóként olvasol. Nyitott, bizonyos értelemben ártatlan és könnyed állapot ez. A ritmusod is kötetlen? Párhuzamosan is olvasol? Mit az elmúlt egy évben?

Az olvasás ugyanúgy hullámokban történik, mint az írás. Kun Árpádnak a *Boldog Északját* vittem Délre. Meg Dragomán Gyuri *Máglyáját* olvastam. Elég közösek a gyökereink. Cedenka az *Iskola a határont* hozta el. Ezeket leszámítva nem olvastam kint szépirodalmat. Sok mást igen, például pszichológiát. Ugyanakkor párhuzamosan két szépirodalmi művet nem tudok olvasni. Abban, hogy keveset olvastam kint, az is közrejátszott, hogy írtam. Nem mindig, de munka közben jó párszor nyomot hagy valamilyen módon a szövegen az, amit épp olvasok. A *nyugalom* akár egy olvasónapló: nyomon tudom követni, hogy itt most a *Varázshegy* azért jelenik meg, mert éppen azt olvasom. Azért olvassa eddig Weér Andor a regényt, mert éppen itt tartok, most csukom be, és teszem le. A sétában ugyanígy Dosztojevszkij van jelen. Van, amikor ez fontos. Most ezt több okból el kellett kerülnöm.

Emberi rítusaid egyike: amikor más üvöltene, te mániákusan naplót írsz.

Ebből, persze, nem az következik, hogy nem szoktam üvölni. Ritkán, de azért csak előfordul, és erre nem büszke az ember. A napló szó szerint üvöltéshelyettesítő, aminek következtében aztán nem is tudok úgy tekinteni rá, mint használható anyagra. Nagy probléma, amikor az ember úgy ír naplót, hogy pontosan tudja, ha megadatik a lehetősége, hogy ő maga végezzen velük, akkor végez velük. Eszem ágában sincs akár két sor naplójegyzetet hagyni magam után.

Mégis tartogatod.

Az ember gyáva, alamuszi állat. Amit egyszer leírtál, azt nem könnyen dobod ki. Akkor legalább a megsemmisítésének adj valami maradandó formát. Ahogy mondjuk Bolyai elégetett versei ott vannak hamuként egy bögrébe összeszedve. Legalább annak legyen nyoma, hogy volt. Itt valami, ami megmérettetett és kevés-

nek találtatott. Vannak olyan naplók, amelyekért megszakadna az ember szíve.

De azokat nem te írod.

Hát nem. Nagy baj lenne, ha ezt nem tudnám megállapítani. Lehet, hogy van százoldalanként tíz mondat, amiért kár, de a maradék semmilyen módon nem teszi indokolttá, hogy az a tíz mondat megmaradjon. Másrészt ami meg kell maradjon, az biztosan megtalálja a helyét, formáját máshol.

A naplóidat meg tudod semmisíteni, szemben néhány írással, amelyről úgy gondolsz, hogy mégsem.

Amiről úgy gondolom, hogy nem, az nem maga az írás, hanem egy munka fázisa. Ott a lényeg megmarad, tovább él, átkerül egy másik helyre, egy másik formába, nem semmisül meg. A számítógép ilyen szempontból hálás dolog, mert lusta vagyok a változatok mentéséhez, ugyanabban a file-ban írom át a szöveget: kihúszom, áthelyezem, átirom. Irgalmatlanul nagy gondot jelent viszont, hogy míg a jelenlegi regénnyel Berlinben dolgoztam, addig mániákusan törekedtem rá, belső szükségletem volt, hogy minden legyen meg kéziratban is. Még ha először számítógépen is írtam, utána kinyitottam a nagy füzetet, és lemásoltam töltőtollal a képernyőről. Igen ám, de idővel átíródott, és ott van a füzetben az a változat, ami már nem érvényes. És közben mégiscsak jó lenne, ha meglenne a végleges szöveg kézírásos változata.

Célszerűbb lenne, ha a már kiadott kötetet másolnád le.

Ezt már abszolváltam *A sétával*. Sikerült eljutni több mint a háromnegyedéig, de az utolsó negyede, '95-től napjainkig, ott van lemásolatlanul. *A nyugalomhoz* már beszereztem a füzeteket, de addig nem jutottam el, hogy egyáltalán elkezdjem.

Gyors mustra: a nyakadban két lánc, egyiken Buddha, a másikon egy meteorit; zakódon ezüst szkarabeusz; karkötő; két ujjadon gyűrű. Mint az ékszerhordásodban, a kézírathoz való kötődésben is tárgyi ragaszkodást látok.

Hát persze. Csak a tárgyi ragaszkodásnak a szépsége mellett van egy irgalmatlan nagy árnyoldala is: összefügg a halálfrásszal. A fényképezés is, a tárgyak is, minden.

A siker is szült valamilyen félelmet? Felvállalt lassúság – olvasom rólad. Az ellenszél, a külső várakozás megfoszt valamelyest a fesztelenségtől, korlátozza az alkotói szabadságodat, melynek joga lenne akár a nem-alkotásig terjedni?

Sokáig főbiám volt attól, hogy megírjam *A nyugalom kettőt* vagy *A nyugalom visszatértet*. Ha megtörtént valami, és ember látá, hogy az jó, akkor hajlamossá teszi – akár öntudatlanul is –, hogy arrafele menjen újra, mert ott már érez valamifajta biztonságot. Ez a biztonságérzet adja számomra az alkotás halálát. Itt ér véget. A tematika nem érdekes ilyen szempontból. Már látom előre, hogy milyen párhuzamokat fognak találni *A vége* meg *A nyugalom között*: a hegedű zongora lett, az anyából apa lett. Ebből ez lett, abból az lett. Persze, hogy az lett – mind a kettőt én írom! Ez van bennem, ezt fogom írni életem végéig. Ezzel nincs gondom. Az a kérdés, hogy meddig megy le az ember a kútba. Nemcsak, hogyan lát, vagy mennyire lát tisztán, hanem mikor merrefele néz. Hogyan nyúlsz hozzá az Úristenhez; hogyan nyúlsz hozzá a politikumhoz; hogyan nyúlsz hozzá a szexualitáshoz, ami egy kardinális kérdés, hisz az, hogy mi történik itt, ezen a világon, igen nagy mértékben ott dől el. Mit kezd ezekkel az ember harmincéves korában, és mit kezd immár az ötvenhez közelebb? Alapjaiban ugyanazt, de közben valami mégiscsak változik.

Nádas Péter fotóihoz írod: „(...) hiszen nekem ez volt a fényképezés, lopás, írhattak a képeimről bármit, mondhattak bármit a verniszázsokon, nem tettem mást, csak összeraktam magamnak az életet, megérintettem a fényt annak, aki nem volt az enyém soha -, (...)” Önvallomásnak hat. Gondolom, a fotózás úgy kezdődik, hogy az ember egyszer csak kap egy fényképezőgépet.

Egészen konkrétan úgy történik, hogy az ember egyszer csak kap egy Pajtás fényképezőgépet. És úgy kezdődik, hogy az apja újságíró. És úgy kezdődik, hogy az apja magával cipeli terepre, és megy velük a fotós a laptól, és megmutatja a fényképezőgépet.

Aztán lemegyek a szerkesztőség laborjába, és segítek neki hengerelni a légbuborékokat a száradó képek alól. Valószínűleg itt kezdődik. Meg persze ott, hogy valamiért szükségem van egy vizuális nyelvre. Giorgio de Chirico *Egy utca misztériuma és melankóliája* erőteljesen meghatározta azt, hogy ötödikes koromban elmentem művészeti iskolába. Meg is lett a helye: rákerült *A séta* borítójára.

Most mégsem festesz.

'96-ban festettem utoljára, az *Önnön állatját cipelő férfit*. Ez egy elég nagy méretű munka, meg is lett a helye egy szövegben. Azóta nem festettem egyáltalán. Kína után, a kalligráfia révén visszajött az ecset, de az egészen másról szól. A kalligráfia egyszerre irodalom, képzőművészet és meditáció. Biztos van egy-két olyan fehér ember, aki valóságosan a közelébe kerül. Én nem tartozom közéjük, de közben fontos, hogy az ecset, a rizspapír meg a tuskó kéznél legyen. Próbálok úgy tartani az ecsetet, ahogy kell. Úgy lélegezni, ahogy kell. Ez ennyi. Egy kedves kínai barátom, Yu Zemin, *A nyugalom* kínai fordítója hál'istennek Pesten él, ő tanítgat néha, meg Kínában egy idős hölgy. Számomra szükséges vadhajítások ezek az írás meg a fotográfia mellett. Az egy kéttörzsű fa, egy gyökérrzettel. És persze, a lombok valahol összeérnek és összesusognak.

Lakni sok helyen lehet, de élni nem, írja Vida Gábor. Aki Szárhegyre is, Alcsútra is és a Vas utcai lakásba is hazamegy, aztán az esős évszak megszűnte után, tér- és egyéb iszonyát leküzdve, mégis visszarepül az indonéz házba, vajon mit gondol az otthonról? Élettelen emléktárrá válik, amint eltávolodik tőle, ahogy tájházjellegűvé Európa? Ha Pesten vagyok, Attila meg éppen nem az Egyenlítő alatt tágítja a lét értelmét és a kimondhatót, találkozunk, bizakodom. Ő fröccsöt iszik majd, én limonádét. Aztán sétálunk egyet a Duna-parton. Szavaink közé a Leica lopva ejtett kattánása tesz központosítást.

Tárcakötetének megjelenése óta sokan el-
kérlik tőle az egyik történet szereplőjének, a
kádfestőnek a telefonszámát. *Hogyan let-
tem Esterházy* című könyvéért megkapta
az Irodalmi Jelen prózadíját, miközben egy
izgalmas, gyerekverseket tartalmazó mun-
kája is megjelent. **LAIK ESZTER**rel
VARGA MELINDA beszélget.

Be kell menni a pálya közepére

*2014-ben megjelent, Hogyan lettem Esterházy című tárca-
köteted, amelynek jelentős része elérhető lapunk online, il-
letve nyomtatott változatában, elnyerte az Irodalmi Jelen
idei prózadíját. Milyen koncepció mentén állt össze a könyv?*

Azt hiszem, maguk szerveződtek eggyé ezek a tárcák – amikor szó-
ba jött, hogy válogassam őket össze, és elkezdtem átnézni az évek
során összegyűlt darabokat, kirajzolódott belőlük négy-öt jellegzetes
témacsoport. Ha jól emlékszem, épp Te írtad egy leveledben, milyen
más volt így kötetbe gyűjtve olvasni őket, mint egyenként. Ez engem
is meglepett, úgy látszik, van a szerkesztésnek és a nyomtatásnak va-
lami „mágikus” újraszervező ereje, egymás közelségében új mintá-
zatot alkotnak a szövegek. A díjért az Irodalmi Jelennek, konkrétan
Böszörményi Zoltánnak tartozom köszönettel. A mai napig zavar-
ban is vagyok tőle, mert a „prózadíj” megnevezéssel tulajdonképpen
szépirodalmi rangra emelték ezeket a szövegeket.

*A tárca manapság nem túl népszerű, mondhatni az iro-
dalom és az újságírás mostohagyereke. Miért fontos szá-
modra, hogy ebben a műfajban szólítsd meg az olvasót?*

szívesen látnak, ennél a háznál is kosztol egy kicsit, annál a háznál is kosztol egy kicsit, de valójában egy vándorló utcakölök. Nekem épp ez a köztes lét rokonszenves. Mióta az eszemet tudom, hajt valami függetlenség- és szabadságmánia, és mintha a tárcaműfaj rímelve erre az igényre. Ami az olvasó megszólítását illeti, talán itt van a kutya elásva, mert a műfaj egyik ismérve, hogy közvetlenebbül kommunikál az olvasóval, mint a tiszta szépirodalom. Mivel a valóságtól kevésbé elemelt, közelebb áll a beszélgetéshez, ami nekem személy szerint az írásnál is fontosabb. Szóval, ha valami rossz képzeletjátékban választanom kellene vagy-vagy alapon, hogy önmagam fejezhetem ki írásban orrvérzésig, vagy mással beszélgethetek, nem kérdés, hogy ez utóbbit választanám.

Figyelemkeltő és egyben beugratós is a cím: az olvasó az író Esterházyra gondol, keveseknek jut eszébe a focista. Miért ez a kedves, tinédzserkori emléket kibontó írás adta köteted címét?

A játékon túl ebben kicsit saját magam próbáltam pozicionálni – azt az egyszerre vonalon kívüliséget és belüliséget, amelyre a címadó novella elé tett Mátyás Iván-mottóval is utaltam. A pálya szélén álldogálást. Vagyis a *Hogyan lettem Esterházy* valójában nem(csak) a fociról, hanem az irodalmi mezőnyről és az abban való részvételemről szól. Meg persze az életről, hiszen a foci az élet allegóriája. Szóval, ha bevesztek, gyerekek, én akár Esterházy is lehetek – csak ezt nehogy szó szerint vegye valaki! De nem biztos, hogy be akarok állni bénázni, mert tudom, nem vagyok elég ügyes. Mondjuk úgy, nézem a vonalról meccset, és ha elkezd befelé húzni a szívem a sűrűjébe, akkor beoldalgok. Ha megjídek, kiszaladok. Talán tisztességesebb ezt szimplán gyávaságnak nevezni részemről, mint valami alkotói koncepciónak eladni. Aki író akar lenni, vigye csak be az irháját a pályára. Jól jön egy edző ilyenkor, aki fenéken billent. Megjegyzem, én ezeket a csodásan biztató fenéken billentéseket megkapom az Irodalmi Jelennél.

Kíváncsi lennék, kinek a tárcáit olvasod szívesen...

A régiek közül három feledhetetlen élményem van: Mikes Törökországi levelei, Jósika Miklós Brüsszeli tárcalevelei és Petőfi Úti levelei. Mindhárom sorozatot a távolság élménye szülte, utánozhatatlanul egyedi hanggal és szellemességgel. Árad belő-

lük a derű, és micsoda élethelyzetekben! Amikor még nem volt internet, tévé, fotó, ezek az emberek egy-két flekken világokat varázsoltak elő. Mikszáth, Krúdy, Karinthy kihagyhatatlanok – szerintem Karinthynek minden sora aktuális ma is. A maiak közül Bodor Pál Diurnus-jegyzetein nőttem fel, mert a szüleim olvasták, és anyám ki is vágta mindig az újságból, aztán az egyetemen Jolsvai András sajtótörténet-óráján ezekből a cikkekből írtam dolgozatot. Jolsvai alteregójára, Köröndyre pedig (aki szerintem a modern Esti Kornél) épp tanítványaként figyeltem fel, és onnantól habzsoltam a szombati Népszabadság-mellékletekben. És persze ott van Darvasi Szív Ernője, Bächer Iván családtörténetei, Mérő László egykori „Maga itt a tánctanár?”-sorozata a Narancsban vagy Kristóf Attila „Én nem tudom”-ja a Magyar Nemzetben, aztán Tóth Erzsébet tárcái...

Hogyan viszonyulsz Ady tárcáihoz? Van, aki azt állítja, ma is megjelenhetnének bármelyik napilapban, annyira aktuálisak.

Ha Petőfihez kötjük a sajtószabadság kivívását, akkor szerintem Ady a véleményszabadság mártírja. Mondjuk „a hír szent, a vélemény szabad” szlogennek Petőfi kivívta az első felét, a másodikért Ady szenvedett meg. Őrült sok haragost, pert és támadást – még párbajt is – zúdított saját nyakába a kérlelhetetlen szóki-mondásával, és soha a közelébe sem került a függésnek, a... hogy is mondjam ezt szépen... mások alfele nyaldosásának. Ezt a mai publicisztikában nagyon nehéz megvalósítani, olyan komoly egzisztenciális-szakmai függésben létezik mindenki. A Nagyváradi Napló cikkei prózai „előszobái” a legnagyobb verseknek, vagyis ha valaki fogódzót keres az Ady-líra befogadásához, a novelláiban és a publicisztikájában ott a válasz.

Sokszínű a köteted, olvashatunk benne visszaemlékezést, portrét, külföldi útleírást, történelmünkre utaló tárcát, aktuális társadalmi, kortárs szépirodalmi kérdést feldolgozó írást. Hogyan választasz témát?

Van, hogy valamely aktuális történés, van, hogy valami belső történés – ami szintén aktuálisnak tekinthető, hiszen a jelenben zajlik. Amitől a tárca motorja bepöccen, az valahogy mindig az itt és most-ba kapaszkodik, még akkor is, ha a múltba repít.

Mintha a délutáni tea mellett egy ültődben vetted volna papírra ezeket az írásokat. Volt-e olyan, amelyikkel küszködtél, nehezen indult, vagy nem találtad a befejezést?

Általában fejben írok, mint valószínűleg sokan – buszon, villamoson, séta vagy mosogatás közben... Ha már effektíve az írásra kerül sor, ott egyik mondatból következik a másik, valami belső logika elvén – ha ezt leírom, csak az jöhet utána. Olyan ez, mint ahogy egy kőműves rakja a téglát. A nyelv logikája teremti meg a szöveg logikáját. A kezdőmondat nyilván meghatározza az egész szöveg lüktetését, hangnemét, és ezt megtalálni mindig nehezebb, mint a zárlatot, amely – ha végig jól építkezett az ember – adni fogja magát. Ha nagyon nem adja, ott valami bibi van.

A Hogyan lettem Esterházy szereplői, ahogyan Boldogh Dezső is írja recenziójában, hús-vér figurák, valóságból vett alakok, akik aztán önálló irodalmi életet kezdenek élni. Hol lép be tárcáidba a fikció, szükség van-e rá egyáltalán?

Ezt én elég szabadon kezelem, vagyis ennyiben színtiszta szépirodalomnak tekintem a tárcát is – a kész szöveg, a mű szempontjából teljesen mindegy, hogy mennyi a tényleges valóságtartalma. Az olvasónak közömbös, hogy Vicsek úr a gangról tényleg valakinek a szomszédja-e, vagy kitalált figura – ha ráismer. A valóság csak az agyag, amelyből az ember összegyúrja, kialakítja az edényt. Egyébként mókás, de a kádfestő telefonszámát már többször elkérték tőlem – és akkor ezzel most be is vallottam, hogy ő hús-vér alak, maga a rögválóság. Szerintem lassan jutalékot kérhetnék tőle.

Több tárcádat a lírai hangvétel teszi különlegessé, ilyen például az Elindulni, visszajönni. Leheletfinom pillanat, amelyet csak költő tud lefényképezni. Gyerekverseket írsz, s talán már a felnőtteknek is írtál...

Nem írtam soha verset, becsületszóra, legfeljebb magamnak egy-kettőt, ahogy mindenki. A gyerekverseket is inkább afféle nyelvi játéknak tekintem. Ami „lírai” bennem, azt beleoltom a prózába, ebben teljesen igazad van – szülessen inkább egy lírai töltetű, erős elbeszélő szöveg, mint egy gyenge vers. Egy hosszú-

távfutó lábában is lehetnek jó sprintek, és edzenie is kell így, de nem véletlenül nem lett sprinter.

Nincs Facebook-oldalad, ennek oka A Facebooktalanság kora című írásodból kiderül. Milyen lenne a te virtuális emlékkönyved?

Alkatilag áll tőlem távol a Facebook, mert egy művi valóságot teremt, ahol tudatosan alakított imidzek, mesterséges perszónázatok kommunikálnak egymással. Mondjuk úgy, egy bazi nagy reklámújság, ahol mindenki saját magát hirdeti. És még ezer más miatt van bennem ellenkezés... De nem akarok ilyen filozofia lila ködbe burkolózni, a Facebook emellett őrült hasznos, praktikus, és szórakoztató is, és megannyi lehetőséget tartogat, ezzel én is tisztában vagyok. Karinthy szerintem előbb kitalálta, mint Zuckerberg, csak még nem sejtette, hogy ezt találta ki. Az én virtuális emlékkönyvemnek valami mesebeli Facebookot képzelek el, ahol régiakkal lehetne kapcsolatba lépni, akiknek már csak a szelleme él köztünk.

Amíg mi Budapesten voltunk az Ünnepi Könyvhéten, Oravecz Nóra Kolozsváron tartott író-olvasó találkozót. Hozzá kapcsolódó írásod a kötet legdühösebb tárcája. Ha ott lettél volna az estjén, milyen kérdést tettél volna neki?

Érdekes, ma már nem foglalkoztat ennyire ez a Nóra-őrület, talán mert, mint minden őrület, már ki is futotta magát. Dühös nem akartam lenni, inkább rácsodálkozó – akkor már jobban bosszant az oraveczes tárcában is említett Csernus Imre-féle jelenség. Ezt például jóval kártékonyabbnak tartom, mint ennek az amúgy jószándékú és naiv leányzónak a ténykedését. De ez már megszűre vezet. Nem hiszem, hogy kérdeznék bármit is egy Oravecz-közönségtalálkozón, a helyzet eleve kizárja az őszinte válaszadást, inkább bájolgásra van kitalálva. De ha már a Facebookot említetted korábban, egy személyesebb helyzetben talán megkérdezném, mi az, amit nem tenne ki a Facebookra. Innentől kezd számomra érdekessé válni egy ember.

Tendenciák általában több év távlatából visszanezve rajzolód-
nak ki, de az már most látszik, hogy sok-sok kis egyéni univer-
zum létezik egymás mellett. Mányoki Endrét tudnám idézni, aki-
től átvettem a prózarovatot, és nálam lényegesen tapasztaltabb
szerkesztő: ő jellemezte úgy a kortárs magyar irodalmat, mint
atomizálódott kisbolygók magányos keringését, leginkább önma-
guk körül. Ez pontos látlet, és ő sem rosszállással mondta, mert
nincs ezzel semmi baj – ma ilyen kort élünk, és ettől izgalmas.
Elzúgtak már az irodalom forradalmai, nagyok és kicsik egyaránt,
úgy látom, mindenki a maga kis revolúcióját csinálja házilag, ha-
talmatlan petárdadurrogás van mindenfelé, és ebből a tarkabarka
tűzijátékból néha magasra felívelnek a jók. Érdemes viszont ész-
revenni, hogy még ezek a kiemelkedő művek is eltűnnek a közbe-
szédből egy-két év elteltével. Egy darabig intenzíven „mennek” az
irodalmi sajtóban, blogokon, könyvesboltokban, és aztán máris
egy újabb van soron.

*Regényt többen olvasnak, mint novellát. Ugyancsak a
szerkesztőt kérdezem: szerinted miért?*

Ez az, amit sosem értettem. És él bennem a gyanú, hogy egyszer
ezt valaki elkezdte mondogatni, aztán elterjedt, és önbeteljesítő
jóslattá vált. Mondják, hogy a regény „komolyabb” írói vállalko-
zás, szívesebben beruház az olvasó, mert „nagyobb” művet kap,
amely mélyebb és távolabbi utazást ígér... Lehet, hogy ez igaz.
De mégiscsak úgy érzem, hogy az értékrendet tekintve nem re-
gény és novella van, hanem jó regény, rossz regény, jó novella,
rossz novella, és nem műfajfüggő, hogy megszületik-e a katarzis.
Irtó nagy veszteség lett volna, ha Ferdinandy György vagy Bodor
Ádám vagy Háy János úgy döntenek, nem írják meg azokat a no-
vellákat, amelyeket kötetbe rendeztek – ezeket nem pótolhatta
volna egyetlen regényük sem.

*Idén jelent meg Abszurd, bravúr, celeb. 100 idegen szó
verses magyarázata című könyved a Móra Kiadónál. Mi-
től lesz aktuális ma egy gyermekeknek szóló alkotás, ho-
gyan lehet őket rávenni az olvasásra?*

Talán azzal lehet rávenni őket, ha nem akarjuk rávenni őket.
Olyan ez, mint a tanulás vagy az evés – mindkettő természetes
örömforrás, velünk születik a késztetés, de amikor a felnőttek el-

kezdenek „ügyet” csinálni belőle, a gyerek először gyanakvó lesz, aztán „rossz evő”, „rossz tanuló” és a többi. Elképzeltem egy ideális helyzetet, hogy egy szülő vagy nagyszülő leül a gyerekkel, együtt olvassák ezeket a verseket, és közösen nevetnek, mondogatják vagy kifacsarják a furcsa szavakat, felfedezik, hogy a kombiné, amelyet felveszünk, és a kombinó, a villamos valójában azonos eredetűek. Vagy éppen arra ébrednek rá: a gigászi és a gigabájt egyazon fogalomból épülnek fel, és akkor átjárja a zsigereiket, hogy a nyelv valami felülmúlhatatlanul szórakoztató találmány. Szóval a naivitásig idealista vagyok, de enélkül valószínűleg nem érdemes gyerekverseket közreadni. Aktuálisak annyiban, hogy engem a bennünket körülvevő világ jelenségei izgattak, néhány elől elmenekülni sem tudnánk, és ezt az információáradatot próbáltam kicsit elrendezni a fejekben a nyelvi fordulatok és a humor segítségével.

Gyerekeknek nehezebb írni – vagy tárcát és novellát?

Nem tudom ezt összemérni. Van, hogy az embernek a gyerek énje kívánczik elő, van, hogy egy felnőtt hang, de nem is biztos, hogy ezt el lehet választani. Tulajdonképp felnőtteknek írtam a gyerekverseket is, legalábbis „többfenekűek” a szövegek. Közhelyszámba megy, hogy a gyerek nem kevesebbet lát a világból, hanem más összefüggésekben észleli, ami sokkal fantáziadúsabb, mint a felnőtt látásmód. Ha ebben a gyerekvilágban szeretnénk otthonosan mozogni, akkor először a felnőtt gondolkodás jól begyakorolt sémáit kell lebontani, és bátran elhagyni jó kis stabil (vagy annak hitt) tudásunkat a világról.

Min dolgozol most?

Egy olyan prózát tervezek, amely rajongva szeretett budai kerületemhez, a XI.-hez kapcsolódik, na és persze Karinthyhoz. Ami Óbudának Krúdy, az Újbudának Karinthy. Tulajdonképpen a kérdéseidre válaszolva már részben el is pötyögtettem e terv körvonalaikat, de maradjunk egyelőre e homályos utalásoknál. Ráérünk akkor beszélni róla, ha egyáltalán lesz belőle valami. Mert ahhoz már tényleg be kell majd menni a pálya közepére, nincs mese.

Egy fiatal költő egyszerre jár Vörösmarty Mihály, Hamvas Béla és Pilinszky János nyomdokain. Teremtett világában azonban az ember már elhagyta a Földet, és a lélek izgalmas utazásokat tesz a bolygók között. **SIROKAI MÁTYÁS** *A káprázatbeliekhez* című kötetéről **KIRILLA TERÉZ** írt.

Ezoterikus úrutazás ellenséges univerzumban

Talán nagyképűség a részemről, de elég sokat tapasztalt olvasónak tartom magam, ám ha az első benyomást kellene körülrírnom, amelyet Sirokai Mátyás *A káprázatbeliekhez* című kötete gyakorolt rám, akkor a 'szokatlan, szertelen, furcsa, megdöbbentő, megragadhatatlan, titokzatos' jelzők jutnak eszembe.

Ha fogódzóként előzményeket keresek a magyar irodalomban, akkor olyan nevek ötlenek fel bennem, mint Vörösmarty (amikor *A rom*, *Tündérvölgy* és *Délsziget* című műveit írta), vagy Hamvas Béla, illetve az *Apokrif* szerzője, Pilinszky János. Úgy érzem, a reformkori költő sorai kitűnően jellemeznék Sirokai Mátyás szerzői indíttatásait is: „*Én is oly dalt mondok világ hallatára / Melynek égen-földön ne légyen határa / Amit fül nem hallott, a szem meg nem jára / Azt én írva lelém lelkem asztalára*” (*Tündérvölgy*). Vörösmarty a népmese, a történelmi hagyomány (mondák, legendák), a mitológiai látomások elemeiből építi fel kihívóan fantasztikus világát. Sirokai viszont egy lehetséges jövőképet alkot az úrutazásokról szőtt sci-fi szimbólumaival, allegóriáival, valamint vallási és ezoterikus tudattartalmak ötvözésével. A két költőt képzeletviláguk eredetiségén túl összeköti az a törekvés is, hogy a megjelenített mitikus dimenziókkal olyan kérdéseket járjanak körbe, mint az istenség természete, a halandóság és halhatatlanság viszonya, a túlvilág és öröklét realitása vagy virtualitása, természet és kultúra/nyelv viszonya.

A Sirokai Mátyással készült egyik interjúban olvashatjuk: „*A sci-fi világteremtés, és egyben világmagyarázat is. Ahogy a mi-*

toszok az ember eredetéről, múltjáról mesélnek, a science fiction is a nagy kérdéseket feszegeti. A legkomolyabb sci-fi alkotások egyben nagy mítoszok is.” Hamvas Bélára emlékeztet az, ahogy a különböző mitológiai szerepkörök, olykor a talányos képekben elrejtett vallási történetek felidézésével a nagy létkérdéseket próbálja feszegetni. Közös bennük az az alkotói eljárás is, mellyel – a kivezető utat nem találva – konkrét dilemmákat (halál, vonzás és taszítás, a nyelvi kifejezhetőség stb.) elvont és valótlan nehézségnek tüntetnek föl. Az *Apokrif* hangulatát, sőt a kései Pilinszkyt is idézi Sirokai stílusa azzal, ahogyan a hangsúlyosan látványszerű képeket absztrakt gondolati elemekkel szövi át, az asszociációknak az álom „logikájára” emlékeztető összekapcsolásával, valamint azzal, ahogyan egy mitikus vagy vallási történetet a világra irányuló érzelmi reakció sajátos fajtájává tud tenni.

A kötet hangvétele jellegzetesen 21. századi, amely már túljutott a világ groteszk, abszurd, minimalista kifejezésén. Az eszkatologikus (világvégi), olykor szörnyűséges látványokkal szemben is csendesen elragadtatott, meditatív, nyugodt hangvétel jellemzi, amit akár egyfajta komolyságnak is tekinthetünk. Mindenesetre az iróniát messzire kerüli, ahogy az egyik interjújában is fogalmaz: *„Az irónia lényege a távolságtartás, az elbizonytalanítás, a kétértelműség. (...) Ha ironizálsz, az olyan, mintha azt a látszatot keltenéd, hogy komolyan gondolod, de közben nyitva is hagynál egy ajtót, hogyha balul sül el, visszakozhass, mondván, csak vicceltél. Nem akartam ilyen ajtókat nyitva hagyni.”*

Elsőként megjelent könyvében, *A beat tanúiban* a szerző a Földön kívüli intelligenciáról beszél, *A káprázatbeliekhez* címűben pedig már a Földet elhagyó, világűrbe szórt emberiség új sorsáról, de nem egy sci-fi narratív keretein belül, hanem olyan nyelvezettel, mintha vallási örömhírt osztana meg az olvasóval. Párhuzamos világokban gondolkodik, olyan mitológiai hős bőrébe bújva, *„aki a világtól különállónak tekinti magát, üzött idegennek egy ellenséges univerzumban”,* aki *„csak az álom burkában talál nyugalomra”.* S oly erővel tanúskodik – dogmák alkotása nélkül – az ellenséges univerzumon kívüli párhuzamos világokba vetett hitéről, hogy a könyv végére érve az olvasó maga is kételkedni kezd: földi érzékelésünk révén a világnak valóban azt az arcát ismerjük-e meg, amelyik ténylegesen van, vagy a valódi arcnak csupán egy hamis, torz változatát, egy *„illékony valóságot”.* Esélye

teremtődik az olvasónak a transzcendens érzékelésre, mely így foglалható össze: „látjuk a világot, ahogy akkor láttuk volna, ha valóban éberek vagyunk”. Vagy másképpen fogalmazva: „látni fogjuk a gondolatok, szavak, cselekedetek és mulasztások színeit is. És végül színről színre látjuk önmagunkat mindeniben, úgy, ahogy azelőtt sohasem láthattuk. Egyetlen hatalmas szem lesz, amely az egész jelenést a gyújtópontból nézi végig, és az a szem gyönyörködik majd a teremtésben.” (A káprázatbeliekhez, II. 9.) Erre a fajta új érzékelésre pedig azért van szükség, mert magunk is az ellenséges univerzum romlandó anyagából teremtettünk, mely homályosságot és sötétséget eredményez: „ugyanabból a teremtésből valók vagyunk az ürességgel, levetjük az anyagot, ami elnyeli a dicsőség sugarait”.

E sajátos felfogás alapját az a filozófiai gondolat képezi, mely a gnosztikusoknál jelent meg a legkifejtettebb formában: az univerzum, mint teremtett világ, ellenséges, sőt rossz. Ebből a léleknek meg kell találnia a felemelkedés, az égbe jutás útját. „Levetjük legszebb ruhánkat, a testet, és a levegő harangjaiba bújva emelkedünk az égbe, mely egyetlen csobbanás nélkül nyel el bennünket.” (i.m., IV. 9.) Isten történelmi terve kifürkészhetetlen, a megváltás titkai pedig megismerhetetlenek, ám ha hatalmát abszolútnak fogjuk föl, akkor feltételezhető, hogy Isten bármelyik pillanatban világok végtelen sokaságát teremthetné meg. Akár olyan világokat is, ahol „a fűvek eksztázisba esnek, a fáknak pedig látomásai támadnak” (i.m. V. 1.), ahol Isten a tér, mi pedig „egyik víziótól a másikig sodródva bejárjuk az éjszákát” (i.m. II. 7.), és ahol „emberszabású, szerves katedrálisokat építenek, amik nem tudnak időről, és a tökéletes nyelvet hirdetik az úr vadjainak.” (i.m. III. 1.) Isten ezeket a lehetséges világokat megteremthette a mienk előtt is, illetve azzal párhuzamosan létezőkként is (a lehetséges világ kifejezés itt virtuális valóságot jelöl, melynek nem feltétlenül kell egyben reális valóságnak is lennie).

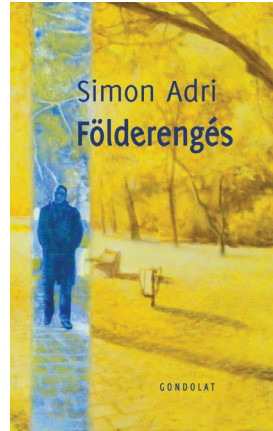
Ha vannak tanítások Sirokai Mátyás könyvében, azok már régtől ismerősek számunkra a szintén eretneknek, gnosztikusnak számító János *Apokrif Evangélium*ából. E szerint a lélek az égből száll alá, ennek során a bolygók negatív hatásai érik, különféle bűnös szenvedélyek magjait ültetik el benne, ezek mintegy függelékként tapadnak hozzá. Ez alapján a beavatási misztériumok célja, hogy megszabadítsák a lelket a szolgaságból. Amikor pedig

újra az égbe emelkedik, akkor megválnak ezektől a függelékektől, bolygóról bolygóra haladva adja vissza őket. A léleknek e bolygóközi le- és fölszálló útjáról szép sorokat találunk Sirokai könyvében: *„Bolygók fűrtjei süllyednek és emelkednek körülöttünk, miközben csak a hasonlatok szíjai tartanak, és egyre újabb nevek segítségével próbálunk lépést tartani a ránk zuhogó látványokkal.”* (i.m. III. 4.)

De nemcsak apokrif szövegekből, hanem a kanonizált evangéliumokból is gyakran kölcsönöz a szerző. Az egyik legszebb részlete a könyvnek, amelyben többszörös nyelvi áttétel révén a halál által elcsúfított arcú Megváltó pokolra szállását idézi, a félelmetes „természetalatti” világba, ahol rettegésünk az üdvözülés örömhírével találkozik: *„A külső sötétség azzal szembesített bennünket, hogy legtermészetesebb vágyunk és legnagyobb félelmünk találkozása csak a természetaltiban lehetséges, mert képtelenek vagyunk elviselni a legmélyebb csúfság és a megváltás ígéretének jelenlétét egyazon archan.”* (i.m. V. 8.)

Az elragadtatás vagy az öröm nyelvén szólni jóval nehezebb feladat, mint a fájdalom, az abszurd, a groteszk túlon túl ismerős nyelvét használni, ezért Sirokai Mátyásra, ha ezt az utat kívánja folytatni, sok keresés és kísérletezés vár, de nem kétlem, hogy olvasóként izgalmas utakat fogunk még vele együtt bejárni.

Kevés költőnő írt balladát a nehéz napokról, még kevesebb rajongott Tesláért, miközben párkapcsolati problémáin túl Miskolchoz és Szegedhez kötődő emlékeit is megverselte. **SIMON ADRI** *Földerengetés* című kötetét **BOLDOGH DEZSŐ** mutatja be.

Tesla és a lírai időámítás

Ha létezne Fűlszöveg-elbíráló Irodalmi Bizottság, külön elismerő oklevéllel kellene jutalmaznia Vass Tibor ajánló sorait Simon Adri *Földerengetés* című kötetéhez. Érdekes maga a találkozás is, hiszen a két alkotó világának látszólag köze sincs egymáshoz, legfeljebb minőségi értelemben. Vass Tibort idézve játékos, kissé posztavantgárd látószögből is feltérképezhetjük az új ópuszt: „Pont ezt akartam mondani, az elveim hegyén volt már, mondja a föld, és elremegi, amit a Földerengetés ügyében elrebegni szeretnék. Simon Adri, ha verset olvas, hangosan, föl, a sajátjait, mélyéről az összecsiszoló, szeretkező közetlemezek visszafojtott hangján szól, s a hang azzal a mozgással, a mozgás azzal a hanggal, belsőrengű.”

A kötetben tűzhányóként rengő metaforák, lírai örvények, a nőlélek számtalan problémáját lázas rímjátékokkal leplező kötött és szabadon áramló versek, hosszú balladák váltják egymást. Őszinte, szókimondó szövegeket kapunk ismét, a korábbi kötet, a *Komplemente* színvonalán. *Muszájdzsekis híg nyarakon, bozótvágo késsel* indul útjára a Simon Adri teremtette szellemnő, bejárva Szegeden, Miskolcon át az új idol, Tesla varázstereit, hogy aztán állandóan visszahulljon, szédüljön a köznapok otthontalan világába: „Remegnek és szétesnek szembejövő klónjaink, / ahogy jöttek, elmennek, közben az égi óra ing, / féregjárat indul atommagok közepéből. / A szellemnő a gömbön át a mélybe szédül” (A szellemnő indul).

A *Földerengetés*ben nincsenek ciklusok, úgy tűnik, mintha lazán, az összekevert kártyalapok véletlene szerint kerültek volna

egymás mellé a versek. De ez nem is baj, a költőnőben eleve van valami bájos szertelenség, képalkotó logikája üdítően ösztönös és magával ragadó. Formai bravúrja és virtuozitása közeli rokonságban áll Stiller Kriszta és Vesztergom Andrea művészetével.

Simon Adri az életmű eddigi motívumaihoz képest (párkapcsolat, egzisztenciális gondok, pszichés problémák stb.) még egy meglepő árnyalattal gazdagította kötetét: a horvát–szerb feltaláló, Nikola Tesla szelleme is beférkőzött verseibe. A kicsit mániákus rajongás az egykori rejtélyes zseni iránt (igen távoli hasonlattal: mint apácánál a Krisztus-szerelem) nem tesz rosszat Adri költészetének, még akkor sem, ha immár foton-csomagokban érkezik az alkonyat: *„Kvantumvilág-huzal feszül át rajtam. / Iramlik az elmegép acéltengelyén. / Izzadó délután hűl le rám halkan, / sercegés sem, csak dermedő remény”* (A szellemnő ébred).

A költőnő határozottan élvezi, ha emlékei támadnak a holnapról, erről azonban már nem Tesla tehet, legfeljebb az összezsugorított téridő, és a versek mögé képzelte Simon Adri a régi hangon kérdez: *„Magamon kívülre hogy jutok el innen? / Dörzsöli lámpámat: kienged a dzsinn”*. A lírai én vonzódik a veszélyes, szinte önmegsejtő élethelyzetekhez, még sincs pesszimista kicsengése a kötetnek. A párkapcsolatok zűrzavarában, bár szintén sötét színeket használ, a rövid távú jövő bizakodással tölti el: *„...nyakköteliünkről Gordiusz / gondoskodik. Csak abban bízunk, / holnap is lesz munkanap. / Az első fénylő padláslépcső / megreccsen lábunk alatt”* (Ultra light).

Tesla szellemén túl itt-ott egyéb hangulatnyomokat is észlelhetünk, a Távol-Kelet bölcsességét, a hétköznapiakat túlélni segítő beletörődés hangját: *„Utolsó órán sem találok már haza / Megdermedt mozdulat: utolsó ászana”* (Utolsó). De vannak a kötetben hangzatos kínai tai-chi gyakorlatsorokat verssé emelő szövegek is.

Általában az egész életműben kevés a személytelen, objektivizált lírai elem, hiszen a költőnő mindig az események közepében él, és ha elvágyódik is onnan, komplikált pszichéjén átszűrte világából mesterkölteményeket kerekít. Erről Vass Tibor így ír az ajánlóban: *„Simon Adri tud tudatosan élni. Tudja, hogy jobb féyni,*

mint megjedni, tud élni magával... [...] miközben öngyilkos, lubickoló hajszárítóversekkel fekszik, csendes bajszállítóakkal kel; álmában viaskodik a robajcipelőkkel... [...] Nem véletlenül látni az időt, ami technikailag neki dolgozik, hiszen rendre a kedvéért egyensúlyozza ki magát a nyári és a téli időámítás. ...”

A Föderengésben időnként találkozhatunk lejárt szavatosságú képekkel, akár slágerszövegbe illő banalitásokkal is. Ezek csak alapos olvasás során tűnnek fel, hiszen a szövegrendező tehetség, a lírai magasfeszültség feledteti a hibákat. Például „[f]áj a hiánya” – olvashatjuk egy helyen – de aztán: „Üres, vak minden sejttem, / megállok minden vad utcasarkon, / mert tovább mennem innen értelmetlen, / szívemnek fordított karja a kardom” (Nem in black). A „fájó hiány” ujjgyakorlatnak is túl könnyű motívumából így lesz tehát egy eredeti és erőteljes szakasz.

A kötet túlnyomó részét meghatározó kötött versekben szárnnyal leginkább a szerző. A laza képsorok, a mélytudat felvillanó foszlányai mértani rendbe állnak, miközben megőrzik a költőnőre jellemző, bájos logikai bakugrások egyediségét is. A prózaversek néha bő lére eresztett megoldásaiban kevesebb az átütő erő. Többségük így is értékes olvasmány, de a *Lali karácsonyát* példál ki lehetett volna hagyni.

Simon Adri annyira feminin alkotó, hogy amikor éppen nem párkapcsolati problémákkal vesződik, vagy nem Tesla – olykor pedig Kosztolányi Dezső – iránt rajong, akkor is tudattalan varázslataival létezteti az univerzumot – világfokba cénrát fűz be, tudja, hogy hajcsatja a parton „a szálkás eget a dűnékkel összefogja” (ami szépen rímel egy korai Csoóri-motívumra: „vékonyka hajszál volt a part / valamelyik nő hagyta el”). Vagy fürdőszobatengeren hajózik, esetleg költői tanulmányt ír a kozmetika rejtelméről, egy hasztalan arcpakolásról (*Tojásos fej*), illetve a havi nehéz napokról: „Felduzzadt a szemem, szép táskát hordok. / Nőnek lenni gyötrellem, férfitársaim! Kirabolnék most egy jégakkuboltot...”

Ezek a versek – és főként az utóbbi, *A nő balladája, amikor megjött* – a költészet fájdaloműző, mágikus lehetőségeit is felvilantják. Ha már a nőiség témájánál tartunk, nem kerülhetjük meg a *Domború projekt* keserű és mélyről jövő haikuit, melyek meg-

rázó képet adnak az anyává válás vágyáról, nehézségeiről: „*Farfekvéses, kis, / bennrekedt, majdnem-utód: / porrá visszavált.*” De említhetnénk a következőt is: „*Álmodom két kis / fiú-ikerbáról – / lefogják szemem.*”

A *Szeged song* és a *Miskolc song* a múltba utazás költeményei, a személyes élettér egykor meghatározó helyszínei jelennek meg bennük, köztük a „*dózerolt barakkon imbolygó toronyházak*”, a város „*acetoncsókjai*” és a gyermekkor Tisza-parti és belső tájai „*telihold kísérte révületben*”.

Simon Adri valódi időutazó, tud hosszú verseket, balladásakat írni, és Vass Tibi-féle, operafesztiválos műhelygyakorlatait is bátran beemelheti a kötetbe. Mi több, ha nagyon akar, még a fűl-szövegíró stílusának beszédmódjára is képes (*Vass-kori töredék*). Igazi terepe azonban az, ha önmagából merít, amikor utánozhatatlanul simonadris: „*Itt vérízű határvizek kiöntenek, s nemezci-pőbe / folynak: talp-fokán a szúrt seb összeforrad. / Heget szép-re varrni megtanít. Hordalék alól / szivárgó enzimek mérgezik e hantnyi / város gyermekcsontjait*” (*Varrni megtanít*).

Fél a felnőtté válástól, az öregségtől, a családi hírnév terhétől, néha a Twilight ihleti a versét, máskor a korán jött szerelem. **KEMÉNY ZSÓFI** *Nyílt láng használata* című verseskötete távol kerül fiatal szerzőjének slamrajongásától és kamaszeregényétől is. **BENEDEK LEILA** értékelte a könyvet.

Zárójelbe tenni Kemény Zsófit – és családját

Ha Kemény Zsófiira gondolunk, elsőként talán a bájos, de nagyhangú, szemtelenül fiatal slammer-lány képe jelenik meg előttünk, aki tizenhét éves kora óta része a kortárs magyar irodalomnak. Aztán eszünkbe jut a család: Kemény Zsófi apja, Kemény István költő, vagy a nővére, Kemény Lili, aki szintén ír verseket, bár mostanában inkább filmeket rendez. Kemény Zsófi a slammelésen túl dalokat és prózát is ír, tavaly egy ifjúsági regény-nyel jelentkezett, *Én még sosem* címmel, idén pedig megjelent első verseskötete, a *Nyílt láng használata* a Libri Kiadó gondozásában.

Alig húszéves, és mindenki ismeri, megjelent már egy regénye, most ez a verseskötet, na de nem is csoda, aki ilyen családba születik... – szólnak a vádak, Kemény Zsófi könyve pedig mintha a lehető legtöbb öniróniával reagálna minderre: az írója fiatalságára, a költői örökségre, a hagyományra, amelyet át- vagy túl kellene írnia. „*Ez a könyv hátat fordít az elvárásoknak, elsétál a pálya végéig, és csöndben mosolyogva magasabbra teszi azt az úgynevezett lécezt*” – mondja Simon Márton a fülszövegben, teljesítve annak méltató funkcióját, és ugyanakkor a *Nyílt láng használata* egyik legfontosabb tétjére reagálva. Sikerül-e úgy olvasnunk Kemény Zsófit, hogy nem jut eszünkbe Kemény István vagy Kemény Lili? Olyan megszólalót feltételeznünk a versek mögött, aki nem a Nyugati aluljáró óriásposzterén ránk mosolyog *szintecelbez*? És ha mégsem, baj-e?

Annyiban téved Simon Márton, hogy a kötet leginkább az *elvárásokról* beszél ahelyett, hogy hátat fordítana nekik. A több mint 50 verset tartalmazó könyvecske körüljárja a család kérdését, a felnőtté válástól való félelem összes gyönyörét és bizonytalansá-

gát, miközben nyíltan (nyílt láng használatával) reflektál saját magára, önnön, kialakulóban lévő költői pozíciójára.

A könyv egyik legerősebb verse, a *Hamisítás* például egy testvérgyilkosságot vizionál: „*A születésemkor szabályos erdőt ültetnek, / száguldó autóból nézve olyan, / mintha egy nagy könyvet lapoznának. / Úgyis benne vannak a fő tanulságok. / Az erdő fái bezzeggyerekek, / hozzájuk hasonlítva nyugodtan felnövök.*“ A vers beszélője készen kapja a hagyományt, beleszületik egy beszédmódba. A zárlatban azonban a megszólaló félredobja ezt az előre eltervezett poétikát: „*Egy éjjel aztán kiirtom az erdőt, / hogy legyen viszonylagos testvérgyilkosság, / hogy rám ne hathassanak a beépült babonák; / hogy meghamisítsam a családi statisztikát.*“

Hasonló hagyománytemetés történik a *Szív és érvben*: „*Korszakot alkotok magamnak, / amiben pont elég nehéz lesz élni, / valaki húz engem valahonnan, / az ereje fordított őszi szélnyi.*“ Ez a tendencia folytatódik a *Libben* című versben, amely egy lányról beszél: „*Olyan akarok lenni, mert nagyon lenézem, / és ha csak egyszer is a hajam úgy libbenne, / azonnal levágnám tövig. / Csak libbene végre.*“ Nem nehéz Kemény Lili felől olvasni a sorokat, akinek lírájával Kemény Zsófi költészete (az apai örökség mellett) még egyszer akaratlanul is közeli kapcsolatba kerül.

A kötet további erős témái a fiatalság, a felnőtté válás, a kamaszkor, az öregség, a szerelem és a szakítás, mely problémakörökhöz a versek egy szokatlan(abb) nézőpontból közelítenek. A *Nyílt láng* használatának legelső két sora így szól: „*Irigylem magam, veszettül irigylem, / mert előttem még ott az annyiminden.*“ Ezt továbbszöve az egyes szövegek úgy jelenítik meg a fiatalságot, hogy az öregségtől való félelemről beszélnek. „*A befőttesüvegek zárnak, / és azt nem kéne lekésned / úgy, mint engem. / Ha nem rakod el magad, meg fogsz öregedni, / és itt maradok egyedül.*“ Ez a kamaszkor utáni, de felnőttkor előtti köztes állapot minden érzést, minden kapcsolatot ironikusan lekicsinyít. Végső konklúziója, hogy nem vehető még komolyan az élet, mert még „*előttem az annyiminden*“, a szerelmekben, a szakításokban még nem lehet igazi dráma.

Kemény Zsófi írásainak szerelemfelfogása olyan, mint amikor egy filmben két kamasz megígéri egymásnak, hogy húsz év múlva adott helyen, adott időben találkozni, és újra együtt lesznek. Egyszerűen felismerik, hogy túl fiatalok még az igazi érzelmekhez, a közös élethez, és ez a helyzetfelmérés válik a kamaszszer-

lem abszurd tragédiájává. A kötet címadó verséből ez pontosan kiolvasható: „Végül azért hagytalak el, hogy ne az oltárnál kelljen, / ott az hinnénk, én is, hogy csak viccelek, / nem hinnénk nekem. (...) Aztán megdermedek, mikor a lépcsőházban / pont egy lépés közben elmegy a villany. / Hirtelen elfelejtettelek.“ Az Évszakmetaforákban is ez a probléma jelenik meg: „Én nem téged választalak, de te engem fogsz, / engem fogsz emlegetni mint a majdnem-de-mégse, / te pedig nekem a jó-de-mégse-majdnem leszel, / aki azért meghatároz még pár évezredre.“

Ez a beszédmód azonban a kötetben előrehaladva önismétlővé, unalmassá válik. A versek elkezdnek nagyon hasonlítani egymásra, mintha nem is tudnának másról szólni. A *Magyarázat* már egyenesen túlvészéli az értelmezést: „Fel akartam kelni tíz évvel korábban, / csak hogy csináljak magamnak lelket. / (...) De megsajnál az ébresztőórám / és hagyott még éveket aludni.“ Amikor pedig mégis sikerül kikerülni a hagyomány, fiatalság és szerelem Bermuda-háromszögéből, az inkább esetlen, meggondolatlan próbálkozásnak tűnik. Kifejezetten érthetetlen az *Alkonyat* című vers, amely akár Twilight-parafázis is lehetne: „Szűnyogcsípéseket számolgattam, / hogy ne kelljen figyelmem. / Vigyétek a vérem! / Vigyétek a vérem! (...) Életek szerelme vagyok, / nagy a felelősség. / Vigyétek a vérem! / Vigyétek a vérem!“

Ezzel együtt látható, hogy a szövegek erősen húzottak, szerkesztettek, a versekből csak a legizmosabb mondatok jelentek meg nyomtatásban, viszont még így is bennmaradt pár gyengébb, üresebb darab. Üdvözlendő viszont, hogy a *Nyílt láng használata* formájában nem idézi meg sem a slam, sem a dalok, de még Kemény Zsófi kamaszregényének világát sem. Nem azt csinálja tehát, ami már megy neki: nem a nyelvet pörgető szójátéké, hanem a gondolatiságé a főszerep. Komplex olvasmányélmény a fiatalabb Kemény-lány kötete, őszinte vallomás arról, hogy most ennyit tud: „Csak azt gyakorlom, hogy kell elrontani mindent, / hogy mire tényleg odaérek, könnyen menjen / majd a nagy elrontás.“

Olvasás közben megjelenhet még ezernyi, ma már kínosan túlértékelt kamaszkori tragédia, sok molyrágta, régi ruha, a szülői ház elfelejtett kapukódja, sok-sok családi fénykép, és egy tonnányi elvárás a jövővel szemben. Hogy elfelejthető-e, zárójelbe tehető-e a versek olvasása közben a költő személye, az erősen kérdéses. A kötet éppen ellenkezőleg, a borító tűzvörösével is lázadva, mindenféle álarc nélkül beszél Kemény Zsófiról.

Nem tudja, mit olvasson esténként gyermekének? Szeretné, hogy egyszerre klasszikus és modern is legyen a mese? **BÁRDOS JÓZSEF**, a gyerekkönyvek szakértője **G. SZÁSZ ILONA** *Álomszövő Pendula* című könyvét ajánlja figyelmébe.

Hogyan vigyük el gyermekünket egy régi varázsvárosba?

G. Szász Ilona könyvébe már akkor beleszerethetünk, amikor megpillantjuk a borítóját. *Álomszövő Pendula*, mondja a cím. S a képen egy álmodozó kamaszlány ül egy seholsincs táj közepén, ódivatú cipőben, ruhában, fején sárga kappal – és álmodozik.

Még semmit sem tudunk a meséről, de már elindul a képzeletünk: Pendula. De szép név! Szinte hallani, ahogy megpendül a húron a hang. Pendula és talán levendula. És mit ad Isten? A borító alapszíne éppen ez: levendulakék. Tehát Szegedi Katalin képe azonnal megfoghatja a szemünk és a szívünk.

Az első oldal a mesélőé, aki közvetlen hallgatóihoz, az alvásra készülő gyerekekhez beszél. Ez a szituáció szinte kínálja, hogy a szülő is üljön oda az ágy mellé a gyerekekhez, és úgy olvassa a mesét. Az első mondat így hangzik: *„Ha most azonnal nem bújtok be a dunyha alá, hanem tovább rosszalkodtok, akkor majd elvisz benneteket a bakucs vagy a bákász vagy a kercsula vagy a mumus, vagy a markolóba!”*

A következőkről Lázár Ervin juthat eszünkbe, ő tudott így játszani a nyelvel, ontva a felsorolásokban a rokon értelmű szavakat, kifejezéseket: *„Mert talán nincs a tekervényes agyú Sróf mesternek álkulcsa garmadával, sperhaknya fölösen, reszelője, mint a nyű, fesztővása, mint csillag az égen?”* (Berzsián és Dideki).

Aztán elkezdődik a mese, a *Füstfaragó Jakab* című résszel. A név megint telitalálat, mint ahogy az is, amit ehhez az egész oldalas illusztráció hozzátesz. Kedves, fiatal kéményseprő ül a tetőgerincen, előtte különleges, mesés kémény, szélkakassal a tetején. A zöldes éjszakai égbolton ritkás, fehér csillagok, a Hold vékony

sarlója, a kéményekből füst kanyarog fölfelé. A város házainak tején macskák ülnek, állnak, sétálnak. Mire mindent felfedezünk, újabb mesényi történet bontakozik ki képzeletünkben.

Városi világ ez, mint ahogy a szöveg is ide kalauzol bennünket, egy valamikor, régen volt helyre, s ezzel máris benne vagyunk ennek a mesének a kettős csodájában. Egyszerre olvasunk hagyományos varázsmese-szöveget, amely valamikor, bizonytalanul régen játszódik, de ez a régi világ mégis ismerős nekünk is a *piaccal*, a *Péter-Pál templommal*, a *díszkúttal*, a *fagylalttal*, a *Rigójancsi cukrászdával*, a *rézfúvószekerek* vasárnapi felvonulásával. Talán még a város szélén a *kidőlt-bedőlt faviskók*, és lakói, az „*onnan jöttek*” is ismerősek. Másfelől ez a világ teljesen más, mint a népmeséké, nem régi, falusi, hanem modern, városi világ.

A szöveggel szemközti oldalon pedig Marie kalapszalonja rejtőzködik (mi csak kívülről, a cégtáblát látjuk). Főképpen ismerősünket, *Álomszövő Pendulát* találjuk ott, amint kikukucskál a boltból. Vajon mit lát, vajon milyen titkokat rejt a bolt? A *kalapos Pendula* című fejezet arról beszél, hogy milyen szép és boldog világ ez a városka, ahol jókedvű, barátságos, álmodozni képes emberek élnek.

Aztán „*egy viharos éjszakán*” megjelenik *Álomrabló Markoláb*, a gonosz. A *kiinduló helyzet* után itt a *károkozás* (ismerhetjük fel a klasszikus varázsmesék Propp által feltárt szerkezeti elemeit). Hogy a mese *hőse Álomszövő Pendula*, azt már tudjuk. Akkor *Álomrabló Markoláb* csak az *ellenfél*, a gonosz lehet, aki kívülről betör ebbe a világba. A névadás ismét dicsérendő.

Ha a mese hallgatója netán megijedne, hogy az ő hétköznapi világába is betör a gonosz, G. Szász Ilona jó érzékkel máris feloldja ezt a szorongást. A *Kalapos Marie* és *Kaptafa Tónió* című fejezetből megtudjuk, hogy – akár a népmesékben – a gonosz megjelenését a mi világunkban mindig a saját hibáink, bűneink idézik fel. Itt kiderül, Kalapos Marie a bűnös, aki csúnyán visszautasította Kaptafa Tóniót, mikor az megkérte a kezét, és ezzel elpusztította a cipész „*utolsó álmát*”.

A gonosz átveszi a hatalmat a városkában. Minden álmot ellop, elrabol, a vidám, színes világ egyszerre rosszkedvűre, színtelenre, szürkére változik. Innentől Marie csak szürke kalapokat, Tónió csak fekete cipőket készít.

Szerencsére ahol nagy a szükség, közel a segítség, tartja a mondas. Meg jelenik *Alinda Anyó*, „*egy sovány, fúrge anyóka*”. Marie

ridegen bánik vele, mert „egyszerű ruhája láttán azt gyanította, hogy az anyóka egy »onnan jött« az Árva sorról”. Nem úgy Pendula, aki megőrizte sárga kalapját. Alinda anyó – a harmadik klasszikus funkció, az *adományozó* megtestesítője – útbaigazítja a hőst. Együttal kiderül, hogy Marie az *álhős*, aki nem tud megfelelően reagálni az adományozó megjelenésére. Ki ne emlékezne a népmesék két nagyobb testvérére, akik nem adnak enni az egérkének, nem segítenek az anyókéknak, és így nem is jutnak el a célhoz?

A hős (Pendula) viszont megtudja, fel kell jutnia a felhők fölé az Álmodók Házához. El is indul, és a tetőn, a kémény létráján túl a ködben eltűnve addig megy, míg el nem éri az Álmodók Házáat, amely olyan, mint egy viskó az Árva soron. Pendula a sparheltban felszítja a már majdnem kialudt lángokat, aztán bent megtalálja Pénélopé asszonyt, a pókot, aki gyönyörű, színes fonalakat készít Alinda anyónak, aki csipkéket sző, színes álmokat. Az álomszövésre megtanítja Pendulát is. A hősnő *A Fülemüle éjszakáján* tér vissza. Összecsap az ellenféllel: varázstudásával a gonoszt is jóvá akarja tenni. De Markolábot nem lehet megváltoztatni. Szerencsére időben érkezik segítségnek Füstfaragó Jakab, aki végül elkergeti az Álmodóráblót. Pendula kibontja a zsák száját, visszarepülnek a helyükre az álmok, s másnapra ünnepivé változik a városka.

A hős győzelme után nemcsak a várva várt vándorcirkusz érkezik meg, és most már Marie kéri meg Kaptafa Tónió kezét, aki persze igent mond, hanem „a kiöltözött asszonyok elindultak: fejükön az új kalapjuk, a tetején madárfészekkel, virágoskerttel vagy éppen színes szalagsokrokkal. Kis kosarakban kóstolót vittek az Árva sor kunyhóiban lakóknak, ahonnan eltűntek a kidobott holmik, a szemétdombok. És csodák csodájára a házak repedéseiben és a csorba bögrékben mindenféle színes, jó illatú fűszernövények virágoztak.”

Már csak a lakodalom (a hős házasságra lépése) maradt hátra. Egymásra talál Pendula és Füstfaragó Jakab, sőt ők indítják útjára ezt a történetet.

A könyv a mesélő szavaival zárul, aki eldúdolja azt az álmot, amelyet Pendula szőtt. Az utolsó illusztrált oldalon a könyvbeli mesehallgató gyerekek alszanak, miközben körülveszik őket a mese záróképeinek figurái.

Csak remélhetjük, hogy sok-sok szülő olvassa majd gyerekeinek ezt a nagyon szép, nagyon aktuális, igazi varázsmesét, és sok-sok gyerek képzeletében élnek majd Álomszövő Pendula és barátai.

HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE
sokféle nőt igyekezett beledolgozni
legújabb verseskötetébe, ahol egy rej-
télyes hajó szállítja őket a szerzőtől az olvasóig.
BENKE TÍMEA írása.

A modern Noé és a nők

Nem a kezdet, nem a vég, hanem az a köztes állapot érdekes Horváth László Imre új kötetében, mely a szerelmi viszonyok legnehezebben megjeleníthető része. Bár a szerző módszeresen tematizálja verseiben az elmúlást, melyet majdnem minden esetben pontosan eltalált pátosszal vagy távolságtartással tár az olvasó elé, versei visszatekintő jellegénél hangsúlyosabb és érdekesebb az, ahogyan az érzelmek megnyilvánulásait festi le. Mindezt múlt időben teszi, hiszen a kötet címe is azt sugallja, hogy már nincsenek nők a fedélzeten. Tehát nem az indulás vagy a vég pillanatai kapnak igazán hangsúlyt a szövegekben, hanem a közös idő, mely csak töredékesen marad fenn az ember emlékezetében. Ezt a töredezettséget visszhangozzák a versek, melyek inkább – Horváth László Imre szavaival élve – nem épkézláb mondatok.

*„kívántál engem, de lehet, hogy az egész csak
biokémia, írod, mint ahogy valószínűleg
az én verseim csak indiszkréció, a szerelemről*

épkézláb mondataink nem voltak.”

Erénye a kötetnek, hogy nem igyekszik rímekkel megkötni a szabadon áramló gondolatokat. A sokszor csak jelképes tördelés sem jelent a szövegnek igazi korlátot, inkább lélegzetvételnyi szünetet biztosít az olvasónak. *A hajó, ami nőket szállított* megvádolható azzal, hogy nem is költeményeket szállít, talán inkább prózaverseket, vagy olyan ügyes prózát, amely versnek álcázza magát.

*„Negyedik emeleti panel, kicsit olyan, mint egy szputnyik,
ami lassan túlmelegszik a júniusi hőségben.
Együtt iszunk és nézzük a tévét.”*

Erős gyomrot és idegzetet követelő szövegekkel is találkozhatunk, mint mondjuk a *Kyrie Eleison*, amely pontos patológiai leírást ad egy halott nőről. A szerző egyfajta modern Noéként menti át a múltból a nőket, a hozzájuk kapcsolódó érzéseket, hangulatokat. Hajóútja során, dicséretes módon, mellőzni igyekszik mindenféle szerelmi giccset, s bár a szövegek mély érzésekről tanúskodnak, nem fenyeget a veszély, hogy az olvasó a nagy szerelmi lendületben könnyekkel áztassa a papírt.

A szerző különböző mítoszokra is erőteljesen rájátszik. A kötetnyitó vers Júdás árulását állítja párhuzamba a szerelmi hűséggel, s egyúttal körvonalazza a megszólalás tétjét is. Harminc ezüst nélkül is el akarja árulni, meg akarja írni azokat a nőket, akiket hajójára ültetett. Más helyen a szerző szellemesen emeli be Daidalosz és Ikarosz történetét, mely az elrugaszkodás előtti pillanatokban az apának a fiához intézett utolsó mondatait idézi.

Igazán érzékletesek a kötet testleírásai – s bár ez manapság népszerű téma, nem hat unalmasnak Horváth László Imre tollából. A brutálisan naturalisztikustól (*Kyrie Eleison*) a testet dicsőítő, magasztos szépséget festő ábrázolásig (*Most változunk*) terjedő, széles palettával dolgozik a szerző. Beszél fiatal, idős, élő, holt, tiszta és tisztátalan testekről, teszi mindezt a szerelem vonatkozásában, nem pusztán tárgyiasítva őket. Az általa felvázolt tablóban pedig egy általános, archetipikus nő kirajzolásának vágya jelenik meg:

*„most már ahogy
anyám is benne van minden nőben,
bennük lesz ez a kurva is”*

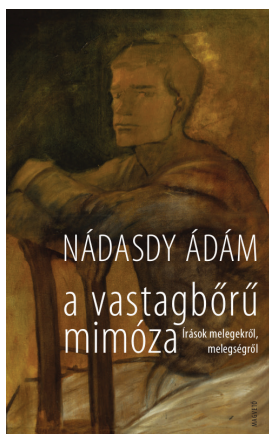
Akárcsak a korábbi nőket, olvasóit is igyekszik magába olvasztani a kötet. Gyakori egyes szám második személyű megszólításai, a konkrét terek megjelenítése, a köznap nyelvhasználat és az elválás utáni félelmek (*Egy találkozás forgatókönyve*) valóban közeli viszonyt teremtenek a szöveg és befogadója közt.

A *Hegedülni* című vers jól példázza Horváth László Imre lírájának fortélyait. A múlt és a jelen, a generációk összefűzését ebben a szövegben a hang, a hegedűszó teszi lehetővé. A férfi átveszi versbeli beszélgetőpartnerétől annak családtörténetét, és

második személyben, mintha csak neki mondaná, elmeséli a nő nagyapjának legendáját. Az ehhez hasonló kapcsolódások, összemosások gyakori és jól használt eszközei a kötetnek.

*„Jól jön nekem,
hogy engem is Lászlónak hívnak
(van ebben a Lászlóságban valami,
mindig is sejtettem, hasznomra
lesz egyszer).”*

A hajó, ami nőket szállított nehezen felejthető olvasmány. Jó érzékkel tapint rá az emberi kapcsolatok azon pontjaira, melyek előtt jószerivel csak némán, széttárt karokkal áll meg az ember. A kötet a múlt, a jelen és a jövő lehetőségeinek szövegeit őrzi, s bátran ajánlható bárkinek, aki megragadható és érthető nyelven kíván olvasni a szerelemről.

Bár **NÁDASY ÁDÁM** a homoszexualitással kapcsolatos tabukról ír új könyvében, mégis inkább az anekdotaszerű történetek stílusa ragadja magával az olvasót. A vastagbőrű mimózát **KÚTI GERGŐ** értékelte.

Keresztény, konzervatív és meleg

Nehéz Nádasy Ádámnak *A vastagbőrű mimóza* című első prózakötetéről írni. Nemcsak azért, mert a homoszexualitással foglalkozik, hanem mert a szerző Shakespeare-fordításaival, nyelvészeti témájú értekezéseivel vagy verseivel a kortárs irodalmiszellemi élet elismert alakjává vált. Ez a könyv viszont rövid, prózai szövegeket tartalmaz. A szépirodalmi igényesség és az esszészerű megnyilatkozás eddig sem volt idegen Nádasytól, ez azonban korábbi köteteiben nyelvészeti témával társult (pl. *Prédikál és szónokol*, Magvető, 2008.). Azokra még lehet mondani, hogy tudományos szövegek, *A vastagbőrű mimóza* viszont menthetetlenül irodalom. Ott inkább a tudós beszél, itt pedig az ember.

A kötet címében összekapcsolt két kifejezés a mindennapi nyelvhasználatban szókép, ráadásul ellentétes jelentésű. *Vastag bőr van a képén*, mondjuk a szemtelen, pimasz emberre. A *mimóza* viszont a túlérzékeny, a visszahúzódó szinonimája. Érteni vélem a beszédhelyzetet képszerűsítő paradoxont: a jelek szerint a melegségről való beszéd ma nem tud nem provokatív lenni, miközben az intim téma hagyományosan visszahúzódást, sejtetést igényel. Ennek ellenére szájbarágósnak, erőltetettnek tűnik a cím szimbolikája. A szövegek elolvasása után viszont annyiban kétségtelenül találó, hogy egy magát konzervatívnak valló ember tárja elénk a gondolatait, érzéseit a szerelemről (nem, kérem, nem a szexualitásról!). Az alcím azt ígéri, hogy a melegekről, a melegségről olvashatunk majd a kötetben. Ezzel szemben a szerelemről, egészen pontosan

a szerelmi abszolútumról szól. A szövegek ugyan kivétel nélkül a férfi-férfi kapcsolattal foglalkoznak, de már-már unalomig ismételi Nádasdy: nem az a fontos, hogy ki mit hogyan és hová helyez, hanem hogy mindez a szerelem szentségében történjen.

A huszonhét szöveg első felébe közel húsz év terméséből válogattak a szerkesztők. Itt műfajilag és terjedelmileg is nagy a változatosság. A másodikba pedig az Élet és Irodalom 2014-es lapszámaiban közölt tárcák – amennyiben műfajuk így meghatározható – kerültek, ez a rész tehát sokkal homogénebb. Így egyben viszont mintha az egész kötet egy huszonhét részes érvelés lenne, amely meg akarja győzni az olvasót arról, hogy a melegeknek – mint mindenki másnak – joga van az emberhez méltó élethez. És talán arról is, hogy lehet valaki egyszerre keresztény, konzervatív és meleg. Esetleg, hogy a homoszexualitásától függetlenül lehet valaki hűséges vagy hűtlen, jó vagy rossz ember. Meg talán arról, hogy nem polgárpukkasztásból szeretne összeházasodni a párjával, hanem mert szereti azt a másik férfit.

Az első részben még elég óvatos Nádasdy, inkább *mimóza*, mint *vastagbőrű*. Úgy tűnik, apropóra van szüksége, hogy a melegségről tudjon beszélni. Ez lehet filmélmény (*Lám, a nagy emberek*), közismert művész élete (*Körülötte angyalok*), a Budapesti Melegfesztivál (*Mire is vagyunk büszkék?*), vagy akár interjú (*Három nő*). A téma itt is ugyanaz, mint később, a beszédhelyzet azonban rejtőzködőbb, mintha nem érintene kényes témákat (van itt szó szép csókról, megható és mély érzelmekről, de a testiségről kevés). A második részben viszont a szerelem érzelmi oldalának bemutatása mellett olykor szó esik arról, hogy a melegek körében sajátos jelentésű az *aktív* és a *passzív* jelző; hogy a férfiakat célzó társskereső oldalakon a portré mellett (olykor helyett) gyakran szerepel az erektált hímvessző; hogy a homoszexuálisok körében (!) miért van nagyobb igény a melegpornóra, mint a lesbikusra.

Ne tessék azonban itt nyílt provokálásra gondolni! Azok a szövegek, amelyek ilyen-olyan módon tárgyalják a testiséget, a szerelem magától értetődő részeként írják le. Csupán annyiban polgárpukkasztás ez, amennyire melegnek, zsidónak, siketnek vagy Down-szindrómásnak lenni és erről beszélni az.

Elgondolkodtató a kezdeti óvatosság után megmutatkozó bátorság. Mi változott ebben a húsz évben? Vajon ez a változás a

közéletben vagy az író Nádasdyban következett be (esetleg mindkettőben)? A kötet a legkevésbé sem egy *coming out*-könyv. Egyrészt a szövegek azt sugallják, hogy a szerző a nyolcvanas években legalább annyira felvállalta másságát, mint manapság (vagy pont annyira nem – ahogy tetszik). Másrészt az alcímen kívül nincs benne semmi bulvárszerű. Nincsenek meglepő leleplező(őd)ések, ahogy igazán pikáns részletek sem. Nádasdy viszont kimond olyan dolgokat, amelyekről az elmúlt néhány évtizedben, esetleg évszázadban nem illett beszélni. Valahogy úgy (volt) tabu ez, ahogyan a mottóban a titok definíciója is utal rá: „*Nem az a titok, amit nem tud senki. A titok az, amit mindenki tud, de mindenki tudja róla, hogy titok.*”

De mitől lesz ez érdekes? Miért akarná ezt az ember olvasni? A szerelem mindenhatósága vagy akár a homoszexualitás mint téma ehhez kevésnek tűnik. Természetes, hogy ebben a tekintetben meghatározó a szerzőnek a kortárs irodalmi kánonban elfoglalt helye. Ez bizalmat szavaz a szövegeknek. De mi történik olvasás közben?

Leginkább a stílus ragadja magával az olvasót. Egészen pontosan az a sajátos elegy, amely a komolyan vett témából és annak olykor önironikus előadásából keletkezik. Szórakoztató, ahogy ez a nagy tekintélyű, elismert tudós (fordító, szerző) saját magát banális emberipárkapcsolati bakikban mutatja meg. Mulatságos és egyben sajnálatra méltó, ahogy a londoni operában az előadás szünetében véletlenül a nézők tömege előtt árulja el magáról és partneréről, hogy meleg. Vagy amikor egy ismerőse új párjáról szeretne udvariasan érdeklődni, de félreértésből annak a párkapcsolat testi vonatkozásában betöltött szerepét kapja válaszul. Már-már anekdotaszerűek ezek a történetek, azonban folyton érezni rajtuk a didaktikus szándékot. A tanár reményét és optimizmusát, hogy érveivel meg tud győzni bennünket egy sor kérdésben. A korábban említettek mellett például arról, hogy a homoszexualitás nem választás kérdése, vagy hogy értelmetlen a Bibliával érvelni a melegházasság ellen. Optimizmus ez a javából. Nemcsak azért, mert véleményem szerint hiten, és nem érveken alapul a homoszexualitás elutasítása, hanem azért is, mert feltételezi, hogy ezek a szövegek egyáltalán eljutnak a homofóbokhoz.

Néhány napja robbant a hír: immár közölhető a Radnóti Miklós szeretőjével készített interjú a Kossuth Rádióban. A kapcsolat eddig is ismert volt az irodalomtörténetben, de most Bíró-Balogh Tamásnak köszönhetően olyan adalékokat kapunk a költő és a festőnő viszonyáról, amelyek árnyalhatják a képet.

BÍRÓ-BALOGH TAMÁS

Radnóti Miklós ismeretlen szerelmes levele Beck Judithhoz

Radnóti Miklós alakja és az utóbbi időben kiváltképp a szerelmi élete az egyik legnépszerűbb téma a széles olvasó- vagy inkább érdeklődő közönség körében. Most is szenzációként robbant a hír: az egyik Facebook-hozzászóló megfogalmazása szerint „coming outolt” Radnóti volt szeretője.

Pár nappal ezelőtt került adásba a Kossuth Rádióban az az interjú, amelyet még 1989-ben készített Mélykúti Ilona Beck Judit festőművésszel, aki a Radnóti-házaspár baráti társaságába tartozott, és egy ideig Radnóti szeretője is volt. A felvétel azonban – Beck Judit kívánsága szerint – addig nem hangozhatott el, amíg Radnóti felesége élt. Gyarmati Fanni, a költő özvegye tavaly hunyt el.

Sorra hozták az interjú tartalmi kivonatát az internetes portálok, több-kevesebb sikerrel. *(A nol.hu cikkét például olvasói hozzászólások alapján többször is kellett javítani.) A cultura.hu pedig felvezetésében ezzel a mondattal indítja a történet sokadik újramondását: „Radnóti Miklós és Beck Judit a nagyközönség előtt szinte ismeretlen szerelmi kapcsolatáról néhány éve már tud az irodalomtörténet.”*

Ezzel szemben a valóság az, hogy Radnóti és Beck Judit szerelmi viszonyáról egészen pontosan 1989 óta tudhat a legszélesebb olvasóközönség is. Mégpedig Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni jóvoltából.

„Judit! Judit!”, kiáltotta Radnóti naplójában 1941. június 11-én, majd két nappal később már arról számolt be: „»Felnőtt« dolgokba

keveredtünk”. (Napló 166, 167.) Ezek az elég egyértelmű utalások pedig Gyarmati Fanni jóváhagyásával maradtak a naplóban, hiszen azt ő rendezte sajtó alá. Kihúzhatta volna, de ez nem lett volna jellemző rá. A jegyzetek elkészítésénél is segédkezett, ott pedig Judit neve fel van oldva: „Jutka – Beck Judit (1909–), festőművész; utóbb Major Tamás színművész felesége lett”. (325.) Azaz 1989 után Radnóti szerelmi viszonyáról mindenki tudhatott, aki tudni akarta.

Itt azonban még olvasói értelmezéssel kellett vagy kellett volna kitölteni a közlések közötti hiátust. Ezt sokan nem tudták, vagy nem akarták megtenni. (Személyes élményem, hogy egy egyetemi hallgató szemináriumon elsírta magát, amikor szóba került, hogy Radnótinak szeretője volt. Azt hiszem, itt találkoztam a kultikus viszonyulás legszükségesebb megjelenésével: az illető hölgy nemcsak Radnótiért rajongott, hanem a Radnóti-házaspár szerelmi életéért is.) Ferencz Győző 2005-ös monográfiájában írta le először tudományos narratívaként a Radnóti–Beck-viszony történetét és annak következményeit a költői életműben. Újraértelmezte azon verseket is, melyekről időközben – Gyarmati Fanni naplójából és a levelezésből – kiderült, hogy azokat Radnóti nem feleségéhez, hanem a szeretőjéhez írta. (Ferencz: 517–530.). Ennek is már tíz éve. A téma legismertebb földolgozása pedig kétséget kizáróan Nyáry Krisztián *Így szerettek ők* című könyvében (2012), illetve az azt megelőző Facebook-bejegyzésben található (9–12.). Ahogy épp ő írja a Beck-interjút megosztó posztjában: „*Radnóti és Fanni naplójának megjelenése után ezzel nyilvános a mozaik utolsó darabja is*”. A narratívák szintjén valóban, de ezek az elbeszélések sem egyenértékűek. Radnótié önértelmezés nélküli, töredezett, rövid feljegyzések sorozata. Radnótiné naplójában már értelmezi az esetet, és részletes egyidejű vallomást is tesz. Beck Judittal az interjú viszont negyvennyolc évvel az események után készült, egy idős nő visszaemlékezése fiatalkori önmagukra, a halála után nagygyá lett költőre. Utóbbi természetesen többszörösen magában rejtli a tévedés-tévesztés lehetőségét, mint ahogy számos helyen ez tetten is érhető. Csak a legsúlyosabb „csúsztatást” említve: a festőnő többéves szerelmi viszonyt említ az interjúban, holott éppen Radnóti és Radnótiné naplójának tanúsága szerint ez nem volt több bő háromgyed évnél.

Ugyanakkor a naplóknál (mint narratíváknál) is hitelesebbek az irodalmi személyesség dokumentumai. Több ok miatt ezek közül azonban csak keveset ismerünk.

Gyarmati Fanni halála után a tárgyi hagyatékot eladták. A képzőművészeti gyűjtemény darabjai közt kelt el az Arte Galéria 2014. november 30-án tartott aukcióján Beck Judit *Két önarckép* című tusrája, 1941-es datált szignálással, és Radnótinak szóló dedikációval (84. tétel).

A festőnő dedikációja így szól: „Miklósnek születésnapjára / Judit”.

Az ajándékozást Radnóti is megörökítette naplójában. Harmincketedik születésnapjára többektől kapott ajándékot, ezekről május 7-én írt feljegyzést: „Gyulától egy hatalmas, kétkötetes Rilket kaptam, verset is írt hozzá, Fannitól aktatáskát, Judittól önarcképét” (Napló, 161.).

A kép érdekessége, amiről a híradások nem szóltak, hogy Beck Judit még egy sort írt rá: „Di doman non c'è certezza”. Az olasz szöveg jelentése: 'A holnap nem biztos'. Titkolt szerelmi viszonyról lévén szó ez már önmagában sokatmondó, ugyanakkor Radnóti számára is többletjelentéssel bírt. Mert bár nincs idézőjelek közé téve, a sor Lorenzo de Medici (1449–1492) *Trionfo di Bacco e Arianna* című verséből származik; ezzel zárul az első versszak, és refrénként („Chi vuol esser lieto, sia: / di doman non c'è certezza.”) az összes többi is. Fokozottan hangsúlyos sorról van tehát szó. Sárközi György magyar fordításában a *Farsangi ének* első strófája:

*Ó, mi szép az ifjúkor, csak
gyorsan elszáll, mindhiába!
Vigan élj, gondolj a mára:
hátha rosszabb lesz a holnap.*

Beck Judit tudta az idézet igazát, nem véletlenül írta ezt a képre. Mint Radnóti, ő is tisztában volt nemcsak személyes sorsuk, hanem a világ várható alakulásával is. A történelem pedig igazolta őt.

A 20 × 26 cm-es kép kikiáltási ára harminckétezer forint volt, ötszázötvenezerért ütötték le. Ma a Petőfi Irodalmi Múzeumban található.

Beck Judit azt is mondta 1989-ben (a *Népszabadság* cikkének tolmácsolásában), hogy nála „számos vers és levél maradt,

amelyeket Radnóti írt neki a munkatáborból”. Érdemes gyorsan leszögezni: ezek közül egyet sem ismerünk, ugyanakkor nincs jogunk a kijelentés igazságtartalmát vitatni. Az, hogy valamit nem ismerünk, még nem jelenti azt, hogy nincs, nem volt.

Létezik azonban más. Egy levél, amelyet Radnóti még nem a munkaszolgálatból írt szeretőjének, hanem Budapestről, Pozsonyi úti családi otthonukból, utalásaiból egyértelműen megállapíthatóan 1941. augusztus 4-én.

Hétfőn.

Drága, most jöttünk meg és csak most írhatok. Ott nem volt alkalmam, nem voltam egyedül és főleg a legközelebbi posta Tornalján két óra járás volt s ilyen címzésű levelet nem adhattam volna Klára nővérem kezébe.

Most sietek, hogy megkapd holnapra. Nem volt jó, pihentem talán, de nem volt jó. Klára nővérem (kicsit bolond), két fia, tizenhat és tizennégy évesek, voltak körülöttem és sajna egy másik vendég, egy borzalmas nőszemély a kislányával. Sok volt.

És az utolsó napokat (fényképek kerültek elő) megkeserítette az „anyagylkosság” újra, ez a kamaszkori rémkép, sokat gondoltam az anyámra és rettegtem a behívótól is. De sokat ettem is Drága és sokat aludtam.

Figyelj ide szerelmem. Csütörtök délelőtt lemegyek az Ilkovitsba és várlak, vagy várom az értesítésedet. De nyugodtan írhat sz is, hogy jössz, vagy sem, Fífi nem bontja ki s ha, – hiszen találkozhatunk...

Ilitől várt egy lap, Körmenden van, de hisz tudod úgyis.

Szeretlek. M.

Nézd, ez a gyönyörű levélpapír még runyai, de nem volt más.

A levél a Központi Antikvárium 111. könyvárverésén, 2009. május 29-én került kalapács alá, 4. számú tételként. Kikiáltási ára nyolcszázezer forint volt, a leütési egymillió-kétszázezer.

A levelet fölöslegesen túlmagyarázni. Radnóti és felesége 1941. július 27. és augusztus 4. közt Radnóti nővérénél, Meisterné Gletter Kláránál és annak családjánál, a felvidéki Runyán nyaralt. A levél tanúsága szerint Radnóti nem érezte jól magát itt, és ezt már előrevetítette az odaút során tett egyik játékuk is: „névrejtést játszottunk Fiffel. [...] »Szomorú nyaralás«, Miért szomorú? – kérdi Fif. Hát... Páris helyett Runya... Igaz – mondja”, áll Radnóti naplójában. (173.) De a párizsi út elmaradása és egy korábbi, itt töltött munkaszolgálat emléke mellett Beck Judit hiánya is mindenképpen oka volt a költő szomorúságának. Visszatértükkor – a levél írásával egy napon – pedig visszamenőleg rögzíti: „Ideges vagyok, s nem érzem, hogy »nyaraltam«” (176.). Érdekes megjegyezni, hogy Gyarmati Fanni éppen ellenkezőleg élte meg a runyai nyaralást: „Szeretem ezt a falusi létet, bár náluk elég szegényes, majdnem egészen paraszti. [...] Jó a gyerekekkel gyerekeskedni, soha még ilyen tiszta pihenésem nem volt, mint ez a hét”, írta saját naplójában (II:77.).

(A levélben említett személyek: Radnóti nővérének gyerekei, Meister István és Pál; „egy vendég néni a kislányával: Ságváriék” [Radnótiné: uott.]; Ili pedig Gerő Ilona színésznő, Hont Ferenc második felesége.)

Minden életrajzra igaz, hogy az több forrásból, több forrástípusból építkezik. Egy író esetében ilyen forrástípusok maguk a művek, a személyes iratok, fényképek, az önéletrajzok, visszaemlékezések, sajtóhírek, feljegyzések. Minden, ami az adott személyhez köthető. Jelen esetben a narratívák valóban kiadnak egy mozaikot – viszont sajnos a dokumentumok szegényessége nem tudja kiegészíteni, árnyalni, pontosítani azt. Pedig – ahogy Beck Judit is mondta – Radnóti számos levelet és verset küldött neki. És nyilván könyveiből is adott neki dedikált példányt. Mindezekből azonban semmi sem ismert, a fenti egy levélen kívül.

Az viszont, hogy hat éve ez a levél felbukkant, jó jel. Mert közhely, de igaz, hogy ahol egy van, ott több is akadhat. Lehet reménykedni, hogy előkerül a Beck Juditnak írt többi Radnóti-dokumentum is.

Felhasznált irodalom:

Ferencz Győző: Radnóti Miklós élete és költészete. Kritikai életrajz. Bp., 2005.

„Ha Miklósnak örömet okoz, örüljön”: <http://cultura.hu/aktualis/hamiklosnak-oromet-okoz-oruljon/>

Lengyel Flóra: „Senki nem tudott úgy szeretni, mint Radnóti”. <http://nol.hu/kultura/senki-nem-tudott-ugy-szeretni-mint-radnoti-1549991>

De Medici, Lorenzo: Farsangi élet. Ford.: Sárközi György. In.: Sárközi György összegyűjtött versei és versfordításai. Szerk.: Palkó Gábor. Bp., 1999. 196-197.

Nyáry Krisztián: Így szerettek ők. Magyar irodalmi szerelmeskönyv. Bp., 2012. – Nyáry Krisztián posztja, 2015. júl. 5.: <https://www.facebook.com/nyary.krisztian/posts/10153456765644855?pnref=story>

Radnóti Miklós: Napló. Sajtó alá rend.: Radnóti Miklósné. Bp., 1989. – Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni: Napló. 1935–1946. Sajtó alá rend.: Ferencz Győző, Nagy Zsejke. Bp., 2014.

LŐWY DÁNIEL

A továbbgyűrűző Rothschild–Wertheimstein történet

A részleteket feltáró, elmélyült kutatás nem érhet véget, mert minden megválaszolt kérdés előhívja a még megválaszolatlanokat. Ez történt a Rothschild bárónővé lett Wertheimstein Rózsika esetében is, akiről e lap hasábjain eddig három írás jelent meg,¹ de a házassága és az erdélyi családjának élete további pontosításra szorul.

Mint korábban említettem, Rózsika nővérét, Arankát, aki nem ment férjhez, hanem a családi birtokon maradt, Cséhtelekről vittek a nagyváradra gettóba, hogy a városból kigördült tehervonat a tragikus végbe ragadja. A vele utazó egyik ismerőst megkérte, hogy a sorsáról értesítsék a londoni Rothschild családot. A nővére, Rózsika már négy évvel korábban elhunyt. Az értesítés célba ért, így 1945-ben Victor Rothschild a Lordok házában ismertette nagynénje elhurcolásának körülményeit.²

Miért élt Wertheimstein Aranka mindvégig a Bihar megye északi részén, a csendesen folyó Bisztra völgyében, a Réz-hegység tövében fekvő Cséhteleken? Mert ott volt az édesapja, Wertheimstein Alfréd ezer hektáros birtoka és ősi kastélya. A szemközti domboldadra – miután Rózsikát feleségül vette – Charles Rothschild 1909-ben nyári lakot építtetett. A nyaraló 1910 tavaszára készült el. A két rezidenciát közös park övezi. „Charles Rothschild magyar földhöz tartozandóságának gyönyörű szimbóluma ez az úri lak” – olvashatjuk a *Nagyváradra Napló Jubiláris Albumában*, amelyet 1913-ban adtak ki. Rózsika, „a Tátra-Füreden kezdődő regény hősnője megmaradt szíve lelke szerint magyar asszonynak ott a londoni főúri világban is”.³ Cséhteleken töltötte nyári szabadságát a férjével Londonból hazalátogató Wertheimstein Rózsika; 1910 nyarán már két kislányukkal jöttek, a második évét nem betöltött Miriammal és az alig fél éves másodszülött Libertyval.

A XX. század első évtizedének viszonylatában a Rothschild-nyaraló korszerű kivitelezésűnek számított. Korabeli méltatója szerint „tisztára modern külsejű, igen diszkrét, ízléses stílusban épült: nem hivalkodó, nem gőgösködő palota a Rothschildék cséhteleki nyaralója.”³ Az épület tervezőjének kiléte sajnos névtelenségbe vész.

„Az összetett alaprajzú, emeletes, magas földszintes kastélyt kőlabazat veszi körül. A főhomlokzat közepén, a hajdani főbejárat felett bárói címer látható, mellette a háromablakos földszinttel” – olvasható Dukrét Géza, a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlék hely Társaság elnökének segítségével készült világhálós adatlapon.⁴ A homlokzati rész első emeletén öt, a másodikon pedig négy ablak található. A főbejáratról balra háromtengelyes földszint következik magasztott tetővel. A bal szárny félkör alakú, négyablakos, bástyaszerű kiugrójának tetőterét beépítették, akárcsak a főhomlokzatét. Jobboldalt díszes körlépcső vezet fel a szabályosan kerek teraszra.⁴ Onnan nyílik a napjainkban öregek otthonának használt épület főbejárata.⁵ A kerek terasz fölött oszlopokon nyugvó ötszögű, vaskorlátos tetőterasz látható. A keleti homlokzat falsíkjai hullám alakúak. A földszinti öt ablak feletti tetőtér beépített; a jobb oldalon előreugró, ugyancsak beépített tetőteret rizalit található. A hátsó, északi tájolású traktus falsíkjai változatosak. A jobb oldalon levő, bástyaszerű részbe csigalépcsőt építettek, felette pedig három világítóablak van.⁴ A korabeli forrás leírja az épület beosztását: a földszintjén voltak a szalonok, a hall, a hálószobák, az ebédlők, a gyermekek és a nevelőnő lakosztálya, az emeleten pedig a vendégszobákat helyezték el. Az alagsorban a személyzet kapott lakást. A belső berendezés munkálatait csak 1910 nyarán kezdték meg.³

A csésteleki kastély tervezőjének kilétét nem sikerült kiderítenem, a kertészeti munkák kivitelezőjének, mai szóhasználatnál táj- és környezetépítésének személye azonban ismert. Charles Rothschild a német születésű Hein János (1866–1935) kereskedelmi kertészetét bízta meg a feladattal. Hein irodát és műhelyt tartott fenn Budapesten, a Kerepesi úton. Maga termesztette a szükséges növényeket is a műhelye melletti kertjében, illetve a dunakisvarsányi faiskolájában.⁶ Közel háromszáz kertet és parkot létesített Magyarországon, sokat közülük a XIX/XX. század fordulóján épített kastélyok köré.⁷ Hein felvállalta a csésteleki kastélypark létrehozásával kapcsolatos valamennyi munkát, a tervezéstől a tereprendezésem és a földszállításon át a parkbeli növények termesztéséig; ő szerezte be és állította fel a parkhoz szükséges építészeti elemeket is.^{5,8} A csésteleki kastélyparkban „gondosan, nagyúrias bőkezűséggel ápolt virágos kert szegélyezi a fenyőfákat, amelyek hosszú sorban helyezkednek el a Wertheimstein-kastélytól az új Rothschild-nyaralóig” – olvashatjuk az 1910. évi leírásban.³

vessel az első világháború kitörése előtt a kastély vendége volt a bajorországi van Path báró és bárónő. Az idős báró lovászmestere tizennyolc éves lányát vette feleségül. A fiatalasszony beleszeretett a kísérijének kijelölt mutatós sváb legénybe. Együtt lovagolták be a hatalmas birtokot, ameddig egy napon egy tölgyfa tövében mindkettőjüket agyonlőve találták. A lovak magányosan tértek vissza a kastélyhoz, az öreg van Path bárónak pedig nyoma veszett. A szóbeszéd szerint az ifjú bárónő szelleme kíséri a kastélyt, megjelenik az emeleti részen, és fiatal szeretőjét szólítja. ⁹

Aligha ellenőrizhető az a történet, hogy 1937 nyarán a kastély vendége lett volna a windsori herceg és felesége, akik meg nem erősített hírek szerint rangrejtve látogattak a királyi Romániába. Windsor hercege nem más, mint VIII. Eduárd volt angol király, aki egy elvált amerikai nővel, Wallis Simpsonnal tervezett házassága miatt 1936. december 10-én kénytelen volt lemondani az angol trónról legidősebb öccse, Albert yorki herceg javára. A koronáról lemondó Eduárd 1937. június 3-án igen szűk körű ceremónia keretében házasságot kötött a nem arisztokrata származású amerikai asszonnyal. A morganatikus házasságot ellenző királyi család távol maradt a franciaországi Tours melletti kastélyban tartott szertartásról. Egész Anglia és Sir Winston Churchill nagy megörökönyödésére 1937 októberében a windsori herceg és hercegné a náci Németországba utazott, hogy személyesen is találkozzanak Adolf Hitlerrel, akinek a barátságát akarták elnyerni. Eduárd vállalta volna Nagy-Britannia elnöki tisztjét, amennyiben a szigetországban kikiáltanák a köztársaságot. ¹⁰ Ezek szerint a romániai út a Toursban megkötött házasság és a németországi látogatás közé esett. A Bukarestben megjelent *Ilustrațiunea română* (Román képes újság) magát csupán betűjellel aláíró újságírója tudni vélte, hogy – Rothschild Rózsika Londonból küldött utasítása értelmében – a windsori herceg és hercegné augusztusra várható látogatása tiszteletére Cséhtelegen felújították az emeleti szobákat és fürdőszobát, valamint golfpályát építettek a magas fakerítéssel övezett, a kíváncsi szemek elől elzárt kastélykertbe. Ugyanazon forrás tudni vélte, hogy Eduárd romániai látogatásának további állomásai Mamaia és Balcic, valamint a Duna deltája lennének, ahol nagy vadászatot rendeznek a kiváló vendég tiszteletére. ⁷

Könyvészet és jegyzetek

¹ Sárközi Mátyás: „Ki volt Wertheimstein Rózsika?” Irodalmi Jelen, 2008. július 16.; Löwy Dániel: „Adalékok Rothschild Rózsika Hamupi-

pőke-történetéhez”. Irodalmi Jelen, 2009. november 2.; Lőwy Dániel: „A Jazz-bárónő, avagy történetek Rothschild Rózsikáról és a családjáról”. Irodalmi Jelen, 2015. április 13.

² *** „Rothschild lord az angol felsőházban elmondta nagyváradi nagynénjének kivégzését”. Lásd: Haladás (Budapest), 1946. augusztus 29.

³ *** A cséstelelki Rothschild-kastély. Lásd: A Nagyvárad Napló jubiláris albuma 1898–1913. Biharmegye és Nagyvárad írásban és képben. Sonnenfeld Adolf kiadása, Nagyvárad, 1913. 80–81. old. – dr. Silviu Sana, a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár könyvtárosának jóvoltából.

⁴ Rothschild–Wertheimstein-kastély. Az adatlapot készítette: Schlosser, 2014. január 12. Az adatlap Dukrét Géza, a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság elnökének segítségével készült. Lásd: <<http://www.muemlekiem.hu/hatareset?id=2806>> (2015. ápr. 28.)

⁵ Napjainkban mintegy 144 személyt gondoznak az otthonban. Lásd: Comuna Țăuteu, jud. Bihor. Lásd: <<http://comunatauteu.ro/comunatauteu/istoricul-localitatii/>> (2015. április 20.)

⁶ Hein János: Kertművészet. [Prospektus]. Budapest, é.n. [1912]. Cégenek hirdetése szerint kertek teljes felszerelését vállalta: „Kerti házak, loggiák, pergolák, szökőkutak, kertbútorok, barlangok stb. kívánatra szintén megterveztetnek és elkészíttetnek, illetve elsőrendű kivitelben szállítom. [...] Ugyancsak készülnek úgy művészi, mint technikai tekintetben korrekt kivitelben tavak, vízmedencék stb.”

⁷ Alföldy Gábor: „Tájkertész a századfordulón. Hein János (1866–1935)”. Lásd: Városok és műhelyek a századfordulón. Kutatás és hasznosítás. Az építészeti környezet védelme. Kiskunfélegyháza, 2000, 57–59. old.

⁸ Charles Rothschild cséstelelki kastélya mellett Hein tervezte és kivitelezte többek között Bánffy Albert válaszüti, Károlyi József fehervárcsurgói, Mészáros Károlyné koltai és Sacellári György budafoki kastélyparkját. Lásd: Sisa József: Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon a historizmus korában. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, 2004. A világhálón: <http://real-d.mtak.hu/83/3/Sisa_kast%C3%A9ly%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet_historzimus.pdf> (2015. május 17.)

⁹ „R” aláírással: „Ducele și ducesa de Windsor în România – o vizită la castelul din Ciutelec” (A Windsori herceg és hercegnő Romániában – látogatás a cséstelelki kastélyban) Lásd: Ilustrațiunea română (Bukarest), 1937. július 28.

¹⁰ Ziegler, Philip: King Edward VIII: The official biography (VIII. Eduárd király hivatalos életrajza). Alfred A. Knopf, New York, 1991.

Hihetetlenségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

CARPE DIEM!

Janus Pannonius és Sandro Botticelli

W. Zs.-nek tisztelettel

(Ez a találkozás, ha megtörtént, hát 1465-ben Pécsen esett meg. S az itt következő szöveg az első szótól az utolsó verslábig kicsit északolaszba hajló latin nyelven hangzott el. A kései érdeklődő olvasó kedvéért természetesen magyar nyelven közöljük.)

- Püspök uram!
- Janusnak hívnak. Janus Pannoniusnak.
- Tudom, a költő! Olvastam ám a verseit, püspök uram.
- Mondom: Janus. Csak egyszerűen.
- Ide bejutni egyáltalán nem lehet egyszerűen. Még ennyi csúhas léhűtő!
- A rangom. Bocsánat. És épp betegség gyötör: a tüdőm. Ezért, hogy csak így, ágyban fekve fogadtalak, fiatalember. Reggelre összeszedem magam, majd fölkelek.
- Sajnos reggel korán indulunk vissza Esztergomba. Két teljes nap az út. Nagyvázsonyban, Kinizsi Pál várában éjszakáztunk. S ott alszunk majd megint. Szerencsés ember az a Kinizsi! Gyönyörű a felesége.
- Magyar Benigna? Szép, de okos, művelt, írni-olvasni tudó, könyveket szerető asszony.
- Titokban leskicceltem az arcát. Jó lesz majd valamelyik freskóhoz. Szelídség, szemérem sugárzik róla.
- Csak óvatosan! Kinizsi Pál bivalyerejű, és rettenetesen féltékeny ember.
- Erre figyelmeztetett az esztergomi bíboros érsek úr is, aki kíséretet adott mellém erre az útra.
- A nagybátyám?
- Igen. De ha beteg, püspök uram...
- Janus.
- Ha beteg, miért nem tér vissza Itáliába, ahol melegnek a nyarak, enyhék a telek, tudónak jó a tiszta levegő?

– Mennék én, fiatalember, de a munkám, meg a király barátsága, akarata itt tart engem.

– A barátja Mathias rex? Engem is magához rendelt Budára. Mit jó tudni róla, püspök uram?

– Janus. S te ki volnál, ha meg nem sértelek?

– Sandro Mariano, a Botticelli.

– Botticelli, ha jól emlékszem, az két testvér, közös rézmetsző műhellyel.

– Így volt, de én felhagytam a rézzel. Csak festek. Táblaképet, freskót, amit a megrendelő kíván. Filippo Lippi fogadott tanítványának. Az ezüstvestsőt ma már csak a vázlatkészítésre használom. Ezért vagyok itt. Vitéz János esztergomi studióját kell freskókkal díszítenem.

– Egyenest Esztergomba érkeztél? Itáliából?

– Igen. Bernardo Vespucci ajánlott az esztergomi nagyúr figyelmébe, mint tehetséges, de ma még olcsón megszerezhető művész.

– S mit kért a nagybátyám?

– Az erények allegóriáit, fölējük a bolygók allegóriái és a zodiákus körül majd.

– Nagyívű elképzelés. Jellemző rá, hogy az Erényeket akarja. Nagybátyám egész életében szeretett az erényekről prédikálni.

– Az imafülkébe a vallási erények, a hit, remény és szeretet, a dolgozószobába pedig a négy sarkalatos erény kerül: az igazságosság, a mértékletesség, a bátorság és a bölcsesség.

– Igen, persze. Csak hát nem mindenki szereti, Mátyás sem, ha mértékletességre intik. Ha valami rontott nagybátyám egyébként kitűnő politikai-diplomáciai tevékenységének eredményességén, hát éppen ez: nem mindig bölcs dolog erényekről prédikálni. Könnyen sértésnek veszik.

– A király is?

– Eddig mindig megbékélt. Bár ki tudja. Ő is változik idővel. Valamikor a megbocsátó, a nagylelkű Nagy Lajos nyomában járt, szemét Itáliára vetette. Mostanában inkább Nyugatra néz. Zsigmond király a példaképe, aki magyar királyból német–római császárrá emelkedett.

– Hiúságból?

– Nem, azt mondja, messzire néző politikai számításból. Nagy birodalmat akar, mert szerinte Magyarország egymagában kevés a terjeszkedő török ellen.

– Lehet, hogy igaza van?

– Nem tudom, Sandro. Bár tudnám! De mégis. Itália a kultúra. A barbár Nyugat meg úgyis fűtyül a mi bajunkra.

– Akkor nem lehet most könnyű a királyi udvarban!

– Mátyás alatt sose volt könnyű. Azzal kezdte az uralkodását, hogy saját nagybátyját börtönbe csukatta, mert az túl sokat képzelt magáról.

– És Janus, a pécsi püspök?

– A pécsi püspök egy senki. Ma itt, holnap ott vagy sehol, ahogy a király akarja. A gondolkodó Janus vagy Vitéz János meg egyenesen veszélyes alakok. De Janus, az Európa-szerte ismert költő, az más, ő aranyvirág a király koronáján, neki akár dísztemetés, díszsírhely is kijárhat a pécsi székesegyházban. Mint ahogy ilyen virág lesz az egyetem, az Academia Istrapolitana, ahol majd előad az Európa-hírű csillagász, Regiomontanus, vagy ahogyan ilyen messze földön híres dísz a koronának a hatalmas Corvina-könyvtár, vagy a barátom, Galeotto Marzio jelenléte, aki kis könyvvel kedveskedett a humanista uralkodónak, és ilyen lesz, ha meg tudja szerezni Alessandro Mariano is.

– A Botticelli. Akinek van még egy küldetése mára.

– Éspedig?

– Janus Pannoniusnak, a költőnek hoztam egy személyes üzenetet Itáliából.

– Kitől?

– Egy közös barátunktól. Andrea Mantegnától.

– Mi van vele? Hogy halad a pályáján?

– Most Mantovában él és dolgozik. A Gonzaga családot szolgálja képeivel. De nemcsak üdvözlétet küldött, hanem ajándékba egy kis képecskét is. Inkább csak vázlat. Azt a percet ábrázolja, amikor Janus Pannonius, a híres költő felolvassa panegyricusát tanítómesterének, Guarino Veronesének.

– Köszönöm. Köszönöm. Kedves. De szép is volt! Neked is köszönöm, hogy elhoztad ide a világ végére.

– Hát Esztergom tényleg messze van Firenzétől.

– Mint ahogy Pécs is Esztergomtól.

– Úgyhogy el is köszönnék, Janus, holnap korán útra kelünk, vár a bíboros érsek. Két év múlva a studiólónak készen kell lennie.

– Ja persze. Az egyetem avatása.

– Engem meg új feladatok várnak otthon. Hazaküldtem néhány vázlatot az erényekről. S máris kaptam új megrendelést. A héten jött a levél. A firenzei Mercanzia-palota bírósági termét, a Tribunalét az erények allegóriáival akarják díszíttetni. S kettőt, az erőt és a mértékletességet, jó pénzért, nekem kellene megfestenem. Úgy látszik, felfigyeltek rám. Mostantól mesternek tekinthetem magam.

– Gratulálok, Sandro!

– Mostantól akkor Sandro Botticelli.

– Egy perced azért még van a költőre?

– Hogyne volna. Otthon úgyis mindenki ezt kérdezi majd. Mit ír mostanában Janus, a költő?

– Leginkább elégiákat. Tudod, Sandro, a betegség nemcsak a testet viseli meg, de a lélekre is rátelepszik. Mostanában gyakran gondolok a halálra. Minden napot ki kell használnom.

- Az még messze van!
- Írtam egy nagy elégiát. A betegségről. De ez semmi! A végére odacsempésztem a végrendeletemet.
- Két műfaj egymásba építve?
- Várj! Most jön a java! A végrendeletbe pedig belefoglaltam egy epigrammát, egy szabályos disztichonos sírfeliratot. Na, ezt csinálja utánam valaki!
- Most már értem, miért dicsérte költő barátját annyira Mantegna. Mert ő is épp erre tanított. Akkor lehetsz elégedett a műveddel, magyarázta, ha olyat alkottál, amelyet előtted még soha senki, és olyat, amelyet csak egy igazi zseni tudna utánad csinálni.
- Igen, beszélgettünk efféléről a régi jó itáliai évek alatt Andrea meg én.
- Lejegyezhetném ezt a verset? Legalább ezt a nevezetes zárlatot, hadd vigyem magammal Itáliába, ha hazatérek.
- Jól van. Írjad hát:

Gyorsan az írotáblámat, mert úgy akarom, hogy
Lelkem legvégső óhaja álljon azon.
Drága barátaim, ott ássátok nékem a sírt, hol
Harmatgyöngyöktől csillog a zöld s buja fű,
Dús lombú erdők, s a kies rónák közepette,
Hol nimfák járnak ünnepi táncaikat,
Ott, hol a lány szellőfuvalom csupa balzsamos illat,
És a dalosmadarak bús dala zeng epedőn.
S hogy ne boruljon mély feledés rám néma siromban,
Azt akarom, hogy e vers álljon a sírkövemen:
Itt nyugszik Janus, kivel ősi Dunánkhoz először
Jöttek a szent Helikon zöldkoszorús szüzei.
Ezt a dicsőséget, ó, hagyd meg a holtnak, Irigység,
Rosszakarat, kíméld hiült porait legalább!

TOKOS BIANKA

1991-ben született Győrben. A Veszprémi Pannon Egyetem Összehasonlító Irodalom- és Művelődéstudomány mesterszakának végzős hallgatója.

tovább

kívülről nézed
ahogy a felismerés elvezet oda
ahol le lehet ülni
az utcasarkok ébredéseire
de mindig közbejön valami
a kövek félálomban azt beszélnek
még aludni akarnak
nézni
ahogy velük alszik egy arc
egyszer majd mi is
így halunk meg

ül

Mészöly Miklós Szerelem című versére

megállnék, de útközben lakom
mint egy fa önmagában
ez kevés
a rés észrevétlenül tágulni kezd
ez a fa lehetne nekem ajtó
és akkor mindig otthon lenne

esti

keresem a választ
hogyan lehetséges
ilyen könnyen élni
mindent rajtad keresztül látni
csak azért imádkozom
ne szólalj meg
ne tudjam meg azt
amit olyan sokan akarnak
titkolni előlem
minden lépésem féltve őrzik
nincsenek sehol a dombok
csak hazudtad a tájat

észrevétlen

figyeld az ívet
arra figyelmeztet
a madarak gyorsan
elköltöznek
egyikük
az ív első pontját adja
itthon marad
lefelé görbül a szárnya
soha nem kérdezik
akar-e repülni
szinte ember

tű

a kézi varrás szépségeiről
akartál beszélni
eltitkolni
nekem mennyire nem megy
csak betömöm a réseket
semmit sem értek
elszöknék
de tudom
utána jön az őszinte rész
amikor jelzed
milyen szépen tisztítom meg
a hazavezető utat

hozott

Schein Gábor az utca öble című versére

a lélek, akinek mostantól hat hete van,
hogyan hagyja a testet, nem siet,
a madarakat figyeli, amelyek
először szólalnak meg egy hosszú január után.
a jelen érdekli, nem az emlékezet,
a következő pillanat úgyis gyorsan itt van,
hanyatt esve érkezik, és csak reménykedik
nem látják meg azonnal.
egy-két perc kimaradhat,
azt a legvégén visszakapja.
átugorhat néhány fázist,
kimaradhat néhány lépés,
mint az öregedésben.
mindig hibásan másolódnak a sejtek,
egy másik ember készül folyamatosan,
de hiába akar örökre itt maradni,
mindegyiknek haza kell érkeznie
az üres időben.

Debüt

-
- 3 Böszörményi Zoltán: Hamut viszek a hegyre (vers)
4 Frideczky Katalin: Haláljel (novella)
8 Fövényi Sándor versei
10 Stiller Kriszta versei
12 Miklóssi Szabó István: Igazgyöngy (novella)
19 Csobánka Zsuzsa Emese versei
23 Molnár Lamos Krisztina: Örvény (novella)
31 Birtalan Ferenc versei
35 Zsidó Ferenc: Huszonnégy (részlet egy készülő regényből)
40 Becsy András versei
43 Nagy Zopán: Látens (második könyv, ötödik rész)
48 Hudy Árpád: Betűszilánkok 3. – Emberkiállítás (tárca)
55 Boldog Zoltán: Sokféle idegen (tárca)
57 Laik Eszter: Madárközel (tárca)
60 Varga Melinda: Esik (tárca)
63 Szakács István Péter: Jó szex, olcsón (tárca)
65 „Az a társadalom működőképes, ahol szegényként belül tudsz maradni” – Vajda Anna Noémi beszélgetése Bartis Attilával
77 Be kell menni a pálya közepére – Varga Melinda beszélgetése Laik Eszterrel
84 Kirilla Teréz: Ezoterikus úrutazás ellenséges univerzumban (Sirokai Mátyás: A káprázatbeliekhez)
88 Boldogh Dezső: Tesla és a lírai időámítás (Simon Adri: Földerengés)
92 Benedek Leila: Zárójelbe tenni Kemény Zsófit – és családját (Kemény Zsófi: Nyílt láng használata)
95 Bárdos József: Hogyan vigyük el gyermekünket egy régi varázsvárosba? (G. Szász Ilona: Álomszövő Pendula)
98 Benke Tímea: A modern Noé és a nők (Horváth László Imre: A hajó, ami nőket szállított)
101 Kúti Gergő: Keresztény, konzervatív és meleg (Nádasdy Ádám: A vastagbőrű mimóza)
104 Bíró-Balogh Tamás: Radnóti Miklós ismeretlen szerelmes levele Beck Judithoz (esszé)
110 Löwy Dániel: A továbbgyűrűző Rothschild–Wertheimstein történet (esszé)
114 Bárdos József: Hihetetlenések – CARPE DIEM! – Janus Pannonius és Sandro Botticelli
118 Debüt – Tokos Bianka versei

„A lányom üvölt, zokog, hisztériázik. Vele kéne törődniük,
hiszen mindjárt belehal az aggodalomban!
Ő érzi, hogy értelmetlen ez az egész. Addig volt jó, míg a vállán
nyugtattam a fejem.
Óvatos kérdéseket tesz fel a verejtékező mentősöknek. Van-e
remény? És ha igen, mire? Szinte sugallja, hogy állítsák le ezt
a hiábavaló küzdelmet, ne kínozzanak tovább.
De a mentősök nem tágtanak. Nem erre esküdtek föl. Ők nem
hagyhatják abba!
Most előkapják a defibrillátort, a „vasalót”, ahogy ők mondják.
Összerándulok, mint egy megtáncoltatott zombi.
Legszívesebben szétütnék közöttük, felpofoznám őket,
és elküldeném az anyjukba! Egészségügyis voltam, tisztában
vagyok a helyzettel.
Lehet, hogy én akartam így! Lehet, hogy én rendeltem meg azt
a betörőt, aki beteljesítette a jóslatot, és végre agyoncsapott!
Elfáradtam. Elég volt! Fel akarom venni a fátyolruhámat,
el akarok menni!”

Frideczky Katalin: Haláljel

(4. oldal)

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

